

Samen maken wij Teylingen

Begroting 2025-2028

Teylingen. *Moderne dorpen midden in de wereld*

gemeente
TEYLINGEN

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
1.1 Voorwoord.....	4
1.2 Ontwikkeling financieel meerjarenperspectief 2025-2028.....	6
1.3 Bestuurlijke keuzes College.....	8
1.4 Motie opvolgen VNG Advies.....	9
1.5 Begroting in één oogopslag	10
1.6 Leeswijzer	10
2 Programmaplan	
2.1 Programma 1. Samenleven	
2.1.1 Vitaliteit	13
2.1.2 Zorg voor elkaar	16
2.1.3 Werk en inkomen	18
2.1.4 Opgroeien en opvoeden	21
2.1.5 Thuis als basis	24
2.1.6 Passende ondersteuning	26
2.1.7 Verbonden partijen	28
2.1.8 Beleidsindicatoren	28
2.1.9 Kaderstellende stukken	32
2.1.10 Wat mag het kosten?	33
2.2 Programma 2. Leefomgeving	
2.2.1 Openbare orde en veiligheid	37
2.2.2 Mobiliteit.....	42
2.2.3 Gebiedsontwikkeling	44
2.2.4 Openbare ruimte.....	45
2.2.5 Duurzaamheid.....	50
2.2.6 Wonen.....	52
2.2.7 Verbonden partijen	55
2.2.8 Beleidsindicatoren	55
2.2.9 Kaderstellende stukken	58
2.2.10 Wat mag het kosten?	59
2.3 Programma 3. Bedrijvigheid	
2.3.1 Economie	62
2.3.2 Recreatie en toerisme.....	65
2.3.3 Erfgoed.....	66
2.3.4 Verbonden partijen	68
2.3.5 Beleidsindicatoren	68
2.3.6 Kaderstellende stukken	69
2.3.7 Wat mag het kosten?	70
2.4 Programma 4 Bestuur en Ondersteuning	
2.4.1 Dienstverlenende overheid	71

2.4.2 Samenwerkende overheid.....	73
2.4.3 Rechtmatige overheid	75
2.4.4 Participerende overheid	80
2.4.5 Verbonden partijen	81
2.4.6 Beleidsindicatoren	81
2.4.7 Kaderstellende stukken	83
2.4.8 Wat mag het kosten?	84
2.5 Algemene dekkingsmiddelen	
2.5.1 Wat mag het kosten?	86
2.5.2 Overhead.....	87
2.5.3 Vennootschapsbelasting.....	88
3 Paragrafen	
3.1 Paragraaf Lokale heffingen	90
3.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	97
3.3 Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.....	101
3.4 Paragraaf Financiering	113
3.5 Paragraaf Bedrijfsvoering	117
3.6 Paragraaf Open Overheid	118
3.7 Paragraaf Verbonden partijen	119
3.8 Paragraaf Grondbeleid.....	132
3.9 Paragraaf Duurzaamheid	141
4. Financiële begroting	143
4.1 Financieel overzicht van baten en lasten	143
4.1.1 Grondslagen begroting en meerjarenraming	143
4.1.2 Overzicht van baten en lasten	144
4.1.3 Verschillen tussen de begroting 2025 en de gewijzigde begroting 2024	145
1. Samenleven.....	145
2. Leefomgeving.....	153
3. Bedrijvigheid	160
4. Bestuur en ondersteuning	163
5. Algemene dekkingsmiddelen	164
4.1.4 Overzicht van incidentele baten en lasten.....	167
4.1.5 Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	168
4.1.6 Structureel begrotingsevenwicht.....	169
4.2 Uiteenzetting van de financiële positie	171
4.2.1 Geprognosticeerde balans	171
4.2.3 Reserves en voorzieningen 2025-2028.....	174
4.2.4 Verloop van reserves 2025-2028.....	175
Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld	177
Bijlage 2: Risico-inventarisatie	186

1 Inleiding

1.1 Voorwoord

Het college van de gemeente Teylingen presenteert hierbij de Programmabegroting voor de jaren 2025-2028. Deze begroting geeft inzicht in de gemeentelijke financiën voor 2025 en een doorkijk tot en met 2028. Ook beschrijft de begroting hoe we voor 2025 gezamenlijk invulling geven aan het raadsprogramma en collegewerkprogramma 'Samen maken we Teylingen'.

Programmabegroting 2025-2028

Als gemeenten hebben we allemaal te maken met forse bezuinigingen. Het Rijk voorziet ons van steeds minder middelen voor alle taken waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn. Ook Teylingen heeft hiermee te maken. Door grondig door de cijfers te gaan, is het gelukt voor het jaar 2025 een sluitende begroting te presenteren. Posten waarop de afgelopen drie jaar niet of minder is uitgegeven zijn structureel bijgesteld. Ook is gekeken naar posten waar we in 2025 minder op verwachten te kunnen uitgeven door een te kort aan personeel. Dit zorgt ervoor dat het jaar 2025 een licht positief resultaat laat zien van €39.000,-. Het is het college gelukt om aantal nieuwe ambities die genoemd zijn in kadernota te verweken in de begroting denk hierbij aan project Dealbreakers Ondernijning en de Mobiliteitsmaatregelen Noordelijke Duin- en Bollenstreek. Het complete overzicht is te vinden in paragraaf 1.3.

Uitdagende periode tegemoet

De jaren 2026, 2027 en 2028 laten vooralsnog een flink tekort zien van ongeveer 6 miljoen. Zorgen voor voldoende geld voor gemeenten is dan ook een van de onderwerpen waar de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) zich richting het Rijk hard voor maakt. Met het nieuwe kabinet worden hier gesprekken over gevoerd, maar de zorgen zijn en blijven groot. Naarmate de tijd vordert, zal duidelijker worden wat de vooruitzichten zijn. Een ding is zeker, we gaan een periode tegemoet waarin we lastige keuzes moeten maken met elkaar. De rek is nu echt uit de begroting.

Ontwikkelingen

Naast de aangekondigde landelijke bezuinigingen, leiden ook andere ontwikkelingen tot onzekerheden. Ook dit heeft effect op het financieel meerjarenbeeld. Zo hebben we te maken met een toenemend aantal complexe maatschappelijke opgaven, blijft het vinden van personeel een uitdaging en wordt ook voor de gemeente alles duurder. Desalniettemin is ons doel om te kunnen blijven doen waar we als overheid voor zijn en wat inwoners, ondernemers en partners van de gemeente mogen verwachten. We willen dat onze inwoners, jong en oud, prettig kunnen leven in Teylingen. Om daaronder een gezonde financiële basis te leggen blijven we onze uitgangspunten naleven en stellen waar nodig prioriteiten. Om zo samen te blijven streven naar een gemeente waar iedereen zich thuis voelt en kansen krijgt om zich te ontwikkelen.

Gezamenlijke focus

Deze toenemende maatschappelijke vraagstukken vragen om een gezamenlijke aanpak. En vragen om een goede samenwerking lokaal, regionaal en landelijk. Zo zien we dat de kosten van specialistische jeugdhulp steeds verder toenemen. De huidige situatie vraagt om fundamentele heroverweging van de wijze waarop het stelsel van gespecialiseerde jeugdhulp in de regio is ingericht en functioneert. Dit zodat sneller kan worden voldaan aan de gezamenlijke opdracht om goede, tijdige, passende jeugdhulp te bieden en wachttijden en kosten te beperken. Daarom is een Taskforce opgezet met als doel om fundamentele keuzes te maken in het stelsel van jeugdhulp in de regio.

Ook zien we dat veel vraagstukken complexer worden. Dat vraagt om gezamenlijke focus, nog meer werken vanuit ervaringen, elkaar blijven ontmoeten en het juiste gesprek voeren met elkaar: 'Samen maken we Teylingen'. Zo starten we in 2025 met de bouw van de wijk Nieuw Boekhorst in Voorhout. Hier komen niet alleen circa 1.300 woningen, ook wordt er samengewerkt om een basisschool, sportvelden en verschillende speel- en sportplekken te realiseren.

Tot slot

Namens het gemeentebestuur spreken wij onze waardering uit aan iedereen die heeft bijgedragen aan de totstandkoming van deze begroting.

Namens het college van burgemeester en wethouders,

M. Volten

Wethouder Financiën

1.2 Ontwikkeling financieel meerjarenperspectief 2025-2028

Aan de gemeenteraad is voor het zomerreces de Kadernota 2025 toegezonden. De Kadernota was inclusief de uitkomsten van de Meircirculaire 2024 Gemeentefonds. De gepresenteerde kaders vormen de basis. In de onderstaande tabel is het saldo gepresenteerd

Financiële doorkijk Programmabegroting 2025-2028				
Bedragen x € 1.000 (-/- = nadelig)				
Financieel beeld kadernota	2025	2026	2027	2028
Meerjarenraming 2025-2028 kadernota	-450	-4.063	-3.709	-3.898
Saldo Kadernota(voor stelpost onderuitputting)	-450	-4.063	-3.709	-3.898
Financiële doorkijk Programmabegroting 2025-2028				
Bedragen x € 1.000 (-/- = nadelig)				
Omschrijving bijstellingen	2025	2026	2027	2028
Gevonden onderuitputting	644	644	619	619
Bestuurlijke voorstellen college	-424	-345	-345	-325
Nagekomen wijzigingen en overige mutaties	300	-296	-278	-202
Aanpassing begroting 2025 Hecht	-169	-169	-169	-169
Leges	650	0	0	0
Herziene begroting 2025 Serviceorganisatie Zorg (SOZ)	-654	-958	-1.123	-1.123
Actualisatie kapitaallasten na kadernota	144	-581	-666	-603
603R4005 Raadsbeluif Maatschappelijk vastgoed Nieuw Boekhorst(kapitaallasten)	0	-405	-660	-660
Totaal bijstellingen	489	-2.110	-2.623	-2.463
Saldo programmabegroting 2025-2028	39	-6.173	-6.332	-6.361

Gevonden onderuitputting/reëler begroten

Tijdens de Kadernota 2025 en het opstellen van de Programmabegroting 2025-2028 is de organisatie in detail door de cijfers van de verschillende budgetten/programma's gegaan. Posten waarop de afgelopen drie jaar niet of minder is uitgegeven zijn structureel bijgesteld. Ook is gekeken naar posten waar we in 2025 minder op verwachten te kunnen uitgeven door een te kort aan personeel. Dit heeft het volgende opgeleverd:

Budget groen € 200.000.

Hieronder valt het onderhoud van het groen (maaien en snoeien).

Het budget voor groen is door indexeringen de laatste jaren toegenomen. Op basis van de uitgaven van de afgelopen jaren is de verwachting dat het budget met € 200.000 naar beneden bijgesteld kan worden.

Subsidies € 292.000 .

Stelpost indexaties subsidies

Vooraf schatten we de indexatie van subsidies in en nemen daarvoor een zogenaamde stelpost in de kadernota' op. De werkelijk indexatie in de begroting is een aantal jaren niet verrekend met de stelpost. De werkelijke indexatie was lager. Hierdoor kan er een bedrag structureel vrijvallen.

Verschil indexatie en de werkelijke aanvragen

De in de begroting opgenomen indexatie was hoger dan de feitelijke aangevraagde subsidies. Hierdoor kan er structureel een bedrag vrijvallen.

Overige € 152.000

De rest van de gevonden onderuitputting bestaat uit verschillende kleine bijstellingen.

Wijzigingen en mutaties na de Kadernota

Er is een aantal wijzigingen op verschillende thema's. Zo zijn de energiekosten en sloopkosten voor noodlokalen bijgesteld. De verwachting is dat in 2025 er minder geld wordt uitgegeven aan onderhoud van de wegen door capaciteitstekort. Het budget is voor het jaar 2025 hierop bijgesteld, wat een voordeel oplevert. Alle nagekomen posten zijn toegelicht in de verschillen analyse in de begroting.

Aanpassing begroting 2025 Hecht

Door de gemeenschappelijke regeling Hecht is een aangepaste begroting 2025 aangeboden.

Herziene begroting 2025 Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)

Door het SOZ zijn nadere ramingen ontvangen.

Voor 2025 is er na de kadernota € 654.000 extra opgenomen. Eerder was in de Kadernota al € 548.000 opgenomen. De totale bijplussing voor jeugdzorg in 2025 is € 1.202.000,- De stijging legt een steeds groter beslag op de flexibiliteit van de begroting.. We zien een blijvende stijging die het college grote zorgen baart. De zorgt komt steeds meer aan op het verdelen van schaarse middelen. We moeten voorsorteren op het maken van lastige keuzes de komende jaren. Deze maatregelen kunnen ook maatschappelijke gevolgen hebben.

In de meerjarenbegroting is een regionale taakstelling voor jeugdhulp opgenomen met ingang van 2026. We hebben hier de afgelopen maanden kritisch naar gekeken. Onder deze regionale taakstelling liggen geen concrete maatregelen. Daarmee is deze taakstelling naar de provincie niet te onderbouwen. Voor de zomer hebben wij de raad geïnformeerd over de instelling van een regionale Bestuurlijke Taskforce. Deze taskforce zal komen met concrete maatregelen. De effecten van die maatregelen zijn op voorhand niet in te schatten, zonder dat we die maatregelen kennen. Daarom is de regionale taakstelling uit de meerjarenbegroting gehaald. Hiermee ligt er een realistischere begroting voor het gebruik van jeugdhulp.

Actualisatie afschrijving en Reserve kapitaallasten

Na vaststellen van de jaarrekening (en de Kadernota 2025) zijn de afschrijvingen kapitaallasten en de Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen geactualiseerd. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van investeringen die om verschillende redenen later gedaan worden.

Het voordeel verdwijnt de komende jaren als de investeringen weer op niveau zijn.

Leges

De opbrengsten leges omgevingsvergunningen zijn voor 2025 positief bijgesteld met € 650.000. De verwachting is dat door de activering van de grondexploitaties 'Nieuw Boekhorst' en 'Langeveld' in 2024 er meer vergunningen aangevraagd gaan worden in 2025. Door het ontbreken van gedetailleerde analyse modellen en de grote mate van onzekerheid bij dit soort ramingen is het echter (nog) niet mogelijk om een betrouwbare meerjarenprognoses op te stellen (voor 2026 en verder).

Bestuurlijke keuzes niet opgenomen in de Kadernota.

Zie paragraaf 1.3

Raadsbesluit Maatschappelijk vastgoed Nieuw Boekhorst(kapitaallasten)

Op 27 juni 2024 is de raad akkoord gegaan met Onderwijs- en sportvoorzieningen in Nieuw Boekhorst(Z-24-361424).

Voor het jaar 2025 heeft dit nog geen gevolgen. In 2026 bestaan de kapitaallasten uit rentelasten en vanaf 2027 wordt er ook afgeschreven op dit project.

1.3 Bestuurlijke keuzes College

Het college heeft zich, na het presenteren van de kadernota 2025-2028, ingespannen om te onderzoeken welke ruimte er in de begroting zit (er zat in de kadernota een stelpost van 450.000,-)

Hiervoor is gekeken in hoeverre er sprake was van reëel begroten op alle gebieden van de programmabegroting. Hieruit blijkt dat er op een aantal onderdelen soms meerdere jaren meer begroot was dan dat er uitgegeven. Zie ook hoofdstuk 1.2 onderuitputting/reëler begroten

Het bedrag wat uit dit onderzoek naar voren is gekomen in combinatie met andere wijzingen na de kadernota is voldoende om te komen tot een sluitende begroting, inclusief nieuwe beleid (m.u.v. een doorgeschoven post), waardoor de noodzaak voor politieke keuzes, met maatschappelijke gevolgen nog niet aan de orde is.

De jaren 2026 e.v. laten een sterk negatief beeld zien. Hiervoor wordt, conform uw besluit bij het debat over de kadernota, samen met de leden van de gemeenteraad een proces opgestart. In dit proces wordt bepaald hoe we de tekorten structureel willen gaan dekken

Onderstaande tabel bestuurlijke keuzes college die zijn opgenomen in de begroting.

Tabel Bestuurlijke keuzes college				
Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2025	2026	2027	2028
ATLas-klas	-45			
Mobiliteitsmaatregelen Noordelijke Duin- en Bollenstreek	-20	-20	-20	
Project Dealbreakers Ondernijning	-66	-66	-66	-66
Projectbudget Economic Board Duin- en Bollenstreek	-165	-165	-165	-165
Uitvoering prioriteiten aanpak Ondernijning	-34	-34	-34	-34
Kosten gemeenteberichten	-34			
Bestuurlijke besluiten/maatregelen openbare orde en veiligheid	-60	-60	-60	-60
Totaal	-424	-345	-345	-325

Afwijkingen van tabel in de Kadernota.

Aardwarmte is uit de tabel gehaald.

Het bedrag van € 100.000,- wordt gesaldeerd met een overheveling van de Programmarekening 2023

Het bedrag kan in 2025 besteed worden en is verwerkt in de Programmabegroting 2025-2028.

In 2025 publiceren we de gemeenteberichten in de Teylinger op de gebruikelijke wijze (oorspronkelijke omvang). We willen 2025 inzetten als overgangsjaar waarbij we onze inwoners begeleiden naar meer digitale kanalen voor de officiële bekendmakingen, nu vast onderdeel van de gemeenteberichten. Vanaf het jaar 2026 betekent dit dat er geen extra budget vrijgemaakt wordt. De gemeenteberichten in de voor publicatie van gemeenteberichten in de Teylinger blijven bestaan, in beperktere omvang, aangevuld door digitale kanalen.

Tabel Bestuurlijke keuzes college niet opgenomen in de begroting				
Bedragen x € 1.000, +/- = nadeel	2025	2026	2027	2028
Versnellen aanleg netwerk van doorfietsroutes	140	240	240	240
Totaal	140	240	240	240

De doorfietsroutes zijn nog niet opgenomen, omdat nog onvoldoende duidelijk is waarvoor het gevraagde budget ingezet wordt. Het college wil eerst dat het plan hiervoor nader wordt uitgewerkt.

1.4 Motie opvolgen Advies VNG

De motie 'Volgen begrotingsadvies VNG' roept op om in de gemeentebegroting zichtbaar te maken wat de financiële en inhoudelijke consequenties van noodzakelijke bezuinigingen en/of lastenverzwaring, ook van ombuigingen die eerder zijn ingezet en geen bezuinigingen door te voeren op andere beleidsterreinen vanwege de kosten voor jeugdzorg.

De begroting voor 2025 komt uit op een klein positief saldo. Er zijn in 2025 geen extra bezuinigingen op genomen conform het advies van de VNG. Wel is nadrukkelijk opgenomen dat de kosten voor jeugdhulp vooralsnog continu stijgen en daarmee overige posten in de begroting kunnen gaan verdringen.

Voor 2026 en verder verwacht het college dat er wel bestuurlijke keuzes noodzakelijk zijn, die consequenties kunnen hebben voor onze inwoners.

1.5 Begroting in één oogopslag

Begroting 2025 in één oogopslag

Samen maken wij Teylingen

Van 1 juli 2025 tot 31 maart 2026, om het programma de realisatie van de begroting en de uitvoering van de begroting te garanderen. Dit resultaat is een samenvatting van de begroting van de gemeente Teylingen. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen.

Uw doel is om te kunnen kijken naar hoe de overheid voor 2025 wil functioneren, onder andere, en dat is van belang om de begroting van de gemeente Teylingen te kunnen maken. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen.

INKOMSTEN WAAR KOMT HET VANDAAN?

75⁺ MILJOEN + 30⁺ MILJOEN = 105⁺ MILJOEN

De grootste bron is de lokale heffingen. De andere bronnen zijn de andere inkomstenbronnen. De totale inkomsten voor 2025 zijn ongeveer € 105.000.000,-.

Lokale heffingen

Overeenkomstige zwaarte heffing	€ 18.103.000
Rechtspraak zwaarte heffing	€ 10.000
Tonering heffing	€ 163.000
Privaatrechtspraak	€ 90.000
Marktspaan	€ 20.000
Parkeerheffing	€ 12.000
Flora- en landschap	€ 20.000
Leges	€ 379.000
Beweging	€ 2.201.000
Afvalstoffenheffing	€ 6.423.000
Alleenstaanden	€ 3.743.000

Andere inkomstenbronnen

Bijdragen reserves	€ 2.423.000
Privaat- en verkoopopbrengsten	€ 1.825.000
Reste en dividenden	€ 3.823.000
Overige opbrengsten	€ 1.004.000

Verhaal betaald in 2025

- Strookheffing € 191,20
- Afvalstoffenheffing € 318,00
- Overige heffing € 453,00

UITGAVEN WAAR GAAT HET NAAR TOE?

Samen maken wij Teylingen

De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen.

Amalities

- De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen.
- De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen.
- De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen.
- De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen.
- De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen.

Samenlevings

Vitaliteit	€ 4.871.000
Directe ondersteuning	€ 4.876.000
Zorg voor ouderen	€ 1.994.000
Werk en inkomen	€ 13.151.000
Opvoeding en opvoeding	€ 13.136.000
Thuiszorg	€ 1.247.000
Herengedrag	€ 11.413.000
Multidisciplinair programma	€ 15.000

Landschap

Openbare ruimte en landschap	€ 4.432.000
Parkeer en verkeer	€ 0.700.000
Wonen	€ 3.205.000
Overheidsinstellingen	€ 1.877.000
Openbare ruimte en landschap	€ 13.860.000
Multidisciplinair programma	€ 52.000

Beleefbaarheid

Lokale economie	€ 243.000
Regionale economie	€ 1.133.000

Beleefbaarheid en Ondersteuning

Overheidsinstellingen	€ 3.432.000
Regionale samenwerking	€ 3.827.000
Algemeen maatschappelijk	€ 17.336.000

Er is in 2025 een positief resultaat van € 39.075,-

De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen. De begroting is een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Teylingen.

1.6 Leeswijzer

Inleiding

De inrichting van de programmabegroting wordt door het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) voorgeschreven en bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. De financiële begroting bestaat onder meer uit een totaaloverzicht van de baten en lasten, inzicht in en toelichting op de financiële positie van de gemeente.

Beleidsbegroting

Het door de raad vastgestelde programmaplan geeft de volgende programma-indeling:

1. Samenleven
2. Leefomgeving
3. Bedrijvigheid
4. Bestuur en ondersteuning

Gevolgd door het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen.

In elk programma wordt per thema inzicht gegeven in de te bereiken doelstellingen ("wat willen we bereiken"). Vervolgens wordt door middel van activiteiten ("wat gaan we daarvoor doen") aangegeven op welke wijze we ernaar streven deze doelstellingen te bereiken. Deze activiteiten hebben in 2024 onze speciale aandacht. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken waar geen verdere bijzonderheden over te vermelden zijn, net als vorig jaar, niet meer in de begroting opgenomen. De reguliere taken die het komende jaar onze specifieke aandacht vragen zijn zo mogelijk wel benoemd.

Elk programma eindigt met de verplicht voorgeschreven beleidsindicatoren. Het gaat om gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens worden voornamelijk vanuit externe bronnen verkregen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl. De gegevens in deze Programmabegroting kunnen achterlopen op de gegevens van de genoemde site.

Elk programma wordt afgesloten met het financiële overzicht "Wat mag het kosten?" In dit overzicht staan per taakveld de baten en lasten vermeld. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen en alle baten positief. In de tabellen waar de bedragen afgerond zijn op € 1.000 treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaalstellingen aan. Na de vier programma's wordt inzicht gegeven in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting.

Naast het programmaplan geven de paragrafen een totaaloverzicht van elementen die in diverse programma's zijn opgenomen. Zoals de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen of verbonden partijen. Wij gebruiken in de opzet de standaardindeling van het BBV.

Financiële begroting

In dit hoofdstuk zijn de grondslagen opgenomen, het totaaloverzicht van de baten en lasten en de toelichting met inzicht in de financiële positie. Voorbeelden zijn het overzicht van de incidentele baten en lasten, de investeringen en een geprognosticeerde balans.

De indeling van de beleidsbegroting is in de begroting 2025 gewijzigd. In het programma Leefomgeving is het thema Openbare ruimte en Duurzaamheid gesplitst naar 2 thema's. Zo ook in het programma Bedrijvigheid zijn de thema's Recreatie en toerisme en Erfgoed toegevoegd. Het wijzigen van deze thema-indeling heeft effect op de themastructuur van de financiële budgetten. De budgetwijzigingen die hieruit voortvloeien zullen middels een begrotingswijziging begin 2025 worden verwerkt in de begroting.

De plus en min tekens bij de bedragen in deze begroting kunnen als volgt worden verklaard:

- Uitgaven zijn positief (+) en Inkomsten negatief (-) opgenomen.
- Wijzigingen voor hogere uitgaven en lagere inkomsten zijn positief (+) opgenomen.
- Wijzigingen voor lagere uitgaven en hogere inkomsten zijn negatief (-) opgenomen.

De plus en min tekens sluiten aan bij de administratieve verwerking in de gebruikte financiële pakketten.

2 Programmaplan

2.1 Programma 1. Samenleven

De Maatschappelijke agenda is onze kapstok, de basis van waaruit we werken.

Eind 2024 is de Maatschappelijke agenda herijkt en geactualiseerd. Dit is onder meer gebeurd op basis van een "MAG-avond". Bijna honderd inwoners, professionals, verenigingen, initiatiefnemers, ambtenaren, raadsleden en wethouders zijn met elkaar in gesprek zijn gegaan over de Maatschappelijke agenda. Samen hebben ze gekeken of de huidige ambities nog kloppen. En vooral ook: hoe we samen zorgen dat die ambities gerealiseerd kunnen worden.

Dit heeft geleid tot het bijstellen en aanscherpen van een aantal ambities en nieuwe activiteiten die zijn opgenomen in deze programmabegroting.

In 2025 presenteren we een monitor-instrument voor de ambities in de Maatschappelijke agenda. De monitor combineert landelijke indicatoren met lokale data om te kunnen analyseren in hoeverre de verschillende ambities worden gerealiseerd.

We zien een aantal ontwikkelingen waar we rekening mee moeten houden naast de uitwerking van de (herijkte) maatschappelijke agenda. Belangrijke accenten voor de komende jaren zijn normaliseren, bestaanszekerheid, kansengelijkheid en positieve gezondheid.

Daarnaast hebben we te maken met toenemende vergrijzing, stijgende zorgkosten, financiële tekorten en een toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Hierdoor wordt het invullen van openstaande vacatures steeds lastiger, en daarmee het uitvoeren van de maatschappelijke opgaven.

Raadsprogramma 2022-2026

De zorg in Teylingen moet voor iedereen toegankelijk, betaalbaar en van goede kwaliteit zijn. De gemeente gaat uit van de eigen kracht van mensen en wil, daar waar nodig, zoveel mogelijk hulp en ondersteuning bieden. Wij willen investeren in een gezonde levensstijl van onze inwoners. Ook zetten we in op preventie en vroegsignalering in de jeugdzorg.

Teylingen is een gemeente of beter gezegd een gemeenschap waar het prettig wonen is. Uit meerdere onderzoeken blijkt dat we het op meerdere beleidsterreinen beter doen dan gemiddeld in Nederland (bron: waartsaatjegemeente.nl). Desondanks kunnen we niet achterover leunen. Wat opvalt is prognose dat het aantal WMO-gebruikers in Teylingen de komende jaren stijgt boven het landelijk gemiddeld. Ook hebben we bijvoorbeeld meer kinderen die een vorm van ambulante jeugdhulp ontvangen.

We moeten meer scherpere krijgen in de urgenties en daar onze ambitie en inzet aan verbinden. En verder willen we natuurlijk op peil houden wat nu al goed gaat.

Alle wensen staan in het licht van een sober financieel meerjarenperspectief dat dwingt tot keuzes. Een aantal keuzes hebben we nog niet financieel verwerkt, zoals het Integraal Huisvestingsplan (IHP), de nieuwe bibliotheek en het accommodatiebeleid.

Teylingen heeft de ambitie om te groeien. De ontwikkeling van Nieuw Boekhorst is daar een voorbeeld van. Een nieuwbouwwijk vraagt ook om het meegroeien van het voorzieningenniveau.

In 2024 is, mede op verzoek van de raad, gewerkt aan nieuw accommodatiebeleid. Daarin wordt ook de link gelegd met het Toetsingskader Sport en het Toetsingskader Cultuur.

Ook de komende jaren werken we verder aan het versterken van onze uitvoeringsorganisaties zoals Provalu en Voor Ieder 1. Voor de ontwikkeling van Provalu is in 2024 een visie vastgesteld en wordt gewerkt aan de transformatie naar een sociaal werkbedrijf.

2.1.1 Vitaliteit

Onze inwoners hebben gelijke kansen op een goede gezondheid van –9 maanden tot 100+

Gezondheid zien we als het als het vermogen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven om te gaan en zoveel mogelijk zelf de regie te voeren. Daarvoor is een gezonde leefstijl nodig: lichamelijk, mentaal en sociaal. Dat is niet voor iedereen vanzelfsprekend en daarom willen we dit stimuleren. We willen dat alle inwoners gelijke kansen hebben op gezondheid, van jong tot oud. Een gezonde leefstijl is al op jonge leeftijd belangrijk, we willen een goede basis leggen. We hebben oog voor kwetsbare inwoners die ouder worden of geconfronteerd worden met een beperking, uitsluiting of tegenslag in het leven. We stimuleren vooral beschermende en gezondheidsbevorderende factoren; zowel bij onze bewoners als in hun omgeving. Daarnaast hebben we aandacht voor risico's en onderliggende problemen op sociaal en maatschappelijk vlak.

We zien cultuur als zuurstof van onze samenleving, zonder kunst en cultuur verstikt zij. Cultuur kan ons verbinden, raken, veranderen en verwonderen. Via cultuur bevorderen we ook ontmoetingen en dus sociale cohesie. We kiezen vitaliteit als eerste opgave omdat het de basis is voor de volgende opgaven en aansluit bij onze visie over meedoen en de kracht van onze inwoners. Sport en bewegen: Gezonde leefstijl is belangrijk ook op jonge leeftijd. We zijn blij dat we met onze verenigingen en accommodaties

Trends en ontwikkelingen

Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)

In Teylingen zijn we al langer op weg om de vitaliteit van inwoners integraal te benaderen. Het belang hiervan is op landelijk niveau nu ook erkend met het Gezond en Actief Leven Akkoord. In het GALA hebben gemeenten, GGD'en, zorgverzekeraars en het ministerie van VWS gezamenlijk afspraken gemaakt op het gebied van gezondheid en welbevinden. Daarmee bouwen we aan het fundament voor een gerichte lokale en regionale aanpak van preventie, gezondheid en sociale kwaliteit. De volgende hoofddoelen staan centraal:

- terugdringen van gezondheidsachterstanden en Kansrijke start;
- gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten;
- versterken sociale basis;
- gezonde leefstijl;
- versterken van de mentale weerbaarheid en gezondheid;
- vitaal ouder worden;
- regionale preventie-infrastructuur.

Om het GALA te kunnen uitvoeren, komen er middelen naar gemeenten om aan de slag te gaan met verschillende programma's. De programma's uit het GALA zijn onderdeel van de uitvoering van de Maatschappelijke Agenda.

Integraal Zorgakkoord (IZA)

Het Integraal Zorgakkoord heeft als doel de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Daarvoor hebben het ministerie van VWS en een groot aantal partijen in de zorg afspraken met elkaar gemaakt. Voor het realiseren van de doelstellingen uit het IZA is er een werkprogramma voor de inzet van gemeenten. Er wordt een koppeling gemaakt met de bestaande werkstructuur tussen zorgverzekeraars en gemeenten, de (bestuurlijke) overleggen die hierover tussen VNG, ZN en VWS al plaatsvinden en de (bestuurlijke) afspraken die al zijn gemaakt over het toewerken naar een regionale preventie-infrastructuur. Gemeenten in de zorgkantorregio gaan samen met de preferente zorgverzekeraar Zorg & Zekerheid aan de slag met het inrichten van de ketenaanpakken, zoals benoemd in het IZA. Dit zijn Kansrijke start, de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI), Obesitas en overgewicht bij kinderen, Welzijn op Recept en Valpreventie.

Alliantie positieve gezondheid

In het eerste kwartaal van 2022 hebben 20 zorg- en welzijnsorganisaties, gemeenten en onderwijsinstellingen hun handtekening gezet onder de doelen van de Alliantie Positieve Gezondheid Zuid- Holland Noord. Deze organisaties zetten zich in om van Zuid-Holland Noord in 2030 één van de meest Positief Gezonde regio's van Nederland te maken, waarbij we ons onder meer sterk maken voor de Rookvrije Generatie. Deze brede kijk op gezondheid krijgt in Teylingen mede vorm via het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Via het Integraal Zorgakkoord (IZA) wordt op deze thema's de regionale ketenaanpak georganiseerd.

Bibliotheek

De bibliotheek heeft een structureel exploitatietekort, onder meer doordat gemeente Teylingen landelijk gezien minder per inwoner uitgeeft aan de bibliotheek. Er ontstaat een probleem in de dienstverlening en het aantal openingsuren als deze tekorten niet worden aangevuld.

Het kabinet wil dat elke gemeente een volwaardige bibliotheek heeft. Gemeenten krijgen daarvoor extra geld en vanaf 2025 ook een wettelijke taak (zorgplicht).

Twee vestigingen in Teylingen worden opnieuw ingericht, in lijn met de nieuwe wettelijke taak.

In de Maatschappelijke agenda Teylingen: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Onze inwoners investeren levenslang in hun positieve gezondheid en een actieve levensstijl.
- De gezonde keuze is de makkelijke keuze.
- We investeren in een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag.
- Iedereen kan laagdrempelig, toegankelijk en betaalbaar kennismaken met diverse vormen van

expressie en culturele uitingen.

Wat willen we bereiken?

Doel: Onze inwoners investeren levenslang in hun positieve gezondheid en een actieve levensstijl

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We faciliteren inwoners om hun initiatieven te realiseren.
A2	We monitoren, sturen op en rapporteren over de taken die zijn belegd bij de verschillende uitvoeringpartners.

Wat willen we bereiken?

Doel: De gezonde keuze is de makkelijke keuze

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Met onze partners dragen we bij aan de uitvoering van vitaliteitsprogramma Viteylingen.
B2	We voeren het lokale plan van aanpak uit voor het 'Gezond en Actief Leven Akkoord' (GALA).

Wat willen we bereiken?

Doel: We investeren in een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Het huidige voorzieningenniveau sluit aan op de behoefte van onze inwoners.
C2	Bij het ontwikkelen van sportvoorzieningen stimuleren we het multifunctionele gebruik.
C3	Samen met onze partners realiseren en ondersteunen we sportieve routes in de openbare ruimte, zoals het Gezond Rondje Teylingen.
C4	In de omgevingsvisie staan onze doelen voor een gezonde leefomgeving.

Wat willen we bereiken?

Doel: Meer kinderen en volwassenen kunnen kennismaken met diverse vormen van expressie, culturele uitingen, kunnen elkaar ontmoeten en deelnemen aan cultuur.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Wij bieden onze inwoners een gevarieerd cultureel aanbod.
D2	Samen met onze culturele en maatschappelijke partners bevorderen we cultuurparticipatie.
D3	Basisscholen kunnen deelnemen aan het Programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit' 2025-2028 en Verwonder om de Hoek. Middels het volwassenenfonds sport en cultuur en via 'welzijn op recept' is het voor iedereen toegankelijk.
D4	We plaatsen beeldende kunst in de buitenruimte.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
HECHT Hollands Midden (GGD) Holland Rijnland Provincie Zuid-Holland	Combibrug STIWA Sportaanbieders

Duin- en Bollenstreek	Sportservice Zuid-Holland Viteylingen Culturele organisaties Cultuurhistorische verenigingen Welzijn Teylingen Welzijnskwartier Bibliotheek Bollenstreek Onderwijsinstellingen Cultuureducatiegroep Leiden Kunstgebouw The Pando Network Volksuniversiteit Teylingen Wijksamenwerkingsverband Teylingen Buitensportstichtingen
-----------------------	---

2.1.2 Zorg voor elkaar

Onze inwoners zijn actief onderdeel van hun wijk en kijken naar elkaar om

Gezamenlijke betrokkenheid van onze inwoners in de buurt is het uitgangspunt. Buurtbewoners helpen en steunen elkaar waar nodig. Door deze betrokkenheid versterken we de veerkracht, leefbaarheid en veiligheid van ons dorp en onze samenleving. Dit is de kracht van Teylingen, dat gelukkig een lange traditie kent van omkijken naar elkaar. Hulp van buurtbewoners gaat vooraf aan steun en hulp van de gemeente of zorgprofessionals, maar er is ook aandacht voor een goede samenwerking tussen deze partijen. We hebben oog voor de inspanningen van vrijwilligers en mantelzorgers voor inwoners die zich eenzaam voelen. We streven naar een gevoel van samenhang onder al onze inwoners, zodat iedereen zich uitgenodigd voelt om mee te doen, elkaar te ontmoeten en te helpen; van jong tot oud!

Trends en ontwikkelingen

Eenzaamheid

De gemeente heeft zich aangesloten bij de landelijke aanpak tegen eenzaamheid die ook de komende jaren doorloopt. De werkgroep heeft zich doorontwikkeld tot inspiratiegroep en zet zich in voor verschillende groepen, waaronder jongeren, voor oplossingen, activiteiten en inspiratie om met elkaar - inwoners, ondernemers en verenigingen - de ervaren eenzaamheid te verminderen.

Mantelzorg

Er komt steeds meer druk op mantelzorgers door het beleid dat gericht is op langer zelfstandig thuis wonen en zelfredzaamheid, door de vergrijzing en door een groeiend personeelstekort in de zorg.

Vrijwilligers

Er is een verschuiving gaande in de manier waarop inwoners aankijken tegen het doen van vrijwilligerswerk. Mensen overwegen of ze nog vrijwilligerswerk willen blijven doen en er komen nieuwe vrijwilligers bij. Er is meer animo voor kortdurend en flexibel vrijwilligerswerk.

In de Maatschappelijke Agenda Teylingen Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners zijn verantwoordelijk voor hun buurt.
- Inwoners kijken naar elkaar om en doen mee naar vermogen.
- Jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat.
- Minder mensen voelen zich eenzaam.
- De draagkracht en de draaglast van mantelzorgers zijn in balans.
- Mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente.
- Formele en informele zorg werken beter samen.

Wat willen we bereiken?

Doel: Inwoners zijn verantwoordelijk voor hun buurt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We moedigen buurtinitiatieven aan, bijvoorbeeld met onze contactfunctionaris en wijkavonden.
A2	We stimuleren samenwerkingen tussen inwoners, verenigingen en sociaal ondernemers in de wijk.
A3	We stimuleren laagdrempelige activiteiten als wandelen, samen eten en buurtkamers als middel om elkaar te ontmoeten.

Wat willen we bereiken?

Doel: Inwoners kijken naar elkaar om en doen mee naar vermogen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We faciliteren en stimuleren buurtwerk, gericht op elkaar kennen en naar elkaar omzien.

Wat willen we bereiken?

Doel: Jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Jongerenwerk is proactief en zoekt de jongeren op.
C2	We zetten de ervaringen uit het uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg 'Omzien naar elkaar' in om de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren.

Wat willen we bereiken?

Doel: Minder mensen voelen zich eenzaam.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We voeren het plan 'Lokale aanpak eenzaamheid' uit in samenwerking met maatschappelijke partners en werken aan de doorontwikkeling van de aanpak van eenzaamheid.
D2	We faciliteren en stimuleren laagdrempelige ontmoetingen. Daarbij maken we gebruik van (bestaande) buurtkamers en ontmoetingsplekken.

Wat willen we bereiken?

Doel: De draagkracht en draaglast van mantelzorgers zijn in balans.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We ondersteunen mantelzorgers met informatie en advies, begeleiding en hulp op maat via de Adempauzeregeling.
E2	We werken samen met het zorgkantoor, zorgorganisaties en andere gemeenten om de mogelijkheden voor respijtzorg verder te verbeteren.
E3	We bevorderen signalering, doorverwijzing en aandacht voor mantelzorgers bij maatschappelijke partners.

Wat willen we bereiken?

Doel: Mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	We waarderen mantelzorgers met het mantelzorgcompliment.
F2	We werken aan een actieve participatie van mantelzorgers in de beleidscyclus.
F3	We waarderen vrijwilligers door het uitreiken van vrijwilligersprijzen.
F4	We zorgen voor begeleiding naar vrijwilligerswerk en ondersteunen vrijwilligersorganisaties. We verbinden vraag en aanbod.

Wat willen we bereiken?

Doel: Formele en informele zorg werken beter samen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
G1	We stimuleren domeinoverstijgende samenwerking en brengen partijen bij elkaar.
G2	We ondersteunen en stimuleren initiatieven om informele zorg te normaliseren.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Onderwijsveld CJG Voor ieder 1 Kinderopvang organisaties Bedrijfsleven Sportaanbieders, sportstichtingen, Combibrug, Welzijn Teylingen en onderwijs Welzijn Teylingen Welzijnskwartier TWO Jeugdhulp en aanbieders Jeugdhulp Culturele organisaties en -verenigingen, basisscholen, Bibliotheek Bollenstreek, kunstenaars, kunstcommissie, Cultuureducatiegroep, Kunstgebouw, historische verenigingen woningbouwcoöperatie STEK informele ondersteuning: bijv. Humanitas/ Rode Kruis 1 ^e lijn: huisartsen / fysiotherapie/ logopedie

2.1.3 Werk en inkomen

Onze inwoners hebben voldoende middelen voor hun levensonderhoud om mee te kunnen doen

We vinden het belangrijk dat onze inwoners in hun levensonderhoud kunnen voorzien, om mee te kunnen doen in onze samenleving. De meeste inwoners werken en redden zich goed. Sommige inwoners hebben de hulp nodig van de gemeente om te voorkomen dat werkloosheid of armoede leidt tot zorgen over inkomen, schulden en sociale uitsluiting. We willen dat de kinderen in gezinnen met (dreigende) armoede veilig opgroeien, gelijke kansen krijgen en op tijd gezien worden, bijvoorbeeld in het onderwijs. We weten dat langdurige geldzorgen kunnen leiden tot chronische stress, gezondheidsproblemen en daardoor minder denk- en doe-vermogen. Meedoen aan de samenleving en het oplossen van problemen wordt dan nog moeilijker. Informatie en hulp

moet daarom makkelijk toegankelijk zijn. Een vraag om hulp vereist een integraal plan op maat. Bestaanszekerheid als basis maakt de inzet op de andere opgaven van deze agenda effectiever.

Trends en ontwikkelingen

Doorontwikkeling Provalu naar sociaal ontwikkelbedrijf

De doelgroep is in de afgelopen jaren veranderd en vraagt om andere dienstverlening. Daarom is een Toekomstvisie voor Provalu opgesteld richting 2030, waarin is aangegeven dat Provalu zal veranderen richting een sociaal ontwikkelbedrijf. Het implementatieplan hiervoor is in 2024 opgesteld.

Vroegsignalering

Nog steeds sluiten nieuwe partners zich aan bij de vroegsignalering. Dit geeft een groter bereik en betekent automatisch een stijging van het aantal signalen. Vroegsignalering is daarmee een belangrijk instrument om in een zo vroeg mogelijk stadium inwoners met (dreigende) schuldenproblematiek te bereiken.

Wettelijke schuldsanering

In 2023 is de wettelijke aflosperiode bij schuldsaneringstrajecten (Wsnp) verkort van 36 naar 18 maanden. Dit betekent dat inwoners sneller schuldenvrij zijn en weer mee kunnen doen. Het verkorten van de termijn maakt het inzetten op nazorg en begeleiding nog belangrijker.

Integrale verordening sociaal domein

Om het maatwerk en de menselijke maat nog beter mogelijk te maken werken we, samen met de gemeente Noordwijk, aan een integrale verordening sociaal domein.

De nieuwe verordening zal circa 15 bestaande verordeningen bundelen, zoals de verordeningen voor jeugdhulp, Wmo, participatie en schulddienstverlening. Professionals van Voor Ieder 1 en de ISD gaan deze verordening gebruiken.

Nieuwe Participatiewet

Landelijk wordt gewerkt aan het programma Participatiewet in balans. Bij deze nieuw in te voeren wet staan de menselijke maat, vertrouwen en eenvoud centraal. We willen met de nieuwe wet in de hand beoordelen of we voor inwoners die nu al gebruik maken van de participatiewet de ondersteuning kunnen verbeteren, als ook voor nieuwe mensen die zich melden.

In de Maatschappelijke Agenda Teylingen Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Zo veel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien.
- Inwoners hebben de basisvaardigheden om te kunnen werken en meedoen.
- Hulp voor inwoners met geldzorgen is toegankelijk en effectief.
- Het aantal inwoners dat leeft op of onder de armoedegrens neemt af.
- Het aantal inwoners met problematische schulden neemt af.
- Inwoners met weinig geld kunnen meedoen aan de samenleving.
- Statushouders integreren snel en krijgen hulp om mee te kunnen doen aan de samenleving.

Wat willen we bereiken?

Doel: Zo veel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We starten met de implementatie van de meerjarenvisie Provalu.
A2	We starten met de ontwikkeling van Werkcentrum Holland Rijnland.

Wat willen we bereiken?

Doel: Inwoners hebben de basisvaardigheden om te kunnen werken en meedoen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We starten met Lekker Fit voor sociale activering en het versterken van de basisvaardigheden.
B2	We zorgen voor voldoende en volwaardige bibliotheken, waar inwoners kunnen lezen, leren, zich ontwikkelen, elkaar ontmoeten en in aanraking komen met cultuur.
B3	Met het Taalpact zorgen we ervoor dat organisaties en hulpverleners laaggeletterdheid signaleren en doorverwijzen naar taalonderwijs.
B4	We bieden formeel en informeel taalonderwijs aan voor laaggeletterde inwoners.

Wat willen we bereiken?

Doel: Hulp voor inwoners met geldzorgen is toegankelijk en effectief.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We maken de minimaregelingen beter vindbaar en het aanvraagproces eenvoudiger.
C2	We brengen de minimaregelingen onder de aandacht in het netwerk en via communicatiecampagnes.

Wat willen we bereiken?

Doel: Het aantal inwoners dat leeft op of onder de armoedegrens neemt af.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We zetten erop in om het bereik van de minimaregelingen te vergroten, waardoor het besteedbaar inkomen toeneemt.

Wat willen we bereiken?

Doel: Het aantal inwoners met problematische schulden neemt af.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We signaleren problematische schulden bij inwoners zo vroeg mogelijk.
E2	We bieden laagdrempelige en passende schuldhulpverlening.
E3	We zetten extra in op het voorkomen van schulden bij jongeren. Als er al schulden zijn, bieden we hulpverlening die aansluit bij de leefwereld van jongeren.

Wat willen we bereiken?

Doel: Inwoners met weinig geld kunnen meedoen aan de samenleving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	Inwoners met weinig geld kunnen meedoen aan sport en cultuur.
F2	Voor inwoners met weinig geld zijn er regelingen voor noodzakelijke kosten om te kunnen meedoen.

Wat willen we bereiken?

Doel: Nieuwkomers integreren snel en krijgen hulp om mee te kunnen doen aan de samenleving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
------------	-------------------------

G1	We bieden taalonderwijs aan statushouders. Voor iedere statushouder zetten we een passende leerroute in.
G2	We begeleiden zo veel mogelijk statushouders naar de arbeidsmarkt, zowel theoretisch als praktisch.
G3	VluchtelingenWerk zorgt voor goede maatschappelijke begeleiding. Zo zorgen we dat zoveel mogelijk statushouders meedoen aan alle onderdelen van de samenleving.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Onderwijsveld CJG Voor ieder 1 Kinderopvang organisaties Bedrijfsleven Sportaanbieders, sportstichtingen, Combibrug, Welzijn Teylingen en onderwijs Welzijn Teylingen Welzijnskwartier TWO Jeugdhulp en aanbieders Jeugdhulp Culturele organisaties en -verenigingen, basisscholen, Bibliotheek Bollenstreek, kunstenaars, kunstcommissie, Cultuureducatiegroep, Kunstgebouw, historische verenigingen Woningbouwcoöperatie STEK Informeel ondersteuning: bijv. Humanitas/ Rode Kruis 1 ^e lijn: huisartsen / fysiotherapie/ logopedie

2.1.4 Opgroeien en opvoeden

Onze kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving en ouders en opvoeders voelen zich gesteund als dat nodig is

De jeugd heeft de toekomst. Daarom willen we dat onze jonge inwoners, de kinderen, opgroeien in een gezonde en veilige omgeving. We vinden het belangrijk dat ouders, met hun sociale omgeving, hun kinderen opvoeden. Opvoeden is soms pittig: dat is normaal en soms is ondersteuning nodig voor ouders die overbelast zijn en bij wie het niet goed gaat. Sommige gezinnen hebben problemen op meerdere gebieden; dan bieden we een integrale aanpak. Dit is van belang voor het doorbreken van generatie-op-generatie problematiek en voor gelijke ontwikkelingskansen van kinderen. Hulp en ondersteuning voor kinderen en ouders is zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig. We hebben oog voor kinderen die het thuis, op school of in de wijk, moeilijk hebben en minder goed mee kunnen doen. Dat kan bijvoorbeeld komen door spanningen als gevolg van armoede, schulden, de scheiding van ouders of doordat ze zich buitengesloten voelen. Het nieuwe nationale gezondheidsbeleid geeft aandacht aan het verlagen van deze spanningen in het dagelijks leven van kinderen en jongvolwassenen. Met onze Maatschappelijke agenda dragen wij hieraan bij. Zodat kinderen zich dagelijks op hun gemak voelen en worden uitgedaagd om gezond te bewegen en sociaal mee te doen en te leren.

Trends en ontwikkelingen

In de regio wordt gewerkt aan bezuinigingsmaatregelen om de jeugdzorg betaalbaar te houden voor inwoners die het echt nodig hebben. Daarbij wordt een link gelegd met de bezuinigingsmaatregelen die gepaard gaan met de Hervormingsagenda jeugd.

Als gevolg van doorgaande kostenstijgingen moeten we er rekening mee houden dat er regionale taakstellingen niet gerealiseerd worden. Daarom is er binnen Holland Rijnland besloten om een bestuurlijke Taskforce in te stellen. Daarnaast is een fundamentele analyse van ons verbruik noodzakelijk.

Vooruitlopend op de resultaten van de Taskforce zijn nu al voor 2028 kortingen opgenomen. Al in 2026 willen we extra investeren in preventie en sturen op minder gespecialiseerde jeugdhulp.

Versterken van preventief aanbod

Ook in 2025 bekijken we de mogelijkheden om het preventieve aanbod te versterken. We gaan na welke laagdrempelige interventies een aanvulling zijn op het bestaande aanbod. De samenhang met aanpalende domeinen verstevigen we, zoals het onderwijs, armoedebeleid en gezondheidsbeleid.

Onderwijshuisvesting

We maken een nieuw Integraal Huisvestings Plan voor het onderwijs, waaruit extra kosten kunnen voortvloeien.

In de Maatschappelijke agenda Teylingen Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Ouders zijn - samen met hun netwerk - voldoende toegerust voor de opvoeding van hun kinderen.
- Kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving.
- Kinderen kunnen zich optimaal ontwikkelen via onder meer inclusieve kinderopvang, onderwijs en vrije tijd.
- Kinderen en gezinnen die dat nodig hebben helpen we om hun leven weer in eigen hand te nemen.

Wat willen we bereiken?

Doel: Ouders zijn samen met hun netwerk voldoende toegerust voor de opvoeding van hun kind.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We stimuleren maatschappelijke partners om met inwoners het gesprek te voeren over de eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden, het gezin en netwerk en voorliggende voorzieningen. Het principe daarbij is: zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig.
A2	Via laagdrempelige interventies, zoals Stevig Ouderschap, Nu Niet Zwanger, Homestart en Reset, ondersteunen we kwetsbare ouders in de eerste fase van het ouderschap.
A3	We faciliteren laagdrempelige cursussen en bijeenkomsten voor ouders om hen te versterken in hun opvoedersrol en onderlinge steun te stimuleren.
A4	We ontwikkelen een collectief aanbod om het aantal vechtscheidingen te verminderen.

Wat willen we bereiken?

Doel: Kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We zetten met onze partners in op een sterke sociale basis en een effectief preventief jeugdbeleid. Dat doen we door in netwerkoverleggen 0-2 (Kansrijke Start), 2-12 en 12+ op basis van data en signalen uit de praktijk te komen tot actielijnen. We werken hierbij met het kwaliteitskompas.
B2	Het jongerenwerk stimuleert en helpt jongeren om positieve sociale contacten aan te gaan en te onderhouden.
B3	We gaan door met de zorg- en veiligheidstafels.

Wat willen we bereiken?

Doel: Kinderen kunnen zich optimaal ontwikkelen, via onder meer inclusieve kinderopvang, onderwijs en vrije tijd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren de ontwikkelagenda Duin- en Bollenstreek 2024-2028 uit, gericht op het versterken van de pedagogische basis. De speerpunten hierin zijn welbevinden en preventie, jeugdhulpverlening in de ondersteuningsstructuur van het onderwijs, doorgaande lijnen, inclusieve onderwijshuisvesting en leerlingenvervoer. De acties pakken we op in werkgroepen, zowel op het niveau van de Duin- en Bollenstreek als lokaal, bijvoorbeeld via de Lokale Educatie Agenda (LEA). Als onderwijs en jeugdhulp

	trekken we samen op. De voortgang volgen we via het tweejaarlijkse regionale Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO) voor bestuurders van gemeenten en samenwerkingsverbanden PO en VO, en via een jaarlijkse werkconferentie.
C2	Tweemaal per jaar organiseren we een lokaal Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO) met de gemeente, schoolbesturen uit het funderend onderwijs en kinderopvangorganisaties. De daaronder hangende uitvoerende samenwerkingsstructuur bestaat uit LEA-werkgroepen waaraan verschillende partners uit het veld deelnemen, zoals onder meer de jeugdverpleegkundige, pedagogisch medewerker en onderwijspersoneel. De actielijnen vanuit het preventienetwerk nemen we mee in de afspraken en aanpak.
C3	In de regio werken we samen om voortijdig schoolverlaten te verminderen.
C4	We bevorderen de onderwijskansen van alle kinderen met programma's zoals Voorleesexpress en Boekstart.
C5	We versterken het aanbod van voorschoolse educatie (VE) voor alle kinderen met een ontwikkelachterstand.
C6	We stimuleren de taalontwikkeling van nieuwkomers in het basis- en voortgezet onderwijs door het regionaal aanbieden van nieuwkomersonderwijs.
C7	We organiseren leerlingen- en jeugdhulpvervoer voor kinderen van wie de ouders dit redelijkerwijs niet zelf kunnen organiseren. We stimuleren kinderen die gebruik maken van het taxivervoer om, wanneer dat kan, zelfstandig naar school te reizen.
C8	We implementeren de nieuwe aanbesteding leerlingen- en jeugdhulpvervoer.
C9	We faciliteren en stimuleren het ondernemen van (sport)activiteiten in de vrije tijd.

Wat willen we bereiken?

Doel: De meest kwetsbare kinderen en gezinnen helpen we om hun leven weer in eigen hand te nemen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We faciliteren Voor ieder 1 dat inwoners begeleidt naar zelfredzaamheid, verwijst indien nodig en regie voert op complexe hulpvragen.
D2	We volgen de principes van Stevige Lokale Teams en organiseren de toegangsorganisatie en de nieuwe meerjarenopdracht op basis van de Hervormingsagenda en het Toekomstscenario Kind en gezinsbescherming.
D3	We bemiddelen in de jeugdhulpvraagstukken bij de huisarts door de inzet van de Praktijk Ondersteuner Huisarts Jeugd (POH-J) en voeren toenaderingsgesprekken met huisartsen en wijksamenwerkingsverbanden.
D4	De aanbieders van specialistische jeugdhulp, Service Organisatie Zorg, het regionaal programma jeugdhulp en de lokale toegang werken aan een collectief, normaliserend en beschikbaar aanbod. Daarnaast werken samenwerkingsverbanden onderwijs en jeugdhulp samen in het versterken van het continuüm onderwijs-jeugdhulp.
D5	We maken fundamentele keuzes rond de inrichting van het stelsel van jeugdhulp om passende hulp te kunnen bieden op een financieel houdbare wijze. Dit omvat onder meer de reikwijdte van jeugdhulp, inkoop en sturing op jeugdhulp.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Service Organisatie Zorg (SOZ) Holland Rijnland ISD Bollenstreek Hecht Hollands Midden Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland)	Voor ieder 1 Onderwijsveld en samenwerkingsverbanden Centra voor Jeugd en Gezin Kwadraad

Gemeenschappelijke Regeling werkbedrijven Kust-, Duin- en Bollenstreek (Provalu)	Stichting MEE Welzijnskwartier en Welzijn Teylingen Aanbieders jeugdhulp Kinderopvang en speeltuinverenigingen Sportaanbieders, sportfondsen en verenigingen Politie Combibrug Bibliotheek Duin & Bollenstreek Bedrijfsleven, ondernemers en onderzoeksinstellingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed
--	---

2.1.5 Thuis als basis

Onze inwoners wonen zo lang mogelijk comfortabel en veilig thuis

Thuis voelen is van belang voor al onze inwoners. Door landelijk beleid en maatschappelijke ontwikkelingen blijven kwetsbare inwoners langer thuis wonen. Dit geldt ook voor kwetsbare jonge of volwassen inwoners en inwoners met sociale of psychische problematiek. Ook als zij zorg nodig hebben. Veel inwoners willen ook graag langer thuis wonen, zodat ze dichtbij voorzieningen en hun netwerk wonen. Hierbij zijn mantelzorg, respijtzorg, elkaar ontmoeten en sociale veiligheid van belang.

Trends en ontwikkelingen

Langer thuis wonen wringt steeds meer

Het rijksbeleid is erop gericht dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen en deel kunnen blijven nemen aan de maatschappij. Dat komt steeds meer onder druk te staan door onder meer de dubbele vergrijzing, de toename van mensen met dementie, de krapte op de woningmarkt, een toenemend tekort aan zorgpersoneel, de druk op mantelzorgers, toenemende eenzaamheid en de stijgende zorgkosten.

Ambitieovereenkomst Wonen, Welzijn en Zorg

De gemeenten Teylingen, Lisse en Hillegom hebben met samenwerkingspartners een visie op de toekomst van wonen, welzijn en zorg opgesteld. Deze visie is verder uitgewerkt in de Ambitieovereenkomst 'Betrokken, betekenisvol en vitaal ouder worden', die ondertekend is door meer dan twintig betrokken partners. Dit unieke samenwerkingsverband zet in op het concretiseren van de Ambitieovereenkomst door met elkaar aan de slag te gaan in een pilotwijk binnen elke gemeente. Community building vormt hierin een belangrijke hoeksteen. Met deze werkwijze vervullen we zowel regionaal als landelijk een koplopersfunctie en daarmee een rol in kennisvergaring en kennisdeling in verschillende gremia. Samen met partners kijken we naar nieuwe manieren van financieren, waarbij we ook nadrukkelijk op zoek zijn naar fondsen.

We verkennen in hoeverre algemene preventieve voorzieningen, zoals een laagdrempelige ontmoetingsplek in de wijk, de druk op specialistische zorg kunnen verlichten en tegelijkertijd bij kunnen dragen aan het bouwen van de community.

In de Maatschappelijke agenda Teylingen Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities en benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- De leefomgeving is veilig, toegankelijk en leefbaar voor iedereen.
- Er is voldoende toegankelijk aanbod verspreid over de wijken/kernen, gericht op ontmoeting, dag-invulling en vervoer er naartoe.
- Inwoners kennen de mogelijkheden en nemen zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen.
- Er zijn voldoende woonplekken voor specifieke doelgroepen die vragen om wonen met zorg.
- Iedereen heeft een dak boven het hoofd.

Wat willen we bereiken?

Doel: De woonomgeving is veilig, toegankelijk en leefbaar voor iedereen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteitsomschrijving
A1	We zetten in op een goed werkende zorg- en veiligheidsketen met goede samenwerking tussen de verschillende partners.
A2	We werken preventief aan een veilige omgeving door het vroegtijdig signaleren van overlast en zorgen.
A3	Inwoners met zorgen over anderen of over de omgeving kunnen dit eenvoudig melden. We behandelen deze meldingen zorgvuldig.
A4	We faciliteren proactief inwonersinitiatieven met als doel dat de inwoners ze zelf duurzaam/structureel voortzetten.

Wat willen we bereiken?

Doel: Er is voldoende aanbod verspreid over de wijken/kernen gericht op ontmoeting, dag-invulling en vervoer ernaartoe.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We realiseren samen met netwerkpartners passende ontmoetingsplekken in de wijk.
B2	We werken aan een fijnmazig netwerk van vervoer door vrijwilligers.
B3	We zorgen voor een goede vindbaarheid en toegankelijkheid van het aanbod.

Wat willen we bereiken?

Doel: Inwoners kennen de mogelijkheden en nemen zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We zetten in op het vergroten van zelforganisatie van en zelfregie over het langer thuis blijven wonen.
C2	We zetten in op zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen.

Wat willen we bereiken?

Doel: Iedereen heeft een dak boven het hoofd. Niemand wordt op straat gezet.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Om dak – en thuisloosheid onder inwoners te voorkomen werken we met het preventieprogramma dak- en thuisloosheid.
D2	We werken naar een evenwichtig vraag en aanbod binnen de maatschappelijke opvang binnen de Duin- en Bollenstreek voor inwoners die dak- en thuisloos zijn.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Onderwijsveld CJG Voor ieder 1 Kinderopvang organisaties Bedrijfsleven Sportaanbieders, sportstichtingen, Combibrug, Welzijn Teylingen en onderwijs Stichting Welzijn Teylingen Welzijnskwartier SO-Zorg en aanbieders Jeugdhulp Culturele organisaties en -verenigingen, basisscholen, Bibliotheek Bollenstreek, kunstenaars, kunstcommissie, Cultuureducatiegroep, Kunstgebouw, Historische Verenigingen woningbouwcoöperatie STEK Informele ondersteuning: bijv. De Zonnebloem / Humanitas Maatschappelijke zorg zorgaanbieders (contract): Stichting De Brug, Stichting De Binnenvest, Silhouet Coaching, Stichting Arkin, Stichting Cardea, Stichting De Steenrots, Stichting Rivierduinen, Stichting 's Heeren Loo Zorggroep, Podeba BV, Stichting De Haardstee, Stichting Limor, Stichting Leger des Heils Welzijns- en Gezondheidszorg. Stichting Lumen Brijder De Jojo Huisartsen Holland Rijnland Wonen Zorgkantoor Zorg en Zekerheid Politie

2.1.6 Passende ondersteuning

Onze inwoners zijn in staat zichzelf te redden en kunnen rekenen op hulp als ze die nodig hebben

De gemeente ondersteunt (pas) als dat nodig is, daarover gaat deze laatste opgave. Als kwetsbare inwoners er op eigen kracht of hulp van hun familie en netwerk niet uitkomen, bieden we natuurlijk hulp en steun met een laagdrempelige, duidelijke, snelle en integrale toegang. Eenvoudige vragen moeten snel en simpel worden afgehandeld. Bij complexe vragen denken we samen met de inwoner na over wat een passend antwoord is en wie daaraan kan bijdragen. Het is nodig dat (verwijs)systemen goed samenwerken zodat onze inwoners niet steeds opnieuw hun verhaal hoeven te vertellen. De gemeente biedt ondersteuning in de vorm van algemene en individuele Wmo-voorzieningen en werkt samen met gespecialiseerde hulp als dat nodig is. Hulp en ondersteuning is zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig. Waar mogelijk worden inwoners geholpen om uiteindelijk (weer) zelfstandig, of met hulp van hun netwerk/ de samenleving, zichzelf te redden.

Trends en ontwikkelingen

De organisaties die actief zijn in deze opgave hebben, door de huidige krappe arbeidsmarkt, vaak moeite vacatures te vervullen. Dit vraagt om extra aandacht, anders komt de haalbaarheid van de ambities in de knel.

In de Maatschappelijke Agenda Teylingen 'Leven Lang Meedoen' staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners die professionele ondersteuning nodig hebben, komen op de juiste plek terecht.
- Er is zo snel en zo eenvoudig mogelijk passende ondersteuning beschikbaar.
- Huiselijk geweld wordt zo vroeg mogelijk gesignaleerd, er wordt adequaat gereageerd en het wordt duurzaam gestopt.

Wat willen we bereiken?

Doel: Inwoners die professionele ondersteuning nodig hebben komen op de juiste plek terecht.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We zorgen voor laagdrempelige en passende ondersteuning voor zorg, welzijn en financiën.
A2	We bouwen verder aan goede (afwegings)kaders zodat inwoners geen onnodige of te dure hulp krijgen.
A3	We werken aan goede verwijsprocessen voor ondersteuning bij zorg, welzijn en financiën.

Wat willen we bereiken?

Doel: Er is zo snel en zo eenvoudig mogelijk passende ondersteuning beschikbaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We gaan verder met het ontwikkelen van collectieve voorzieningen voor mensen met behoefte aan ondersteuning.
B2	We bieden onafhankelijke cliëntondersteuning aan voor inwoners die dit nodig hebben.

Wat willen we bereiken?

Doel: Huiselijk geweld wordt zo vroeg mogelijk gesignaleerd, er wordt adequaat gereageerd en het wordt duurzaam gestopt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren de regiovisie uit voor de aanpak en bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling.
C2	We bevorderen de samenwerking tussen Veilig Thuis en het lokale team bij de overdracht van meldingen van huiselijk geweld.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Onderwijsveld CJG Voor ieder 1 Kinderopvang organisaties Bedrijfsleven Sportaanbieders, sportstichtingen, Combibrug, Welzijn Teylingen en onderwijs Welzijn Teylingen Welzijnskwartier SO-Zorg en aanbieders Jeugdhulp Culturele organisaties en -verenigingen, basisscholen, Bibliotheek Bollenstreek, kunstenaars, kunstcommissie, Cultuureducatiegroep, Kunstgebouw, Historische Verenigingen

2.1.7 Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

2.1.8 Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 74 jaar	591,5	595,9	A	A	2023: 714,7	LISA
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2	nb*	B	B	2022: 6	CBS Jeugd
Netto arbeidsparticipatie	% werkzame beroepsbevolking t.o.v. totale beroepsbevolking	76,0	77,1	C	C	2023: 73,1	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1	nb*	D	D	2022: 2	CBS Jeugd
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	140	140	E	E	2023: 340	CBS
Lopende aantal re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	78,3	81,6	F	F	2023: 191,5	CBS
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21-jarigen	1	nb*	G	G	2022: 1	CBS jeugd
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	14,2	14,0	H	H	2023: 13,5	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,0	0,9	I	I	2023: 1,1	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,4	0,3	J	J	2023: 0,3	CBS
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	530	520	K	K	2023: 700	GMSD

A: In samenwerking met diverse partners binnen de arbeidsmarktregio Holland Rijnland werken we aan het snel en doeltreffend verbinden van vraag en aanbod.

B: Streven is dat kinderen door de inzet van voorzieningen vanuit onder andere bijstand en minimabeleid kunnen meedoen in de samenleving.

C: Streven is het hoge niveau van arbeidsparticipatie vast te houden en verder te verhogen door inwoners met en zonder arbeidsbeperking de mogelijkheid te bieden zich (door) te ontwikkelen en onbenut arbeidspotentieel in kaart te brengen en (terug) te verleiden naar werk.

D: Het jongerenpunt zet zich in tegen jeugdwerkloosheid van jongeren zonder werk- en/of startkwalificatie, door goed en laagdrempelig vindbaar en toegankelijk te zijn en deze jongeren actief te benaderen. Streven is hen (terug) te begeleiden naar werk en/of opleiding.

E: De ontwikkeling van mensen in de bijstand komt mede voort uit autonome (landelijke) ontwikkelingen. Streven is deze terug te dringen door sociale activering en, zodra er sprake is van arbeidsvermogen, actieve bemiddeling naar het sociaal ontwikkelbedrijf.

F: Streven is om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt via diverse ontwikkeltrajecten toe te leiden naar de arbeidsmarkt. Het sociaal ontwikkelbedrijf bedrijf geeft hieraan invulling, samen met de sociale dienst en het Werkgeversservicepunt Holland Rijnland.

G: Met de integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen streven we ernaar het aantal jongeren te verminderen dat na een delict voor de rechter komt.

H: Streven is het percentage jongeren met jeugdhulp terug te dringen door de inzet van preventie, normalisering, vroegsignalering en het organiseren van passende zorg.

I: Jeugdbeschermingsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is de voorliggende zorg en hulp en de nazorg aan gezinnen te optimaliseren, waardoor het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen afneemt.

J: Jeugdreclasseringsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is integrale zorg voor en begeleiding van jeugdigen die in aanraking komen met de politie. Daardoor neemt het aantal jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel af.

K: Samen met inwoners bekijken we welke beperkingen ze ondervinden, en in welke mate ze in staat zijn om zelf oplossingen te vinden voor die beperkingen. Dit kan door het inschakelen van het eigen netwerk (familie, vrienden, kennissen, kerk, vereniging etc.) en algemene voorzieningen die in de omgeving aanwezig zijn. Is de conclusie dat de inwoner de beperkingen niet zelf kan oplossen, dan wordt onderzocht of een maatwerkarrangement de oplossing is.

Toelichting indicator Banen

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit gaat zowel om fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen met een baan per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 65 jaar.

Toelichting indicator Kinderen in uitkeringsgezin

Het percentage kinderen tot 18 jaar in een gezin dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Een bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Met bijstand bedoelen we uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWb, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz).

Toelichting indicator Netto arbeidsparticipatie

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

Toelichting indicator Werkloze jongeren

Mensen van 16 tot en met 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf en volgens de polisadministratie geen baan hebben als werknemer.

Toelichting indicator Personen met een bijstandsuitkering

Het aantal mensen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWb, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan mensen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.

Toelichting indicator Lopende re-integratievoorzieningen

Het aantal re-integratie-voorzieningen per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met delict voor de rechter

Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdhulp

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

Toelichting Jongeren met jeugdbescherming

Dit gaat over jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdreclassering

Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

Toelichting indicator Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo

Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	3,3	6,7	L	L	2023: 6,3	4,2DUO
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	10	16	L	L	2023: 27	DUO
Voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv'-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2,1	1,9	L	L	2023: 2,4	DUO

L: Onze ambitie is om leerlingen in samenwerking met onderwijs, Voor ieder 1 en jeugdhulp optimaal te begeleiden en daarmee het aantal verzuimers en vsv-ers verder terug te dringen.

Toelichting indicator Absoluut verzuim

Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere tussen de 5 en 16 jaar of een jongere van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op een school of instelling en ook niet is vrijgesteld van de inschrijvingsplicht.

Toelichting indicator Relatief verzuim

Van relatief verzuim is sprake als een op een school ingeschreven leer- of kwalificatieplichtige jongere ongeoorloofd afwezig is.

Toelichting indicator Voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv'-ers)

Het percentage van het totale aantal leerlingen van het VO en MBO (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

*nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Einheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Niet-sporters	Percentage niet-sporters op het totaal aantal inwoners.	39,7	nb*			2022: 46,4	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)

Toelichting indicator Niet sporters

Het percentage niet-wekelijkse sporters (minstens één keer per week) t.o.v. de totale bevolking van 19 jaar en ouder.

2.1.9 Kaderstellende stukken

- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs 2015](#)
- [Verordening Leerlingenvervoer](#)
- [Ontwikkelagenda Regionale Educatieve Agenda D&B 2019-2023](#)
- [Onderwijsachterstandenbeleid Teylingen 2020-2023](#)
- [Nota Sport en bewegen 2018-2021](#)
- [Nota Sport en bewegen 2018-2021 uitvoeringsagenda](#)
- [Nota herziening opzet sport- en cultuuregeling](#)
- [Gezondheidsnota Teylingen positief gezond 2021 – 2024](#)
- [Kadernota Wmo Bollen5 2015-2018](#)
- [Transformatieagenda Wmo en haar omgeving \(2017-2018\)](#)
- [Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd](#)
- [Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019](#)
- [Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek](#)
- [Investeren in de basis. Armoedebeleid Teylingen 2018-2021](#)
- [Integrale schuldhulpverlening: een ketenaanpak van preventie tot nazorg. 2017-2021](#)
- [Tarievennota maatschappelijke accommodaties](#)
- [Doelenboom mantelzorg](#)
- [Omzien naar elkaar, Uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg en beschermd wonen Duin- en Bollenstreek 2018-2020](#)
- [Algemene subsidieverordening 2017](#)
- [Verordening Maatschappelijke Ondersteuning 2020](#)
- [Verordening Jeugdhulp 2015](#)
- [Verordeningen Participatiewet](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling ISD Bollenstreek](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling Kust-, Duin- en Bollenstreek \(MareGroep\)](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling Regionale Dienst Openbare Gezondheid Hollands Midden GGD\)](#)
- [Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland](#)
- [Programmaplan Jeugdhulpaanbod vanaf 2021 Duin & Bollenstreek](#)
- [Regionaal Inkoopplan Jeugdhulp](#)
- [Beleidskompas Bibliotheek Bollenstreek 2020-2023](#)
- [Beleidsnota kunst en cultuur Leren en meedoen! 2010-2012](#)
- [Kunst in de buitenruimte van Teylingen 2016](#)
- [Voorzieningennota voor sociaal-maatschappelijke en culturele organisaties: het Toetsingskader.](#)

2.1.10 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema 1. Vitaliteit						
Sportaccommodaties	3.129	2.785	2.980	3.615	3.586	3.417
Sportbeleid en activering	386	563	579	569	569	569
Volksgezondheid	2.623	3.274	3.314	3.222	3.155	3.155
Totaal 1. Vitaliteit	6.138	6.622	6.873	7.406	7.310	7.141
Thema 2. Talentontwikkeling						
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	412	471	491	491	491	488
Musea	72	56	56	56	56	56
Cultureel erfgoed	205	221	233	233	233	233
Media	953	928	984	984	984	984
Samenkracht en burgerparticipatie	277	263	278	278	278	278
Openbaar basisonderwijs	254	271	251	251	251	251
Onderwijshuisvesting	1.905	2.081	2.383	2.716	3.538	3.534
Totaal 2. Talentontwikkeling	4.078	4.291	4.676	5.009	5.831	5.824
Thema 3. Zorg voor elkaar						
Samenkracht en burgerparticipatie	1.327	1.811	1.594	1.592	1.592	1.592
Totaal 3. Zorg voor elkaar	1.327	1.811	1.594	1.592	1.592	1.592
Thema 4. Werk en inkomen						
Inkomensregelingen	9.744	9.834	9.415	9.415	9.415	9.415
Arbeidsparticipatie	521	577	662	727	740	740
WSW en beschut werk	2.734	3.172	3.074	3.073	2.927	2.927
Totaal 4. Werk en inkomen	12.999	13.583	13.151	13.215	13.082	13.082
Thema 5. Opvoeden en opgroeien						
Samenkracht en burgerparticipatie	660	674	798	798	797	797
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.943	1.628	1.647	1.592	1.592	1.592
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	2.252	2.333	2.493	2.493	2.493	2.493
Maatwerkdienstverlening 18-	0	-694	-694	-694	-694	-694
Onderwijshuisvesting	7	7	7	7	7	7
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	4.272	3.287	3.185	3.170	3.170	3.170

Jeugdhulp begeleiding	3.856	2.698	2.513	2.513	2.513	2.513
Jeugdhulp behandeling	198	177	209	209	209	209
Jeugdhulp dagbesteding	1.464	1.916	1.925	1.925	1.925	1.925
Jeugdhulp zonder verblijf overig	140	146	144	144	144	144
Pleegzorg	258	281	270	270	270	270
Gezinsgericht	374	220	210	210	210	210
Jeugdhulp met verblijf overig	1.283	1.497	1.540	1.540	1.540	1.540
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	201	37	55	55	55	55
Gesloten plaatsing	294	226	189	189	189	189
Jeugdbescherming	-892	658	573	573	573	573
Jeugdreclassering	65	69	71	71	71	71
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	16.375	15.160	15.135	15.065	15.064	15.064

Thema 6. Thuiswonen

Samenkracht en burgerparticipatie	0	3	3	3	3	3
Maatschappelijke- en vrouwenopvang WMO	215	118	136	136	136	136
Beschermd wonen WMO	904	1.084	1.108	1.108	1.108	1.108
Totaal 6. Thuiswonen	1.119	1.205	1.247	1.247	1.247	1.247

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	4.402	4.157	1.638	1.638	1.588	1.588
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	473	693	505	505	505	505
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	739	1.128	1.178	1.175	1.175	1.175
Hulp bij het huishouden WMO	2.835	2.834	3.051	3.051	3.051	3.051
Begeleiding WMO	2.949	3.063	3.231	3.231	3.231	3.231
Dagbesteding WMO	1.059	1.095	1.156	1.156	1.156	1.156
Overige maatwerkarrangementen WMO	597	666	691	691	691	691
Totaal 7. Hulp bij meedoen	13.054	13.636	11.450	11.447	11.397	11.397

Totaal lasten	55.090	56.308	54.126	54.981	55.523	55.347
----------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema 1. Vitaliteit

Sportaccommodaties	-805	-238	-238	-238	-238	-238
Sportbeleid en activering	-166	-172	-172	-162	-162	-162
Volksgesondheid	-367	-371	-329	-242	-174	-174

Totaal 1. Vitaliteit	-1.338	-781	-739	-642	-574	-574
Thema 2. Talentontwikkeling						
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-208	-182	-183	-183	-183	-183
Musea	-165	-188	-188	-188	-188	-188
Cultureel erfgoed	-66	-73	-73	-73	-73	-73
Media	-63	-99	-28	-28	-28	-28
Samenkracht en burgerparticipatie	-47	-55	-55	-55	-55	-55
Openbaar basisonderwijs	0	-2	-2	-2	-2	-2
Onderwijshuisvesting	-20	-18	-18	-18	-148	-148
Totaal 2. Talentontwikkeling	-569	-617	-547	-547	-677	-677
Thema 3. Zorg voor elkaar						
Samenkracht en burgerparticipatie	-73	-19	-19	-18	-18	-18
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-73	-19	-19	-18	-18	-18
Thema 4. Werk en inkomen						
Inkomensregelingen	-6.058	-6.635	-7.025	-7.025	-7.025	-7.025
Totaal 4. Werk en inkomen	-6.058	-6.635	-7.025	-7.025	-7.025	-7.025
Thema 5. Opvoeden en opgroeien						
Samenkracht en burgerparticipatie	-45	-60	-60	-60	-60	-60
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-728	-382	-452	-241	-241	-241
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	0	-3	-3	-3	-3	-3
Maatwerkdienstverlening 18-	0	-18	-18	-18	-18	-18
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-773	-463	-533	-322	-322	-322
Thema 6. Thuiswonen						
Maatschappelijke- en vrouwenopvang WMO	-169	-149	-149	-144	-144	-144
Beschermd wonen WMO	-1.678	-1.230	-1.230	-1.230	-1.230	-1.230
Totaal 6. Thuiswonen	-1.847	-1.379	-1.379	-1.374	-1.374	-1.374
Thema 7. Hulp bij meedoen						
Samenkracht en burgerparticipatie	-4.823	-3.153	-526	-424	-376	-376
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-22	0	0	0	0	0
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-4.845	-3.153	-526	-424	-376	-376
Totaal baten	-15.503	-13.047	-10.768	-10.352	-10.366	-10.366
Saldo van baten en lasten	39.588	43.264	43.354	44.627	45.155	44.978

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	1.218	18.015	15	15	15	15
Onttrekkingen reserves	-1.569	18.015	15	-481	-931	-931
Totaal reserves	-352	18.015	15	-466	-916	-916
Saldo na resultaatbestemming	39.236	42.160	42.888	44.161	44.239	44.062

2.2 Programma 2. Leefomgeving

Eind 2024 zal naar verwachting de Omgevingsvisie Teylingen "Een florerende toekomst voor Teylingen" worden vastgesteld. De omgevingsvisie is in participatie met een brede groep belanghebbenden opgesteld.

De (concept) omgevingsvisie is de kapstok voor programma 2 (Leefomgeving) en programma 3 (Bedrijvigheid) voor de begroting. De beleidsdoelstellingen op het gebied van mobiliteit, wonen, gebiedsontwikkeling, openbare ruimte en duurzaamheid zijn in de paragrafen van programma 2 (Leefomgeving) uitgewerkt.

Kernkwaliteiten en waarden

De identiteit van Teylingen kenmerkt zich door een aantal kernkwaliteiten en waarden:

- Landschappelijke (waterrijke) diversiteit;
- Rustig wonen tussen grote steden;
- Van (regionale) economische waarde;
- Drie kernen met een eigen karakter;
- Hoge recreatieve/toeristische potentie;
- Sociaal betrokken

Teylingen wil de eigen identiteit, bijzondere waarden, kwaliteiten en variatie in zowel kernen als landschap behouden en waar mogelijk versterken. We zoeken hierin steeds de balans met het versterken van onze bijzondere kwaliteiten maar ook met ontwikkelen en innoveren van onze gemeente. Voor onze volgende generaties willen we een duurzame gemeente zijn die ook gekenmerkt kan worden als een Sustainable development goals 'SDG' gemeente.

1. Goed leven met verbinding tussen mensen;
2. Leefbaar en toekomstbestendig hart in de Duin- en Bollenstreek;
3. Werken aan een vitale en duurzame economie

Met deze ambities sluiten we aan bij de Triple P gedachte (People, Planet, Profit/Prosperity) die ervan uitgaat dat mensen, planeet en welvaart op een harmonieuze manier samengebracht moeten en kunnen worden, omdat alleen dan een duurzame toekomst gerealiseerd kan worden.

Integraal werken

Bij ruimtelijke procedures zijn vaak meerdere disciplines betrokken. Een bouwproject heeft bijvoorbeeld gevolgen voor bereikbaarheid en parkeren. Om te zorgen voor een integrale afweging werken we met intaketafels. Hier bespreken we plannen, zodat de initiatiefnemer een integraal advies krijgt. Alle beleidsterreinen, planvorming en vergunningen leveren hieraan een bijdrage.

Regionale samenwerking

Binnen Holland Rijnland en de Duin- en Bollenstreek werken we samen met onze buurgemeenten aan het bereiken van onze doelstellingen voor de leefomgeving. Dat doen we bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit, warmte, economie en groenbeleid. Naast de activiteiten zoals benoemd in de paragrafen leveren we een bijdrage door actief deel te nemen aan gezamenlijke overleggen en bijeenkomsten (ambtelijk en bestuurlijk) of aan projecten getrokken door buurgemeenten.

Uitvoering wettelijke taken

Binnen het fysieke domein hebben we als gemeente wettelijke taken die we uit moeten voeren. Vergunningverlening en het beheer van de Buitenruimte zijn daar voorbeelden van. Er wordt jaarlijks een inschatting gemaakt van het aantal verwachte vergunningaanvragen. Dit aantal kan in de praktijk echter sterk fluctueren en is bijvoorbeeld afhankelijk van ontwikkelingen rond woningbouw- en infrastructurele projecten. Maar bijvoorbeeld ook het digitaal ter beschikking stellen van data of het tijdig reageren op verzoeken die in het kader van de Wet open overheid gedaan worden.

2.2.1 Openbare orde en veiligheid

Veiligheidsbeleid

We willen dat Teylingen een veilige gemeente is om in te wonen, leven, werken en recreëren. Dat bereiken we door de sociale en fysieke veiligheid te verbeteren en onze wettelijke verplichte veiligheidstaken uit te voeren. Samenwerking met inwoners, ondernemers en ketenpartners is en blijft daarin essentieel. Door samenwerking

komen we tot duurzame oplossingen. We willen weten wat er speelt, we gaan met elkaar in gesprek en kiezen samen voor een aanpak. De gemeente voert hierin regie met het Integraal Veiligheidsbeleid (IVB) 2024-2027. Het IVB bevat de kaders, strategische uitgangspunten, prioriteiten en de hoofdlijnen van de aanpak. Deze vertalen we in het Veiligheidsjaarplan naar concrete maatregelen. Dit plan voeren we samen met onze partners, inwoners en ondernemers uit.

In 2024 is het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027 vastgesteld. De prioriteiten voor deze periode zijn Georganiseerde ondermijnende criminaliteit, Digitale veiligheid, Jeugd en veiligheid, Zorg en veiligheid, en Verkeersveiligheid.

Naast deze prioriteiten blijft er aandacht voor misdrijven als woninginbraak en fietsendiefstal.

De positie van het thema veiligheid op de gemeentelijke agenda wordt steeds prominenter en omvangrijker.

Daarbij groeit de verantwoordelijkheid van die rol en de onderwerpen die eronder vallen. Het gaat dan om de rol van de gemeente bij de bestrijding van georganiseerde misdaad, de veiligheid op straat en de directe woonomgeving, maar ook bij de aanpak van digitale veiligheid en inzet op crises.

Samenwerking

Intensieve effectieve samenwerking met en tussen ketenpartners is de sleutel naar het tegengaan van huidige en nieuwe vormen van onveiligheid én naar het bestendigen en vergroten van de veiligheid voor onze inwoners. Veel veiligheidsvraagstukken kunnen niet meer alleen met de traditionele veiligheidspartners, zoals politie en brandweer, benaderd worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de langlopende casussen van woonoverlast, de toename van het aantal personen met verward gedrag en ondermijnende criminaliteit. Partners als de woningbouw, het RIEC of Voor Ieder 1 zijn hierbij onmisbaar.

Georganiseerde ondermijnende criminaliteit

Georganiseerde ondermijnende criminaliteit is vaak niet direct zichtbaar. Drugslaboratoria, hennepkwekerijen, mensenhandel, witwaspraktijken en vastgoedfraude spelen zich vaak buiten ons gezichtsveld af. Daarom is er ook een landelijke aanpak ontwikkeld om deze vorm van criminaliteit tegen te gaan. Ook in de gemeente Teylingen is sprake van criminele, ondermijnende activiteiten en misstanden. We werken daarom intensief en integraal samen met partners als politie, het RIEC en de Belastingdienst om georganiseerde, ondermijnende criminaliteit aan te pakken en zoveel mogelijk te voorkomen.

In de strijd tegen ondermijnende criminaliteit is preventie heel belangrijk. Om te voorkomen dat onze jeugd afglijdt in de zware criminaliteit implementeren we de door het RIEC aangeboden doorlopende leerlijn als onderdeel van het project Dealbreakers vooruitlopend op een mogelijke uitrol van de totaal aanpak Dealbreakers.

Ook blijven we investeren in publiekscampagnes om de bewustwording en meldingsbereidheid bij inwoners te verhogen. Recentelijk hebben we de effectiviteit van deze campagnes onderzocht. De uitkomsten van dit onderzoek betrekken we bij de inhoud en opzet van onze aankomende campagnes.

De (door)ontwikkeling en versterking van de lokale aanpak van ondermijning staat centraal. Een toekomstbestendige aanpak van (ondermijnende) criminaliteit vraagt om het versterken van de preventieve aanpak en de verbinding tussen repressie en preventie. Belangrijke onderdelen van de aanpak zijn werken aan een weerbare samenleving en een weerbare overheid. De afgelopen periode hebben we geïnvesteerd in het verbeteren van het zicht op ondermijning, de weerbaarheid van de gemeentelijke organisatie en het integraal aanpakken van casuïstiek.

Effectindicatoren:

De effecten van de aanpak van ondermijnende criminaliteit zijn lastig in harde cijfers uit te drukken en hierdoor in zowel kwalitatieve en kwantitatieve zin beperkt inzichtelijk te maken. Dit is inherent aan de problematiek: deze vorm van criminaliteit vindt in de regel in het onzichtbare plaats. Over de precieze omvang ervan zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar. Er zijn wel verschillende signalen dat de aanpak effect sorteert. We zijn bezig om over verschillende effectindicatoren te rapporteren. Zo willen we de effecten van de aanpak ondermijnende criminaliteit beter kwantificeerbaar maken. De onderstaande indicatoren hebben zowel betrekking op de preventieve als de repressieve kant van deze aanpak:

Effectenindicatoren
Ingekomen signalen (intern)
Ingekomen signalen (extern)
Aantal MMA meldingen
Aantal BIBOB onderzoeken
Waarvan geweigerd op BIBOB
BIBOB ingetrokken
Aantal sluitingen panden
Aantal bestuurlijke waarschuwingen
Last onder dwangsom
Integrale controles
Aantal trajectbegeleiding uitgevoerd door Jeugdpreventieteam.

Digitale veiligheid

Digitale criminaliteit heeft de laatste jaren een opmars gemaakt. Cybercriminelen maken slim gebruik van nieuwe ontwikkelingen, zoals AI. Het is belangrijk dat onze inwoners zich bewust zijn van de risico's in de digitale leefwereld. De gevolgen van deze vorm van criminaliteit kunnen zeer groot zijn. De gemeente Teylingen zet in op het voorlichten van inwoners en ondernemers om deze risico's te verkleinen.

Jeugd en veiligheid

De integrale aanpak van jeugdoverlast door middel van de Zorg- en Veiligheidstafel werkt. Daarbinnen investeren we ook gezamenlijk met de ketenpartners in de groepsaanpak. Zo zijn we wendbaar en kunnen we snel inspelen op de actuele 'vraag' van de jeugd. We zetten in op verbinding met de jongeren door de boa's, het jongerenwerk en de politie. We weten wat op scholen speelt maar ook wat zich op de digitale 'straat' afspeelt. Jongeren kunnen dader van digitale criminaliteit zijn, maar ze zijn ook vaak slachtoffer.

Jongeren zijn vol in ontwikkeling en maken daarin soms onverstandige keuzes; soms zo. onverstandig dat ze in aanraking komen met justitie. Om te voorkomen dat onze jeugd afglijdt in de zware criminaliteit zetten we zoveel mogelijk in op preventie, onder andere door middel van het hierboven genoemde project Dealbreakers.

Zorg en veiligheid

Door problemen binnen het zorgdomein, waaronder wachtlijsten en beperkte plekken binnen de maatschappelijke zorg, (woon)overlast en (potentieel) gevaarlijke situaties. Door de zorg en de veiligheidsketen in een vroeg stadium met elkaar te verbinden, kunnen we deze problematiek effectief aanpakken. Dit gebeurt zowel beleidsmatig, bijvoorbeeld bij de inzet van bestuurlijke maatregelen, als op casuïstiek niveau.

Het is noodzakelijk dat de regionale samenwerking tussen het sociaal domein en het veiligheidsdomein geborgd blijft. In specifieke gevallen vraagt de complexiteit van de casus om specifieke regionale behandeling, welke is belegd bij het Zorg- en Veiligheidshuis. We denken hierbij aan casussen met betrekking op nazorg aan ex-gedetineerden, radicalisering en zedendelinquenten waarbij goed contact met regionale partijen zoals het Openbaar Ministerie, reclassering en jeugdbescherming essentieel is.

Verkeersveiligheid

Het is belangrijk om als gemeente inwoners zowel preventief als reactief te informeren over verkeersveiligheid. Hiermee wil de gemeente positief en wenselijk verkeersgedrag stimuleren. De gemeente trekt hierbij samen op met haar partners.

Educatie speelt een belangrijke rol bij verkeersveiligheid. Door verkeersdeelnemers te informeren, trainen en overtuigen kunnen we positieve gedragsveranderingen bewerkstelligen. Het houden van toezicht en controle door mensen aan te spreken en te waarschuwen bij het niet naleven van verkeersregels of gevaarlijk verkeersgedrag, bijvoorbeeld door boa's, valt onder de 'zachte' handhaving. De nadruk ligt op het bevorderen van de leefbaarheid en het zorgen voor een positieve gedragsverandering. Hierbij geven boa's prioriteit aan het toezicht op verkeersveiligheid rondom basisscholen, in de centrumgebieden en in de blauwe zone.

Toezicht en handhaving

In 2023 is het handhavingsbeleid 2020-2023 geëvalueerd en nieuw vierjarig beleid is vastgesteld (VTH 2024-2027). Vanuit het handhavingsbeleid, waarin de prioriteiten zijn gesteld, werken we met een jaarlijks handhavinguitvoeringsprogramma (HUP).

Bepaalde problematiek wordt projectmatig opgepakt; zoals verkeersproblematiek, ondermijning en jeugdoverlast. Door de beperkte capaciteit bij de politie is er een verschuiving van werkzaamheden naar de boa's. Meldingen zijn complexer en daardoor arbeidsintensiever. De politiecapaciteit op straat zal de komende jaren onder druk blijven staan door nieuwe taken en de grote uitstroom van pensioengerechtigden.

Crisisbeheersing

De gemeente Teylingen investeert actief in het verder versterken van de verbinding en samenwerking met de Veiligheidsregio Hollands-Midden. Dit gebeurt op lokaal niveau in de vorm van een jaarlijks brandweerverleg met post Sassenheim en Voorhout en het ondersteunen van wervingsacties voor nieuwe vrijwilligers. Op bestuurlijk niveau is er elk kwartaal een overleg met de directie van de Veiligheidsregio. Daarnaast zetten we in op het opleiden, trainen en oefenen van medewerkers van de crisisorganisatie van HLTsamen. Nieuwe ontwikkelingen worden hierbij meegenomen; denk aan de komst van zonnepanelen en elektrische voertuigen en de impact hiervan op incidenten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het signaleren, voorkomen en aanpakken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	<p>Signaleren:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het uitvoeren van preventief toezicht en integrale controles. Het blijvend investeren in awareness intern en extern door middel van trainingen en publiekscampagnes. Het in samenwerking met het RIEC actualiseren van ons Ondernijningsbeeld om goed zicht te hebben op de problematiek.
A2	<p>Voorkomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het verder versterken van een weerbare samenleving via publiekscampagnes. Het verder versterken van een weerbare organisatie via onder andere de inzet van trainingen (algemeen en op maat). Het implementeren van de (doorlopende) leerlijn vanuit het project Dealbreakers gericht op het voorkomen van jonge aanwas, vooruitlopend op een mogelijk uitrol van de totaalaanpak Dealbreakers afhankelijk van besluitvorming over de begroting 2025.
A3	<p>Aanpakken:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het lokaal oppakken van signalen en het uitlopen van casuïstiek. Het waar nodig opwerken van signalen tot een (regionale) RIEC casus dan wel handhavingsknelpunt. Het onder voorbehoud van besluitvorming over de begroting van 2025 geven van uitvoering aan het samen met partners opgestelde plan van aanpak drugscriminaliteit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Onze inwoners en medewerkers zijn digitaal weerbaar

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We geven voorlichting aan verschillende doelgroepen om de weerbaarheid te vergroten en de kans op slachtofferschap te verkleinen.
B2	We vergroten de interne digitale weerbaarheid door het inzetten van bewustwordingstools. Onze crisisorganisatie is ingericht op digitale crises.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We bieden jongeren een veilige omgeving waarin zij zich kunnen ontwikkelen en onderdeel van de samenleving uitmaken.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren regie op de Zorg- en Veiligheidstafel Jeugd. Kinderen over wie zorgen bestaan, worden in een vroeg stadium integraal besproken om te voorkomen dat zij afglijden. Er wordt een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld waarbij de ketenpartner die de casusregie heeft het contact legt met jongere en/of ouders. Hierbij is er ook aandacht voor het gezin rondom het kind.
C2	We faciliteren het Jeugd in de Buitenruimte overleg, waarbij jongerenwerk, politie en boa's informatie delen over hangplekken. We kennen onze jongeren en zetten gezamenlijk in op het voorkomen van overlast.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We voorkomen dat zorgproblematiek escaleert naar veiligheidsproblematiek (sociale veiligheid).

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We zetten in op het voorkomen en aanpakken van multiproblematiek. We nemen deel aan verschillende overlegvormen, waaronder het Zorgnetwerkoverleg en overleggen in het Zorg- en Veiligheidshuis. De focus hierbij ligt op zowel het veiligheids- als het zorgaspect, waarbij we de interne samenwerking tussen het sociaal domein en openbare orde en veiligheid opzoeken.
D2	We verminderen woonoverlast en burenruzies door, waar nodig, samen met onze partners buurtbemiddeling in te zetten.
D3	Indien van toepassing worden bestuurlijke maatregelen opgelegd om woonoverlast of huiselijk geweld terug te dringen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het bevorderen van de verkeersveiligheid in onze gemeente.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We stimuleren verkeersveilig gedrag rondom scholen zodat kinderen veilig naar school kunnen.
E2	We vergroten de leefbaarheid en stimuleren de doorstroom van parkeerplaatsen door controles uit te voeren in blauwe zones en op foutief parkeren in het centrum.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een veilige fysieke leef-, woon- en werkomgeving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	Deelnemers van de gemeentelijke crisisorganisatie worden opgeleid en oefenen zodat de gemeente voorbereid is op rampen/crises.
F2	We adviseren over risicovolle evenementen. We zijn aanwezig bij vooroverleggen en werken nauw samen met de organisatie van evenementen en met de hulpdiensten.
F3	We bevorderen een veilig ondernemersklimaat door controles uit te voeren. We voeren regie en adviseren over publiek-private samenwerking ter verbetering van de veiligheid (KVO).

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM) Omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	Politie Stichting Voor Ieder 1 Zorg- Veiligheidshuis Hollands Midden Welzijnswartier Openbaar Ministerie Halt Brijder GHOR Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) Jeugdbescherming West Onderwijs RIEC

2.2.2 Mobiliteit

Goede bereikbaarheid is van groot belang voor Teylingen. Door de ligging in de westflank van de Randstad zijn grote steden zoals Haarlem en Leiden, maar ook Schiphol en feitelijk de hele Metropoolregio Amsterdam (MRA) en Metropoolregio Den Haag (MRDH) snel te bereiken.

De noord-zuidverbindingen zijn zowel voor autoverkeer als openbaar vervoer redelijk tot goed, maar de oost-westverbinding is matig. Samen met onze regionale partners werken we aan het verbeteren van de oost-westverbindingen voor auto en openbaar vervoer.

Daarnaast vinden we het belangrijk dat er een goed wandel- en fietsnetwerk is en besteden we veel aandacht aan verkeersveiligheid.

Onze ambities op het gebied van mobiliteit hebben we vastgelegd in een Mobiliteitsvisie. Deze Mobiliteitsvisie is uitgewerkt in het Mobiliteitsplan met het uit te werken uitvoeringsprogramma. Het Mobiliteitsplan met uitvoeringsprogramma is de basis voor deze begroting.

Wat willen we bereiken?

Doel: Beperken van het aantal verkeersslachtoffers tot een minimum. Elke aanpassing van de infrastructuur moet tevens als doel hebben om de verkeersveiligheid te verbeteren. In 2027 moet het aantal verkeersslachtoffers met 25% gedaald zijn ten opzichte van 2020, uitgaande van een driejaarlijks gemiddelde.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Bij wegconstructies en onderhoud besteden we altijd aandacht aan het verbeteren van de verkeersveiligheid. Hieronder valt de afronding van de aanpak 33 verkeers(on)veilige situaties Teylingen uit 2020.
A2	Op basis van de ongevallen rapportage, opgesteld in het najaar van 2024, voeren we een analyse uit voor de locaties met de meeste ongevallen.
A3	We stellen een plan van aanpak op op basis van de analyse van de ongevallen rapportage (voor de locaties met de meeste slachtoffergevallen).
A4	In het kader van het programma School op Seef leveren we een bijdrage aan veilige schoolomgevingen en verkeerseducatie.
A5	We voeren een campagne tegen hardrijden in het dorp in combinatie met handhaving op snelheidsovertredingen.
A6	We starten een verkenning naar de oversteekplaatsen bij de 50 km/h wegen en passen de plekken waar nodig aan.

Wat willen we bereiken?

Doel: We zorgen dat ons mobiliteitssysteem toegankelijk is, ongeacht de fysieke, mentale of economische beperkingen. In 2030 zijn alle bushaltes toegankelijk ingericht.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We gaan in overleg met de provincie over aanpassingen aan alle haltes binnen de gemeente om te zorgen dat deze toegankelijk zijn voor iedereen.
B2	We gaan in overleg met de NS om het aanbod van OV-fietsen bij de stations Voorhout en Sassenheim te vergroten en het gebruik ervan te stimuleren.

Wat willen we bereiken?

Doel: Recreëren in en buiten de dorpen wordt toegankelijker en prettiger gemaakt, door de aanleg van goede fietspaden en loop- en wandelroutes.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We gaan verkennen of er nieuwe routes mogelijk zijn waar voetgangers ontspannen en veilig kunnen lopen. Daarbij kijken we specifiek naar de routes tussen de verschillende kernen.. In het kader van het wandelnetwerk worden recreatieve routes buiten de bebouwde kom verbeterd (Programma 3 Bedrijvigheid).

Wat willen we bereiken?

Doel: Inwoners gaan vaker lopen en gebruiken vaker de fiets om zich te verplaatsen. In 2027 gebruikt 60% van de inwoners de fiets meerdere keren per week en loopt 80% van de inwoners meerdere keren per week naar hun bestemming (2020: 52% gebruikt de fiets meerdere keren per week, 73% loopt meerdere keren per dag).

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We streven naar voldoende vrije doorloopruimte (2.10m) bij alle ruimtelijke ontwikkelingen.
D2	We investeren in het Hoofdnet Fiets zoals vastgelegd in het Actieplan Fiets
D3	We breiden het fietsnetwerk stap voor stap uit door invulling van de ontbrekende schakels zoals aangegeven in het mobiliteitsplan. Daarbij starten we met de routes waar de fietsers naar verwachting het meeste baat bij hebben.
D4	We nemen maatregelen op de fietsroutes waarvan in het Actieplan fiets is aangegeven dat ze niet veilig of prettig zijn ingericht.

Wat willen we bereiken?

Doel: Een toename van het aantal inwoners dat gebruik maakt van elektrisch vervoer. In 2030 maakt 32% van de bevolking gebruik van elektrisch vervoer (Lokale Energie Strategie). Nu is de verwachting dat in 2030 zonder extra inzet, 25-30% van het verkeer elektrisch is.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We realiseren extra laadinfrastructuur.
E2	We stellen beleidsregels op, op het gebied van (elektrische) deelmobiliteit.

Wat willen we bereiken?

Doel: In goede banen leiden van autoverkeer en vrachtverkeer.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	We actualiseren het wegencategoriseringsplan en passen wegen erop aan.
F2	In het kader van de centrumvisies Voorhout, Sassenheim en Warmond werken we aan het goed bereikbaar houden van de centra en onderzoeken we tegelijkertijd de mogelijkheden om de centra autoluw te maken.
F3	We zetten in op verbetering van de regionale mobiliteit conform het programma Mobiliteit Noordelijke Duin- en Bollenstreek en Haarlemmermeer.
F4	Vooruitlopend op verbetering regionale wegennet onderzoeken we of en hoe we het doorgaand vrachtverkeer kunnen laten rijden via wegen die daartoe geschikt zijn.
F5	We zetten mobiliteitsmanagement in om inwoners en medewerkers van bedrijven in Teylingen te stimuleren te kiezen voor een alternatief vervoermiddel voor de auto.
F6	We zetten verkeersmanagement (doelgericht beïnvloeden van verkeersstromen) in om het autoverkeer in goede banen te leiden.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Gemeenten Duin- en Bollenstreek Gemeente Haarlemmermeer Provincie Zuid-Holland Q-buzz

2.2.3 Gebiedsontwikkeling

Maatschappelijke opgaven en ambities komen samen in een integrale gebiedsontwikkeling, waarbij diverse factoren, beleidsvelden, bestuurslagen, overheden en actoren betrokken zijn. Het is vooral een kans om gezamenlijk aan de toekomst en leefbaarheid van een gebied te werken en zo mens en omgeving tot hun recht te laten komen. Een integrale gebiedsontwikkeling richt zich bijvoorbeeld op een gezonde en veilige leefomgeving voor prettig, gezond en betaalbaar wonen, transformatie naar toekomstbestendige (woon-)werklocaties, maatschappelijke voorzieningen, winkelcentra naar verblijfsgebieden en/of landelijk gebied en duurzame greenport met voldoende aandacht voor duurzame mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie, groen, ontmoeten en/of recreëren. Daarbij worden de verschillende belangen integraal zorgvuldig afgewogen, waarbij water en bodem sturend zijn.

Een professionele programmering voor gebiedsontwikkeling bevordert de omgevingskwaliteit, draagt bij aan de financiële haalbaarheid, versnelt de realisatie, reduceert de mobiliteit en versterkt de lokale economie. Het is van belang om een programma af te stemmen op de wensen en eisen van de (toekomstige) bewoners en bedrijven. Een professioneel programma onder de Omgevingswet biedt hiervoor voldoende kansen.

De gemeente heeft in haar omgevingsvisie ambities vastgesteld voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Actuele ontwikkelingen buiten de invloedssfeer van het gemeentelijk bestuur, zoals de stijging van bouwkosten en rentepercentages, netcongestie, drinkwatervoorziening, KaderRichtlijnWater (KRW) en stikstof, ontwikkelingen rond Schiphol e.d. hebben echter direct effect op de haalbaarheid van plannen en initiatieven, wat gebiedsontwikkeling steeds gecompliceerder maakt. Om de hoogst haalbare maatschappelijke opgaven en ambities te behalen is een professionele programmering voor gebiedsontwikkeling van belang met voldoende aandacht voor risico's, flexibiliteit en wendbaarheid.

Wat willen we bereiken?

Doel: Integrale duurzame gebiedsontwikkeling in lijn met de structuurvisie 'Duurzaam Bloeiend 2030' en de centrumvisie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	De ambities uit de Omgevingsvisie zijn leidend voor een integrale, duurzame gebiedsontwikkeling en worden proactief toegepast in de diverse projecten. Dit is een continue activiteit. Voor de drie dorpscentra zijn de ambities (nader) vastgelegd in de centrumvisie.
A2	We zetten in op een kader voor duurzame gebiedsontwikkeling (DGO) bij gesprekken en onderhandelingen met initiatiefnemers, projectontwikkelaars en bedrijven. Met het DGO streven we naar de hoogst mogelijke ambities voor duurzame gebiedsontwikkelingen. Daarbij staan de thema's energietransitie, warmtetransitie, duurzame mobiliteit, klimaatadaptatie, natuur en milieu, gezondheid en veiligheid en circulaire economie centraal.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West-Holland	Provincie Zuid-Holland COA Grondeigenaren

2.2.4 Openbare ruimte

Inleiding

De openbare ruimte is van iedereen en kent vele vormen van gebruik. Zelfs op dezelfde plek kunnen verschillende gebruikers een totaal andere beleving hebben en daarmee zeer uiteenlopende wensen hebben. Denk maar eens aan een plein wat in de avond en nacht wordt gebruikt om te parkeren en overdag ruimte biedt voor een weekmarkt. Op een andere manier kan er ook gekeken worden naar functies van de buitenruimte: een weg om over te rijden, maar ook om hemelwater over af te voeren naar een kolk of berm. Bovengrondse elementen zijn behoorlijk zichtbaar, maar ondergronds zijn er ook veel objecten waar de gemeente een rol in speelt. Veelal zijn we gericht op het menselijk gebruik van de openbare ruimte, maar de laatste jaren is er steeds meer aandacht voor 'andere' gebruikers van de openbare ruimte zoals: flora en fauna.

Een belangrijk instrument dat ingezet wordt om over de omgeving te communiceren is fixi, waarin op een laagdrempelige manier Meldingen Openbare Ruimte (MOR) kunnen worden gedaan bij de gemeente. Deze meldingen gebruiken we ook als sturingsinstrument voor het beheer van de openbare ruimte.

Leeswijzer

Een groot deel van deze paragraaf betreft 'regulier werk' vanuit met name een beheersmatige rol. De gemeente heeft als taak om te voorzien in de beschikbaarheid van kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Dit hoofdstuk is dan ook sterk gekoppeld aan de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen later in deze begroting.

Waar de woorden 'kapitaalgoed(eren)' wordt geschreven kunnen de woorden 'asset(s)' worden gelezen en andersom. Dit heeft te maken met de gangbare methodiek rondom het onderhoud van kapitaalgoederen, waarbij de term 'assetmanagement' wordt gebruikt.

We kijken vanuit twee invalshoeken naar de openbare ruimte: de technische staat en de functionele staat. Vervolgens worden de doelen en acties beschreven.

Technische staat

Van oudsher gaat beheer met name over de technische staat van de assets in de leefomgeving. Veelal is de omgang met technische opgaven behoorlijk rechtlijnig, relatief eenvoudig meetbaar en deels voorspelbaar. Dit komt ook doordat assets over het algemeen een lange levensduur hebben, met uitschieters van wel honderd jaar. De kwaliteit van de leefomgeving zit met name in de afwegingen voor het beeld, wettelijke vereisten en tijdigheid van activiteiten. Zaken waar aan gedacht moet worden zijn bijvoorbeeld:

Asset Technische vraag

Wegen:	Wat is de staat van het asfalt mbt spoorvorming en wortelopdruk?
Civiele kunstwerken:	In hoeverre zijn relingen sterk genoeg en wat zijn weersinvloeden?
Groen:	Hoe groeit een boom en staat de boom (nog) voldoende recht?
Afval:	Kunnen containers opgetild en geleege worden?
Ondergrond:	Is er voldoende ruimte om bekabeling te leggen en wie roert de grond?
Spelen:	Voldoet de gemeente aan de warenwet en veiligheidsvereisten?

Er kan worden gedacht dat beheer van de openbare ruimte niet politiek gevoelig is: de technische staat is relatief eenvoudig meetbaar en een asset gaat immers ook vele jaren mee. Maar toch is dat niet zo. Zelfs voor het meer technische aspect van de leefomgeving is het gevoelig voor sentiment van diverse gebruikers. Dit komt doordat de leefomgeving als unieke eigenschap heeft dat er vele duizenden mensen tegelijkertijd gebruik van maken. Daarnaast wordt er veel eigenaarschap gevoeld door bewoners, omdat de assets van de leefomgeving heel tastbaar zijn. Dit maakt het voor een gemeente extra belangrijk om goed uit te dragen welke keuzes er worden gemaakt, en waarom en wanneer acties verwacht mogen worden.

Functionele staat

De technische staat van assets zegt niet alles, er moet ook steeds meer rekening worden gehouden met de functionaliteit van de leefomgeving. Deze functionaliteiten kunnen behoorlijk uiteenlopen, zelfs op dezelfde plek. Zo kan een plein door een marktkoopman anders worden ervaren dan door een bewoner, een automobilist of een fietser. De kwaliteit van de leefomgeving zit dan met name in de gebruikerswaarde, de afspraken tussen gebruikers en de tijdsgeest. Zo denkt Team Beheer ook steeds meer 'aan de voorkant' mee in het opstellen van kaders om opgaven het hoofd te bieden. Te denken valt aan:

Asset Functionele vraag

Wegen:	Waar kunnen laadpalen het beste geplaatst worden?
Civiele kunstwerken:	In hoeverre kunnen dieren hun plaats vinden in oevers of onder bruggen?
Groen:	Kan een plein groener worden om hittestress en wateroverlast te voorkomen?
Afval:	Hoe om te gaan met statiegeldblikjes in de openbare ruimte?
Ondergrond:	Kunnen partijen gecoördineerd worden om één keer de straat te openen?
Spelen:	Hoe kan beweging en ontwikkeling gestimuleerd worden op een speelplek?

De functionele staat van de buitenruimte kan echter zeer fluctueren, afhankelijk van de standpunten van gebruikers en zaken die op dat moment aandacht vragen. Het spanningsveld dat kan ontstaan tussen technische - en functionele staat kan het werk van de gemeente uitdagend maken. Gezien hier veel uiteenlopende invalshoeken mogelijk zijn, op hetzelfde stukje leefomgeving, ligt hier een taak voor gemeenten om gewogen beslissingen te maken en deze uit te dragen.

Wat willen we bereiken?

Doel: We bieden een schone, hele en veilige openbare ruimte voor nu en in de toekomst. Dit doen we door gewogen, overzichtelijk, efficiënt en doelmatig (GOED) beheer: gewogen, overzichtelijk, efficiënt en doelmatig.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	<p>Gewogen beheer betekent dat gemeenteraad en gebruikers van de buitenruimte ambities uitspreken en (waar mogelijk) vaststellen hoe de openbare ruimte het best kan worden gebruikt. Participatie is hierin van groot belang waarbij alle gebruikers van de buitenruimte invloed hebben.</p> <p>We evalueren wat de staat van de assetmanagement-, beleids- en beheerplannen is voor alle kapitaalgoederen in de openbare ruimte.</p>
A2	<p>Overzichtelijke beheer wil zeggen dat activiteiten in of aan de openbare ruimte duidelijk en vooraf worden gecommuniceerd en vindbaar zijn.</p> <p>We zorgen dat er een jaarplanning van beheerprojecten zichtbaar is op bijvoorbeeld de website van de gemeente.</p>

A3	Efficiënt beheer betekent dat wanneer er zaken in de openbare ruimte nodig zijn er gekeken wordt of er ook andere zaken spelen. Integraliteit wordt gezocht tussen verschillende activiteiten en waar mogelijk worden activiteiten tegelijkertijd uitgevoerd. We stellen een meerjarenprogramma op van alle onderhoudsactiviteiten in de openbare ruimte.
A4	Waar mogelijk worden onderhoudsactiviteiten gelijktijdig en integraal uitgevoerd.
A5	Doelmatig beheer betekent enerzijds dat we werken wordt volgens geldende wet- en regelgeving. Anderzijds dat er gezocht wordt naar de meest doelmatige inzet of aanwas van middelen. We zetten in op het, waar mogelijk, verkrijgen van subsidies.
A6	We zoeken de samenwerking met gebruikers van de buitenruimte actief op.

Wat willen we bereiken?

Doel: Omgaan met energietransitie en ruimte voor innovatie in de ondergrond

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	In het proces van vergunningverlening zoeken we naar een optimale aanpak en samenvoeging van activiteiten in de ondergrond. Hierin werken we samen met vergunningaanvragers en partners in de fysieke leefomgeving zoals nutsbedrijven.
B2	We bieden ruimte aan de uitrol van glasvezel en nieuwe netwerkverbindingen, maar zijn scherp op de staat van onze kapitaalgoederen na door derden uitgevoerde werkzaamheden.

Wat willen we bereiken?

Doel: Een functionerend rioolstelsel en aanpak van waterproblematiek

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Centrumvisie Teylingen: De herontwikkeling van centra's in Teylingen biedt kansen om het rioolstelsel te herzien en waar nodig te vervangen. In samenwerking met het projectteam Centrumvisie onderzoeken we hoe dit binnen de beschikbare middelen meegenomen kan worden.
C2	De omgeving Lindelaan en Platanenlaan is een bekende locatie van wateroverlast. In het verleden is hier onderzoek naar gedaan, maar er is niet goed in beeld welke maatregelen naar aanleiding daarvan zijn genomen. Met het oog op benodigd wegonderhoud aan de Lindelaan brengen we in beeld welke maatregelen meegenomen kunnen worden in de scope en is een projectopdracht opgesteld.
C3	Het rioolstelsel aan de zuid-oostzijde van de Kagerplassen (omgeving Vennemeer, Sweilandpolder en Boekhorsterweg) loost op het rioolstelsel van de gemeente Kaag en Braassem. Vanwege de druk die dit op de capaciteit van hun rioolstelsel geeft is in samenwerking met gemeente Kaag en Braassem een onderzoek opgestart naar de hoeveelheid afvalwater dat wordt afgevoerd, het functioneren van het rioolstelsel en de mogelijke verbeteringen.
C4	Bij zware regenval vinden overstorten plaats vanuit het gemaal nabij Auto Cors. We onderzoeken de capaciteit en het functioneren van het rioolstelsel, evenals het lozingsgedrag van de diverse percelen.
C5	We maken een plan om hemelwaterafvoer af te koppelen en een gescheiden rioolstelsel te maken. Dit geeft voor de komende jaren per straat inzicht in de benodigde diameter hemelwaterafvoer. Dat geeft direct input voor onderhoudsprojecten, herinrichting of bij ontwikkeling van woningbouw. Hiermee krijgen we meer zicht op de daartoe benodigde investeringen in de komende decennia.
C6	We geven uitvoering aan het in 2024 vastgestelde Programma Water- en Klimaatadaptatie. De uitvoering pakken we op in de periode 2024-2028.

Wat willen we bereiken?

Doel: Een wegensysteem dat past bij de wensen van gebruikers

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We stellen een nieuw assetmanagementplan Wegen op.
D2	We stellen een meerjarenprogrammering onderhoud wegen op, waarbij we het uitvoeringsprogramma mobiliteit meewegen. Daarnaast stemmen we af tussen diverse andere eigenaren van wegen en hun activiteiten (provincie en Rijk).
D3	In samenwerking met Lisse en Hillegom doen we een pilot met de toepassing van diverse waterdoorlatende verharding.
D4	We voeren het beheerplan Civiele Kunstwerken uit.
D5	We evalueren en herijken de aanpak van gladheidsbestrijding

Wat willen we bereiken?

Doel: Sterk wijkgroen in de dorpen

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We passen de 3-30-300 verder toe. 3 bomen zichtbaar vanuit elk huis, 30% boomkroonbedekking in de wijk (en dus 30% schaduwvorming door bomen). Binnen 300 meter van elk huis een park of andere groene verblijfsruimte.
E2	<p>We gaan verder met het uitvoeringsprogramma vergroening Teylingen</p> <p>Met dit programma bereiken we dat het bomenbestand van gemeente Teylingen duurzaam kan toenemen, zowel in aantallen als ook in de hoeveelheid groen (boomkroonvolume). Waar mogelijk zullen tegels (grijs) ruimte maken voor groen.</p> <p>Het plan van aanpak is erop gericht om in 4 jaar tijd maximaal 1000 bomen aan te planten of de groeiplaats te verbeteren. Hierbij heeft 2024 voornamelijk in het teken gestaan van de voorbereidingen en programmering. In 2025, 2026 en 2027 vindt de daadwerkelijke aanplant van de bomen plaats. Per jaar zal vooraf een lijst worden samengesteld met interessante locaties voor aanplant van bomen en worden de technische ontwerpen voor de aanplantingsprojecten uitgewerkt.</p> <p>Naast aanplant van deze bomen in groene groeiplaatsen zal ook sterk geïnvesteerd worden in het vergroenen van de grijze omgeving. Hiervoor worden bomen aangeplant op plekken die nu nog bestraat zijn. Ook is er meer aandacht voor de vergroening van schoolpleinen, waarbij 8 van de 12 scholen in de gemeente worden betrokken.</p>

Wat willen we bereiken?

Doel: Een veilig en prettig verlichte openbare ruimte.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	We bekrachtigen het Assetmanagementplan Openbare Verlichting 2025-2028.
F2	In 2025 bestaat 98% van de openbare verlichting uit (duurzame) LED-verlichting. Verdere verduurzaming wordt gezocht door 'licht op maat' toe te passen: verlichten waar en wanneer nodig, verlichting dimmen of uit als het kan.
F3	We besteden een meerjarenonderhoudscontract aan in samenwerking met andere gemeenten.
F4	In samenwerking met Lisse en Hillegom starten we een pilot met solar lichtpanelen. Dit om bij netstoringen toch verlichting te hebben.

Wat willen we bereiken?

Doel: Een openbare ruimte waar het prettig verblijven en recreëren is

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
G1	We maken een inventarisatie van alle objecten in de buitenruimte en stellen waar nodig (nieuwe) beheerplannen vast. Te denken valt aan: beeldende kunstwerken, monumenten, gedenktekens, bankjes, informatieborden, etc.
G2	We herijken het beleidsplan spelen en stellen een beheerplan vast voor sport- en spelobjecten in de buitenruimte.

Wat willen we bereiken?

Doel: Een schone leefomgeving en goede omgang met grondstoffen

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
H1	We stellen een assetmanagement- en beleidsplan voor afval vast. Daarbij zien we afval als bron van grondstoffen in een zo circulair mogelijke economie.
H2	We stellen uitgangspunten vast voor de omgang met vrijwilligers in de aanpak van (zwerf-)afval.
H3	We dragen zorg voor educatie over afval cq. grondstoffen.
H4	We bereiden een aan-/uitbesteding voor, voor de omgang met afval in gemeente Teylingen. Dit wil zeggen: het ophalen van huishoudelijk afval, het legen van openbare prullenbakken en eventueel de bedrijfsvoering van de milieustraat.

Hoe gaan we dit meten?

We vinden we het belangrijk om meldingen in de openbare ruimte te behandelen en we streven daarbij naar een zo'n volledig mogelijke afhandeling. Binnen onze gemeente worden meldingen aangemaakt en geregistreerd met Fixi.

In onderstaand figuur kunt u het aantal meldingen openbare ruimte zien welke zijn gedaan in het jaar 2023. Tevens kunt u zien welk percentage aan meldingen is afgehandeld. We streven daarbij naar een bandbreedte van 85 tot 90%. Omwille van de omvang is in onderstaand figuur het totaal aantal meldingen opgenomen, en daarnaast de top 10 aan meldingen. Daarnaast ziet u het afhandelingspercentage van de meldingen. In de toekomst willen we de indicatoren nog verder uitbreiden om zo onze dienstverlening nog verder te verbeteren maar ook onze sturingsinstrumenten te verfijnen.

Categorie	Meldingen #	Afgehandeld #	Afgehandeld %
Totale meldingen gemeente Teylingen	12.721	12.540	98,58%
1. Openbaar groen	1.897	1.896	96,95%
2. Wegen en trottoirs	1.744	1.685	99,62%
3. Afval (zwerfafval en dumpingen)	1.359	1.357	97,85%
4. Parkeren	1.183	1.152	99,38%
5. Afval (volle of defecte mini- en ondergrondse containers)	891	883	99,10%
6. Openbare verlichting	856	848	99,07%
7. Afval (bijplaatsingen bij ondergrondse containers)	807	803	99,50%

8. Riolering en wateroverlast	606	605	99,83%
9. Straatmeubilair	550	548	99,64%
10. Afval (niet geleegde minicontainers)	502	488	97,21%

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Meerlanden	

2.2.5 Duurzaamheid

Ambities

Onze ambitie is: Teylingen energieneutraal en klimaatneutraal in 2050. Om dit mogelijk te maken willen we conform het Energieakkoord Holland Rijnland 80% van de energie die in de gemeente wordt verbruikt lokaal of regionaal opwekken.

Programma Duurzaamheid

Om de gestelde ambities en doelen te bereiken hebben we een programma Duurzaamheid voor de fysieke leefomgeving ingericht. Dit programma is gebouwd op drie pijlers:

- **Energietransitie:** De ambitie om in 2050 een energieneutrale gemeente te zijn is gezamenlijk met de Holland Rijnland gemeenten vastgelegd (Energieakkoord HR 2017/2025) en uitgewerkt in de Regionale Energie Strategie (RES 1.0, juni 2021). De RES is lokaal vertaald in de Lokale Energiestrategie en Transitievisie Warmte (LES en TWV, medio 2021) en uitgewerkt in concrete projecten in het Uitvoeringsprogramma Energietransitie 2022-2026 (UP). Hierbij werken we toe aan het uitfaseren van fossiele energiesystemen, het opwekken van duurzame energie en het besparen op het energieverbruik.
- **Toekomstbestendige leefomgeving:** Door het veranderende klimaat worden de zomers warmer en droger en krijgen we meer te maken met hevige regenval. Aan de ene kant proberen we zoveel mogelijk om klimaatverandering tegen te gaan, aan de andere kant moeten we ons aanpassen aan het veranderende klimaat. Daarnaast staat biodiversiteit onder grote druk en komen er in de omgeving allerlei beschermde en kwetsbare soorten voor. Om een groene en klimaatadaptieve omgeving te kunnen realiseren zijn er in de landelijke maatlat 6 relevante thema's benoemd: Biodiversiteit en natuurinclusiviteit, droogte, hitte, wateroverlast, bodemdaling en overstromingen. De verantwoordelijkheid voor de thema's bodemdaling en overstroming ligt bij het Hoogheemraadschap (van Rijnland). Met onderstaande acties geven we verder uitvoering aan de overige vier thema's.
- **Circulariteit en grondstoffen:** Een circulaire economie biedt kansen. Het draait om efficiënt gebruik van beschikbare en hernieuwbare grondstoffen, van bezit naar gebruik, van afval naar hergebruik. Het vraagt om een herinrichting van onze industrie en verandering van businessmodellen en consumptiegewoonten, om eerlijke verdeling en het minimaliseren van verspilling. Door aan de circulaire economie te werken, werken we ook aan het reduceren van klimaatverandering, aan verbetering van biodiversiteit, we verminderen vervuiling en voorkomen leveringsrisico's. Hoe we dit gaan doen gaan we beschrijven in een Plan van Aanpak

Voor het programma Duurzaamheid maken we gebruik van de regeling CDOKE (Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid.) Deze gelden moeten voor 90% worden ingezet voor capaciteit en vervangen dus niet de uitvoeringsbudgetten.

Wat willen we bereiken?

Doel: Overkoepelend Programma Duurzaamheid: Transitie naar duurzame fysieke leefomgeving bevorderen doordat het Programma Duurzaamheid een paraplu is boven de verschillende opgaven en zorgt voor afstemming, afweging en het slim combineren van doelen en middelen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We zoeken naar een methode om duurzame toekomstbestendige gebiedsontwikkeling systematisch te realiseren.
A2	We concretiseren en borgen duurzaamheid in instrumenten als de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan, LIOR, anterieure overeenkomsten en de werkprocessen.
A3	We werken aan het integreren van duurzaamheid in onze aanbestedingstrajecten. Hierin verwerken we als uitgangspunt het principe 'Maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen' MVOI en hanteren we minimaal ambitieniveau 1 van de landelijke MVI-criteriatool en werken toe naar niveau 2 en/of 3.
A4	We onderhouden een helder communicatiekanaal (één kanalen strategie) per doelgroep zowel voor inwoners als bedrijven.
A5	We breiden het interne informatie platform uit en onderhouden dat.
A6	We ondersteunen lokale initiatieven in samenwerking met bv Buurkracht.
A7	We onderzoeken en benutten de mogelijkheden van subsidies voor zover passend bij de inzetbare capaciteit, actief.

Wat willen we bereiken?

Doel: Programma duurzaamheid pijler Energietransitie: In 2030 15% energiebesparing in de gebouwde omgeving ten opzichte van 2014 en in 2050 willen we een energieneutrale gemeente zijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We geven uitvoering aan het Uitvoeringsprogramma Energietransitie met focus op drie thema's isolatie, warmte en grootschalige opwek van energie.
B2	Via de Lokale Aanpak Isolatie blijven we inwoners met risico op energiearmoede ondersteunen met het krijgen van een beter geïsoleerde woning en een lagere energierekening.
B3	Samen met de gemeenten Lisse, Noordwijk en Teylingen onderzoeken we de kansrijkheid van een regionaal open warmtenet vanuit het project Duurzaam Warmtenet Bollenstreek.
B4	Voor de opwek van duurzame energie vanuit zon en wind werken we in samenwerking met de provincie Zuid-Holland de zoekgebieden voor wind uit de LES tot zoeklocaties.

Wat willen we bereiken?

Doel: Programma Duurzaamheid pijler Toekomstbestendige Leefomgeving: We werken aan een groene en klimaatadaptieve omgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We stellen een Soortenmanagementplan op.
C2	We voeren maatregelen voortkomend uit het soortenmanagementplan uit.
C3	Ambitie "actief plus", zoals vastgesteld in het advies rapport Strategie en Ambitie Klimaatadaptatie, werken we verder uit en borgen we.
C4	In het beheer van de openbare ruimte zetten we in op het versterken van biodiversiteit door ecologisch beheer van het groen: ecologisch maaien van bermen en oevers, zoveel mogelijk

	inheemse en biodiverse groenvervangingen en wordt het gebruik van bestrijdingsmiddelen zoveel mogelijk voorkomen.
C5	Conform het programma water en klimaatadaptatie gaan we waar mogelijk natuurvriendelijke oevers aanleggen en zetten we in op het voorkomen van wateroverlast door uitvoering van het Programma Water en Klimaatadaptatie (IWKP en vergroenen)
C6	Met de bewustwordingscampagne (alle tuinen groen?), met geveltuinen en adoptiegroen stimuleren en faciliteren we inwoners om te vergroenen met als doel de fysieke leefomgeving biodiverser en klimaatadaptiever te maken.
C7	In het beheer van de openbare ruimte verminderen we hittestress door in te zetten op de kwaliteit van groen en het vergroten van boomkroonoppervlak.

Wat willen we bereiken?

Doel: Programma Duurzaamheid pijler Circulariteit en grondstoffen: we willen voldoen aan de landelijke doelstellingen op het gebied van circulariteit: 50% minder grondstoffen in 2030 en volledig circulair en klimaatneutraal in 2050.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We ontwikkelen een Plan van Aanpak voor circulariteit en scherpen daarin de ambities met betrekking tot circulariteit verder aan.
B2	We worden lid van Cirkelstad en beginnen met toetsing van drie geselecteerde pilotprojecten tegen Het Nieuwe Normaal, een eenduidige taal met haalbare én ambitieuze circulaire prestaties voor de bouwsector. Zo leren we circulariteit en verduurzaming systematisch integreren in onze projecten.
B3	We beginnen met onderzoek naar het opzetten van een bouwkringloop in samenwerking met Circulair West, andere gemeenten en organisaties in de regio voor het bereiken van een afvalloze samenleving en het sluiten van grondstoffenketens in de gebouwde omgeving.

Wat willen we bereiken?

Doel: Goede samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland om de leefomgeving optimaal in te richten

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren actief regie op de Omgevingsdienst West-Holland en de taken die worden uitgevoerd.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West-Holland	Provincie Zuid-Holland RES Holland Rijnland Liander Circulair West Energiecoöperatie Hoogheemraadschap Rijnland

2.2.6 Wonen

Inleiding

De afgelopen jaren zijn er te weinig woningen gebouwd in het betaalbare segment. Het ontstane tekort moet worden ingelopen. Om de woningbouwopgave aan te pakken en het bouwtempo te versnellen heeft het Rijk hierin een regierol gepakt. Deze nieuwe rol heeft onder andere geleid tot Nationale Prestatieafspraken en een Nationale Woon- en Bouwagenda. Hierin is vastgelegd dat 65% van het aantal nieuwbouwwoningen in het betaalbare segment moet worden gebouwd. Ook zijn landelijk 35 regionale woondeals gesloten tussen

overheden, woningcorporaties, bouworganisaties, huurders, netbeheerders en drinkwaterbedrijven. De Regionale Realisatieagenda Wonen Holland Rijnland omvat belangrijke afspraken tot 2030 over tempo, aantallen, locaties en prijssegmenten voor nieuwbouwwoningen. Vanuit dat beleid en kaders zijn ook regionaal afspraken gemaakt en vastgelegd in de Regionale Woonagenda. Tot 2030 werken partijen met elkaar samen aan de uitvoering via woon- en versnellingsstafels om knelpunten op te lossen en de woningbouwproductie te versnellen.

Het afgelopen jaar zijn ook diverse wetten (o.a. de Wet goed verhuurderschap en de Wet betaalbare huur) geïmplementeerd om door het Rijk als ongewenst beschouwde ontwikkelingen tegen te gaan. De gewijzigde Huisvestingswet 2014 biedt meer mogelijkheden om huur- en koopwoningen lokaal toe te wijzen. Uitbreiding van het percentage toewijzingen met lokale binding en voorrang voor woningzoekenden met beroepen van vitaal belang is mogelijk gemaakt en nieuwbouw koopwoningen mogen worden toegewezen.

Het wetsvoorstel Versterking regie volkshuisvesting zorgt voor de wettelijke verankering van alles wat op het gebied van volkshuisvesting in gang is gezet. Het wetsvoorstel geeft het Rijk, de provincies en gemeenten de wettelijke instrumenten om samen en met regionale afstemming regie te voeren op de volkshuisvesting. Zo hebben overheden meer grip op hoeveel, waar en voor wie er wordt gebouwd, kan er sneller gebouwd worden kunnen kwetsbare mensen met urgentie een woning krijgen. Op regionaal en lokaal niveau is een sterkere focus op wonen en zorg (met name voor ouderen) en de huisvesting van aandachtsgroepen de komende tijd cruciaal.

De identiteit van Teylingen kenmerkt zich onder andere door rustig wonen tussen de grote steden, nabij de stad Leiden, midden in de Randstad en goed verbonden via weg en spoor. De woningmarkt staat echter onder druk, er is een flinke woningbouwopgave in de aankomende jaren. Huishoudens worden kleiner, waardoor er behoefte is aan kleinere woningen. Het beleid is gericht op langer thuis wonen (wonen met zorg). Wat staat ons te doen om aan één van de hoofdoelstellingen In de Omgevingsvisie Teylingen 'Fijn wonen voor iedereen' tegemoet te komen?

Wat willen we bereiken?

Doel: Meer, en meer diverse woningen bouwen geschikt voor verschillende doelgroepen..

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We maken jaarlijks een woningbouwprogramma in de regio dat voor goedkeuring aan GS wordt voorgelegd.
A2	We zetten in op de realisatie van woningen in de sociale huursector (min 30%) en middeldure huur en betaalbare koopwoningen (min 35%), zoals afgesproken in de Regionale Realisatieagenda (Woondeal) en de Regionale Woonagenda.
A3	We zetten in op het realiseren van een continue bouwstroom, zodat de ontwikkeling van de woningvoorraad meegroeit met de ontwikkeling van de woningbehoefte. We werken verder aan de ontwikkeling van een flink aantal bouwlocaties waaronder de Waaier in Warmond, Langeveld in Sassenheim en Nieuw Boekhorst in Voorhout.
A4	We spelen actief in op subsidies die Rijk en provincie inzetten om de realisatie van woningen te versnellen.

Wat willen we bereiken?

Doel: De juiste woningen op de juiste plaats.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We stellen in lijn met de aanstaande Wet versterking regie op de volkshuisvesting een Volkshuisvestingsprogramma op (inclusief woonzorgvisie) zodat we actueel beleid hebben.
B2	We sluiten met onze partners Stek en Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek meerjarige prestatieafspraken over voldoende beschikbare woningen, betaalbaarheid, voldoende woningen voor diverse doelgroepen, voorraadbeheer en verduurzaming, duurzame woningen,

	wonen met zorg en de huisvesting van bijzondere aandachtsgroepen.
B3	We passen lokaal maatwerk toe bij de toewijzing van sociale huurwoningen. We werken de mogelijkheden uit die de gewijzigde Huisvestingswet biedt tot verruiming van lokaal maatwerk: een groter percentage lokaal gebonden woningzoekenden (regionaal), de uitbreiding naar betaalbare koop en de toewijzing aan specifieke beroepsgroepen (lokaal).
B4	We gaan in gesprek met eigenaren van leegstaande winkels buiten het kernwinkelgebied en andere leegstaande panden over herbestemming.

Wat willen we bereiken?

Doel: Plekken bieden aan verschillende woonvormen en doelgroepen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We gaan de doorstroming bevorderen door de vraag naar en het aanbod van woningen beter op elkaar af te stemmen. Dit doen we voor de gehele woonketen bijvoorbeeld door extra woningen voor ouderen te realiseren, waarna de doorstroming meer kansen oplevert voor jongeren, starters en jonge gezinnen om een geschikte woning te vinden.
C2	We maken ook andere woonvormen mogelijk: kleine woningen/appartementen voor 1/2-persoonshuishoudens (specifiek voor jongeren en starters) en woningen voor ouderen (nultredenwoningen, zorggeschikte woningen en geclusterde woonvorm) dichtbij voorzieningen.
C3	We faciliteren de ontwikkeling van flexwonen zoals 'Teydelijk', zodat Teylingse woningzoekenden die nog onvoldoende inschrijftijd hebben voor een sociale huurwoning een tussenoplossing kunnen vinden.
C4	Voor de huisvesting van arbeidsmigranten/internationale werknemers blijven we in contact met ondernemende partijen, uitzenders en huisvesters die een rol spelen bij deze opgave.
C5	We zoeken met de regiogemeenten naar geschikte locaties voor het realiseren van twaalf nieuwe standplaatsen voor woonwagens, conform afspraak in de Regionale Woonagenda.

Wat willen we bereiken?

Doel: Bouwen van energiezuinige en klimaatbestendige woningen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Bij nieuwbouwprojecten ligt de focus op klimaatadaptief, circulair en natuurinclusief.
D2	We zetten in op verduurzaming van de bestaande woningvoorraad (huur en koop). Betaalbaarheid is hierbij een aandachtspunt.
D3	We verstrekken duurzaamheidsleningen waarmee bewoners tegen gunstige voorwaarden energiebesparende maatregelen in en aan de woning kunnen financieren.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Omgevingsdienst West Holland	Woningcorporatie Stek Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek Holland Rijnland Wonen Huurders Holland Rijnland Zorgaanbieders Energiecoöperatie Energiecoaches

2.2.7 Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

2.2.8 Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Gemiddelde WOZ-waarde	per 1.000 euro	€ 404	€458	€ 462	€ 478	2024: € 379	CBS
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	15,4	6,5	5,0	15,2	2023: 9,1	Basis-registratie adressen en gebouwen
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%)	74,0%	74,0%	74,5%	74,6%	2024: 70,4 %	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 763	€ 874	€ 916	€ 960	2024: € 911	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 782	€ 924	€ 1.051	€ 1.101	2024: € 994	COELO

Toelichting indicator Gemiddelde WOZ-waarde

De gemiddelde WOZ waarde van woningen, opgave CBS. De prognose van 2025 is inclusief de verwachte stijging in waarde bij woningen genoemd in de Meicirculaire 2024 Gemeentefonds.

Toelichting indicator Nieuwgebouwde woningen

Het aantal nieuwgebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen zoals transformaties.

Toelichting indicator Demografische druk

De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan gemeentelijke woonlasten.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan gemeentelijke woonlasten.

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per inwoner in kilo's	120	108	105	95	2022: 148	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	Percentage elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	8,5 %	nb*	nb*	nb*	2022: 14,6 %	RWS

Toelichting indicator Omvang huishoudelijk restafval

Niet gescheiden ingezameld restafval dat te groot of te zwaar is om op dezelfde wijze als het huishoudelijk restafval te worden aangeboden.

Toelichting indicator Hernieuwbare elektriciteit

Het percentage hernieuwbare energie, ook wel duurzame of groene energie genoemd. Dit is energie afkomstig van natuurlijke bronnen die constant worden aangevuld zoals wind, waterkracht, zon, bodem, buitenluchtwarmte en biomassa.

nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	48	71	70	70	2022: 80	Bureau Halt
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,8	1,3	1,6	1,5	2022: 2,5	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	3,6	2,2	2,5	2,5	2023: 4,3	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	0,9	1,0	1,0	1,0	2023: 1,3	CBS
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2,4	2,4	2,4	2,4	2023: 3,9	CBS

Toelichting indicator Verwijzingen Halt

Het aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

Toelichting indicator Winkeldiefstallen

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Geweldsmisdrijven

Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en lichamelijk letsel door mishandeling.

Toelichting indicator Diefstallen uit woning

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)

Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.

nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

2.2.9 Kaderstellende stukken

- [Wijkgericht werken](#)
- [Wet veiligheidsregio's](#)
- [Regionaal Crisisplan](#)
- [Integraal veiligheidsbeleid 2024-2027](#)
- [Algemene Plaatselijke Verordening Teylingen](#)
- [Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan](#)
- [Regionaal Verkeers- en Vervoersplan Holland Rijnland](#)
- [Geactualiseerde wegenstructuur Voorhout 2020](#)
- [Gemeentelijk Verkeers-en Vervoersplan Teylingen \(GVVP\) 2010-2020](#)
- [Provinciale Visie op Ruimte en Mobiliteit](#)
- [Beleid Laadinfrastructuur](#)
- [Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2023](#)
- [Woonvisie Teylingen](#)
- [Zorgpact Teylingen](#)
- [Prestatieafspraken Wonen Teylingen](#)
- [Regionale Omgevingsagenda, 2021 Holland Rijnland](#)
- [Regionale Energiestrategie \(RES\) Holland Rijnland 2021](#)
- [Regionale Strategie Mobiliteit \(RSM\) Holland Rijnland 2021](#)
- [Regionale Structuurvisie Holland Rijnland](#)
- [Begroting Teylingen – Begroting Omgevingsdienst West-Holland](#)
- [Intergemeentelijke structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek](#)
- [Structuurvisie Teylingen 2030 Duurzaam bloeiend](#)
- [Nota Regionale Investeringsstrategie Holland Rijnland](#)
- [Verordening Erfgoedcommissie Teylingen](#)
- [Centrumvisie Teylingen](#)
- [Speelplaatsenbeheerplan](#)
- [Uitvoeringsprogramma Zwerfafval](#)
- [Integraal Afval Waterketen Plan 2022-2026](#)
- [Uitvoeringsprogramma groen Bollenstreek 2014 - 2018 Holland Rijnland](#)
- [Gebiedsprogramma groen Bollenstreek 2016-2020 Holland Rijnland](#)
- [Provinciaal fietspadenplan](#)
- [Beleidsplan De Waarde van Groen](#)
- [Erfgoedwet 2016](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland](#)
- [Afgesproken ambities met Omgevingsdienst West-Holland in het werkplan](#)
- [Plan en uitvoeringsprogramma Duurzame Ontwikkeling Teylingen 2020-2024](#)
- [Regionale Energie Strategie Holland Rijnland](#)
- [Lokale Energie Strategie](#)
- [Transitie Visie Warmte](#)
- [Nationaal Energieakkoord \(2013\)](#)
- [Klimaatakkoord van Parijs \(2015\)](#)
- [Energieakkoord Holland Rijnland \(2017-2025\)](#)
- [Nationale Klimaatakkoord \(2018\)](#)
- [Convenant Aardgasvrij \(2018\)](#)
- [Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie](#)
- [Rijksbrede programma Circulaire Economie](#)
- [Deltaplan Biodiversiteit](#)
- [Sustainable Development Goals VN](#)

2.2.10 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Gebiedsontwikkeling						
Ruimtelijke ordening	2.867	1.022	1.077	1.077	1.077	1.077
Totaal Gebiedsontwikkeling	2.867	1.022	1.077	1.077	1.077	1.077
Thema Openbare orde en veiligheid						
Crisisbeheersing en brandweer	2.376	2.810	3.044	3.044	3.044	3.044
Openbare orde en veiligheid	1.289	1.432	1.608	1.608	1.608	1.608
Totaal Openbare orde en veiligheid	3.665	4.242	4.652	4.652	4.652	4.652
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.551	4.244	4.029	4.150	4.232	4.283
Afval	4.051	4.339	4.663	4.859	4.848	4.844
Riolering	2.250	2.389	2.506	2.555	2.615	2.674
Milieubeheer	2.285	3.140	2.656	2.711	2.751	2.791
Begraafplaatsen en crematoria	6	5	5	5	5	5
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	12.143	14.117	13.859	14.280	14.451	14.597
Thema Verkeer en vervoer						
Verkeer en vervoer	4.975	6.128	5.791	6.448	6.451	6.525
Parkeren	261	283	285	285	285	279
Recreatieve havens	28	28	32	32	32	32
Totaal Verkeer en vervoer	5.264	6.439	6.108	6.765	6.768	6.836
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	2.362	2.084	1.981	2.001	1.844	1.844
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	7.202	219	227	45	45	45
Totaal Wonen	9.564	2.303	2.208	2.046	1.889	1.889
Totaal lasten	33.503	28.123	27.904	28.820	28.837	29.051
Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Gebiedsontwikkeling						
Ruimtelijke ordening	-1.471	-30	-30	-30	-30	-30
Totaal Gebiedsontwikkeling	-1.471	-30	-30	-30	-30	-30
Thema Openbare orde en veiligheid						

Crisisbeheersing en brandweer	-78	-142	-138	-138	-138	-138
Openbare orde en veiligheid	-25	-57	-57	-57	-57	-57
Totaal Openbare orde en veiligheid	-103	-199	-195	-195	-195	-195
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-102	-71	-73	-73	-73	-73
Afval	-5.204	-6.380	-6.799	-7.074	-7.057	-7.049
Riolering	-3.398	-3.540	-3.745	-3.809	-3.805	-3.799
Milieubeheer	-741	-1.086	-667	-667	-667	-667
Begraafplaatsen en crematoria	-3	0	0	0	0	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-9.448	-11.077	-11.284	-11.623	-11.602	-11.588
Thema Verkeer en vervoer						
Verkeer en vervoer	-468	-223	-223	-223	-223	-223
Parkeren	-15	-5	-5	-5	-5	-5
Recreatieve havens	-87	-99	-99	-99	-99	-99
Totaal Verkeer en vervoer	-570	-327	-327	-327	-327	-327
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	-1.520	-1.202	-1.496	-866	-710	-710
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-8.006	-229	-236	0	0	0
Totaal Wonen	-9.526	-1.431	-1.732	-866	-710	-710
Totaal baten	-21.118	-13.064	-13.568	-13.041	-12.864	-12.850
Saldo van baten en lasten	12.385	15.059	14.339	15.778	15.975	16.202
Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	2.744	52	53	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-3.876	52	53	-497	-497	-755
Totaal reserves	-1.132	52	53	-497	-497	-755
Saldo na resultaatbestemming	11.253	14.284	13.874	15.291	15.478	15.427

2.3 Programma 3. Bedrijvigheid

Zoals aangegeven bij het programma Leefomgeving is de omgevingsvisie de kapstok voor programma 2 (Leefomgeving) en programma 3 (Bedrijvigheid) voor de begroting. De beleidsdoelstellingen op het gebied van economie, recreatie & toerisme en erfgoed zijn in de paragrafen van programma 3 (Bedrijvigheid) uitgewerkt.

Economie

We waarderen de vele ondernemers die in Teylingen gevestigd zijn. Beleid op het gebied van bedrijvigheid wordt in afstemming met de regio opgesteld. Hetzelfde geldt voor herstructurering en revitalisering van bedrijventerreinen. Aanvullende ruimte moet gevonden in transformatie van bestaande terreinen, onder andere door ander ruimte gebruik. De balans tussen het milieu en bedrijvigheid blijft voor ons een aandachtspunt.

Speciale aandacht is er voor onze centrumgebieden. Deze willen we herinrichten tot levendige verblijfsgebieden. Ons uitgangspunt is concentratie van detailhandel in de winkelgebieden. We zoeken naar een compleet en passend aanbod bij de behoefte in de verschillende centra. Kwaliteit gaat daar voor kwantiteit.

Recreatie en toerisme

Sinds de Coronapandemie recreëren steeds meer mensen in de eigen omgeving. Dit zorgt voor een toenemende populariteit van natuur- en buiten/wateractiviteiten. Teylingen heeft veel te bieden op het gebied van Recreatie en toerisme. Zoals bijvoorbeeld de bollenvelden, de Kagerplassen en de Ruïne van Teylingen. We vinden het belangrijk om te zorgen voor voldoende recreatiemogelijkheden dicht bij huis. Jaarrond, toegankelijk en aantrekkelijk

Erfgoed

We vinden het belangrijk om gebouwd erfgoed en andere zichtbare dragers bij ruimtelijke ontwikkelingen te behouden. We denken dan niet alleen aan rijks- en gemeentelijke monumenten en beeldbepalende objecten in de dorpen, maar ook om historische parken en landgoederen. Ook willen we archeologische waarden behouden en beleefbaar maken.

Voldoende aandacht voor inwoners, ondernemers en de raad

Binnen het fysieke domein werken we indien mogelijk van buiten naar binnen. Dat betekent dat we vragen van ondernemers zo snel mogelijk willen beantwoorden. Onze bedrijfscontactfunctionarissen zijn voor de ondernemers de vooruitgeschoven post van de gemeente, maar voor de inhoudelijke beantwoording van vragen, stelt elk team werkzaam binnen het fysieke domein capaciteit beschikbaar. Hetzelfde geldt voor de beantwoording van schriftelijke en technische vragen uit de raad.

Uitvoering wettelijke taken

Binnen het fysieke domein hebben we als gemeente wettelijke taken die we uit moeten voeren. De wettelijke taken binnen het programma liggen met name op het gebied van erfgoed en archeologie of hebben te maken met algemene wetgeving zoals de Wet open overheid. Een goede beleidsmatige onderbouwing is daarnaast nodig voor vergunningverlening.

2.3.1 Economie

Lokale economie

Onze lokale ambities richten zich op duurzaamheid, digitalisering en innovatie. We willen onze economie duurzamer maken door materialen te hergebruiken en efficiënter te produceren. En waar mogelijk samen met lokale en regionale ondernemers. Digitalisering, zoals online winkelen en kunstmatige intelligentie, verandert onze manier van werken en leven.

Op het gebied van landbouw, vooral in de bollenteelt, werken we aan een gezonde bodem en betere waterkwaliteit. Digitalisering helpt ons hierbij. We passen ons beleid aan met programma's zoals het Nationaal Programma Landelijk Gebied en herzien de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport om onze landbouw te verbeteren.

Bedrijventerreinen

Onze bedrijventerreinen veranderen ook. Flexibel en digitaal werken vraagt om andere kantoorroimtes. We focussen meer op duurzaamheid en kwaliteit van de werkomgeving. Het is belangrijk om een goede balans te vinden tussen werken en logistiek.

We waarderen onze lokale ondernemers en werken samen om bedrijvigheid te stimuleren. We willen onze bedrijventerreinen vernieuwen en zorgen dat nieuwe ontwikkelingen duurzaam en klimaatvriendelijk zijn. Ook willen we energie opwekken op onze bedrijventerreinen en zorgen voor een groene en klimaatrobuuste omgeving.

Centrumontwikkeling

Er zijn allerlei trends en ontwikkelingen die invloed hebben op onze centra. Daar moeten we rekening mee houden om onze centra levendig te houden. Nu en in de toekomst. Daarom werken we de komende jaren aan vitale, aantrekkelijke en klimaatadaptieve centra waar het goed winkelen, verblijven en ondernemen is in een compact en sfeervolle gebied. Dat doen we niet alleen, maar samen met ondernemers, inwoners, vastgoedeigenaren en verenigingen.

In onze dorpen zien we dat de detailhandel afneemt, maar er is een groeiende vraag naar 'lokaal' kopen: een tegenstrijdige ontwikkeling. We willen recreatief winkelen combineren met horeca en andere activiteiten om onze dorpscentra levendig te houden.

Onze centrumgebieden richten we in als aantrekkelijke winkel- en verblijfsgebieden. We verbeteren de openbare ruimte en concentreren de detailhandel in winkelgebieden. We kiezen voor kwaliteit boven kwantiteit en passen ons aanbod aan de behoeften van onze inwoners aan.

Voorhout blijft een boodschappencentrum. Het Oosthoutplein blijft een klein boodschappencentrum met ruimte voor sociale functies. Warmond krijgt een mix van toeristische winkels en horeca. Sassenheim blijft ons hoofdwinkelcentrum met een breed aanbod aan winkels en horeca.

Regionale economie

De Duin- en Bollenstreek is een prettige leefomgeving tussen de metropool regio's Amsterdam/Schiphol en Den Haag/Rotterdam. We willen een omgeving creëren die de gezondheid en veiligheid van onze inwoners bevordert. De natuur en het open landschap blijven dichtbij, zodat gezonde leefstijlen gestimuleerd worden. We versterken de identiteit van de regio door natuur te behouden en duurzame bollenteelt te stimuleren. Ook richten we ons op biodiversiteit en klimaatadaptatie. Recreatieve routes verbinden woon-, werk- en leefgebieden met de natuur.

Onze economie draait op recreatie, toerisme, zorg, bollenteelt, innovatieve bedrijvigheid en het MKB. We willen de werkgelegenheid vergroten en inzetten op een innovatieve en circulaire economie met netwerken voor zelfstandigen en kleine bedrijven.

Economic Board Duin- en Bollenstreek

In 2018 hebben vijf gemeenten de stichting Economic Board Duin en Bollenstreek opgericht om de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen te versterken. Dit doen we regionaal omdat we elkaar nodig hebben om grote vraagstukken als voldoende geschoold personeel, innovatie, huisvesting van arbeidsmigranten etc. aan te pakken. Daarnaast zien we dat onze inwoners naar school gaan, werken en

recreëren in de omliggende gemeenten. Een economisch sterke regio is daarom ook voor onze inwoners van groot belang.

We voeren samen de Economische Agenda uit op de gebieden Duurzame Greenport, Kennisintensieve maakindustrie en Gezond Toerisme aangevuld met de human capital agenda en duurzaamheid. Op 1 januari 2024 is een nieuwe Economic Board geïnstalleerd met een nieuwe structuur en bestuur. De board werkt nu met te bereiken doelen in plaats van een projectenprogramma; een meer strategische insteek. Via een meerjarenprogramma en jaarprogramma's wordt invulling gegeven aan de eerder omschreven doelstellingen. Om als EBDB en gemeenten inzicht in de financiën te houden, zal de EBDB jaarlijks een onafhankelijke partij inschakelen om de voortgang op het bereiken van de doelen laten toetsten.

Greenport Duin- en Bollenstreek

In 2019 is formeel invulling gegeven aan de samenwerking binnen de Greenport door de oprichting van de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek, waar ondernemers, onderwijs en overheid samenwerken om de economische positie van de Greenport te versterken. Per 1 januari 2025 is naar verwachting de Stichting Greenport opgegaan in de Economic Board.

Bedrijventerreinen

We steven naar het juiste bedrijf op de juiste plek. Daar waar mogelijk willen we bedrijven met lichte functies stimuleren naar de centra te verhuizen. Door winkelleegstand en leegstaande verdiepingen is daar vaak ruimte beschikbaar. Op die manier kunnen we de ruimtedruk op bedrijventerreinen verlagen en deze beter benutten. Tegelijkertijd worden de centra hiermee levendiger. De locatiewensen van bedrijven veranderen door de strijd om personeel. Dynamische, goed bereikbare en multifunctionele plekken worden steeds belangrijker.

Wat willen we bereiken?

Doel: Werken aan een vitale en duurzame economie

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Uitvoering geven aan de Regionale Bedrijventerreinenstrategie Duin- en Bollenstreek (focus op de profilering van bedrijventerreinen, ondanks de beperkte uitbreidingsmogelijkheden).
A2	Duurzaamheid, circulariteit en klimaatadaptie vinden we erg belangrijk. We zetten in op realisatie van energieopwekking op bedrijventerreinen
A3	We zetten in op realisatie van groene klimaatrobuuste bedrijventerreinen
A4	We stimuleren en bevorderen van economische draagkracht door het vergroten van de werkgelegenheid, het inzetten op de nieuwe economie en het verkleinen van uitgaande pendel. Dit op basis van de Regionale Bedrijvenstrategie Bollenstreek, de Bedrijvenstrategie van Holland Rijnland en de Human Capital Agenda van Holland Rijnland.

Wat willen we bereiken?

Doel: We willen de centrumgebieden transformeren tot aantrekkelijke winkel- en verblijfsgebieden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Onze centrumgebieden willen we herinrichten tot aantrekkelijke winkel- en verblijfsgebieden met als uitgangspunt concentratie van detailhandel in winkelgebieden.
B2	Als uitwerking van de Centrumvisie stimuleren en faciliteren wij het aanleggen van geveltuintjes in het centrum van Warmond

Wat willen we bereiken?

Doel: Inzetten op duurzaamheid en circulariteit

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We bieden ruimte voor economische ontwikkelingen die bijdragen aan de realisatie van sociale en fysieke duurzaamheidsambities. Dit doen we in eerste instantie via de bedrijventerreinenstrategie waar we gaan inzetten op circulaire economie. Dat doen we door ruimte te bieden aan bedrijven die onderdeel zijn van de circulaire keten en bedrijven die circulair werken.

Wat willen we bereiken?

Doel: Versterken van sociale cohesie en bevorderen van economische samenwerking en werkgelegenheid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Door overheden, bedrijven en kennisinstellingen met elkaar te verbinden dragen we maximaal bij aan een goed functionerende arbeidsmarkt. Dit doen we in eerste instantie binnen de triple-helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
D2	We streven naar volwaardige arbeidsparticipatie bij bedrijven, ketens en samenleving. Daarvoor werken we samen met Holland Rijnland aan een Human Capital Agenda.
D3	Stimuleren en ondersteunen van de verbinding tussen bedrijfsleven, overheden, kennisinstellingen, de arbeidsmarkt en de maatschappij. Dit doen we in eerste instantie binnen de triple-helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.

Wat willen we bereiken?

Doel: Het versterken van de economische positie van de Duin- en Bollenstreek.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	Regionaal zetten we in op het creëren van meer banen. Dit doen we door enerzijds samen te werken binnen Holland Rijnland en de Duin- en Bollenstreek aan voldoende en juiste bedrijfslocaties. Anderzijds doen we dit door het centrum te behouden als werklocatie.
E2	We vergroten de bekendheid van de Duin- en Bollenstreek als merk. Dit doen we door de ontwikkeling en uitrollen van regiobranding. De Economic Board heeft hierin een trekkende rol.
E3	We vernieuwen traditionele sectoren als bollenteelt en toerisme. Dit doen we binnen de triple-helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
E4	Binnen de regio werken we samen aan een duurzame Greenport om ervoor te zorgen dat de bollenteelt wereldleider blijft op het gebied van bollen- en bloemenkennis. Dit doen we binnen de triple-helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
E5	Gezamenlijk versterken we onze positie als kennisintensieve maak-regio tussen de metropolen op gebied van Space, Unmanned Valley en Flower Science. Dit doen we binnen de triple-helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
E6	Met ondernemers, onderwijs en andere overheden overheid werken we samen aan de versterking van de economische positie van de Greenport. Dit doen we binnen de triple-helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek, de Human Capital Agenda van Holland Rijnland en is samenwerking met de Onderwijs- en Arbeidsmarkt Duin- en Bollenstreek (OADB).

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Economic Board Duin- en Bollenstreek Stichting Greenport Stichting Monumentenbezit Regiogemeenten Ondernemers in toerisme Promotie- / marketingorganisaties Inwoners Vastgoedeigenaren Provincie Zuid-Holland

2.3.2 Recreatie en toerisme

We willen onze gemeente het hele jaar door aantrekkelijk maken voor zowel inwoners als toeristen. Dit doen we door een divers aanbod aan recreatieve en toeristische trekpleisters te bieden, zoals natuurgebieden, historische locaties, bollenvelden, en de Kagerplassen.

Ons doel is een gelijkmatige spreiding van toerisme over de drie dorpen en het buitengebied, met de focus op kleinschalige, duurzame recreatie. Dit zorgt ervoor dat bezoekers het hele jaar door kunnen genieten van onze omgeving.

Behoud van natuur en erfgoed is essentieel. We streven naar een balans tussen toerisme en bescherming van kwetsbare natuurgebieden en biodiversiteit, zodat landschappelijke en cultuurhistorische waarden bewaard blijven.

We verbeteren de beleefbaarheid en bereikbaarheid van toeristische trekpleisters door betere infrastructuur zoals wandel- en fietspaden, en ruimte geven voor het ontwikkelen verblijfsaccommodaties. Daarnaast spelen we in op de trend van belevingseconomie door het aanbod aan recreatieve activiteiten uit te breiden met kleinschalige horeca, workshops, en culturele evenementen.

Kortom, we willen een levendige en duurzame toeristische sector die onze natuur en historie respecteert en waarvan iedereen het hele jaar door kan genieten.

Wat willen we bereiken?

Doel: Versterken jaarrond toerisme

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	De beleefbaarheid en de bereikbaarheid van de trekpleisters (bijvoorbeeld Ruine van Teylingen; bollenvelden, landgoederen, Kagerplassen) versterken en verbeteren om kwetsbare gebieden elders in de gemeente te ontzien.
A2	We focussen op jaarrond toerisme en recreatie. We versterken toerisme in de periode oktober tot en met maart.
A3	We stellen een uitvoeringsprogramma op, op basis van de in 2022 vastgestelde Visie op Verblijfsrecreatie.
A4	Om toeristen langer vast te houden versterken of ontwikkelen we verblijfsmogelijkheden door revitalisering van recreatieparken en het bieden van ontwikkelingsruimte voor kampeerterreinen en campings.
A5	We steunen de statusaanvraag Nationaal Park Hollandse Duinen middels een operationeel partnerschap.

A6	We verlenen medewerking aan initiatieven die bijdragen aan onze doelen, voortkomend uit het partnerschap met Nationaal Park Hollandse Duinen komen.
A7	We ontwikkelen een gebiedsplan voor de campings Oosteinde en Wasbeeklaan.
A8	We ondersteunen het Bloemencorso bij de jaarlijkse doortocht.
A9	We verkennen de mogelijkheid om het perceel nabij de Nagelbrug in Voorhout her in te richten als recreatieve locatie.

Wat willen we bereiken?

Doel: Versterken en verbeteren recreatie en recreatieve routes in het Kagerplassegebied en buitengebied

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We zetten in op uitbreiding en optimalisatie van het routenetwerk voor fietsers, wandelaars en de pleziervaart, met aansluiting op het regionale netwerk.
B2	We creëren ommetjes en struinpaden langs onze natuur en ons erfgoed.
B3	We werken aan het behoud van het cultureel erfgoed in onze gemeente en het zichtbaar maken hiervan. Concrete voorbeelden zijn de ontwikkeling bij de Ruine van Teylingen en de ontwikkeling van het toekomstig Boekenburgerbos.
B4	We gaan de mogelijkheden voor verblijven op en aan het water vergroten. Dit doen we door aan te haken op bestaande initiatieven, zoals Kansen voor Warmond en het Hollands Utrechts Plassenberaad.
B5	We gaan onderzoeken of en waar mogelijkheden gecreëerd kunnen worden om woonschepen en innovatieve concepten voor recreatief gebruik te ontwikkelen.
B6	We inventariseren de behoefte voor het opstellen van een nieuw regionaal uitvoeringsprogramma groen en recreatie.
B7	We exploiteren de Pont over de Zijl, mede namens Leiden en Leiderdorp.
B8	We ondersteunen de stichting Voetveer Warmond bij het in standhouden van de Zwanburgerroute.
B9	We stimuleren het in stand houden van de pontjes rondom de Kagerplassen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Provincie Zuid-Holland Economic Board Duin- en Bollenstreek Stichting Monumentenbezit Regiogemeenten Nationaal Park Hollandse Duinen Toeristische ondernemers Promotie- en marketingorganisaties Inwoners

2.3.3 Erfgoed

We behouden erfgoed door het te beschermen, beleven en benutten. Het is belangrijk dat erfgoed goed zichtbaar is in het dorp en het landschap. Erfgoed draagt bij aan een aantrekkelijke en herkenbare leefomgeving en bepaalt mede onze identiteit. Dit draagt bij aan het welbevinden van mensen en daarmee aan een gezonde leefomgeving. Dat geldt zeker voor het vele culturele erfgoed in onze gemeente.

Wat willen we bereiken?

Doel: Onze landschappen zijn toekomstbestendig en toegankelijk

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Voor de strandwallen leggen we de focus op de cultuurhistorische en recreatieve waarde van de landgoederenzone.

Wat willen we bereiken?

Doel: Beschermen en versterken van erfgoed, monumenten en cultuurhistorie

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We vertellen het verhaal van kastelen, landgoederen, boerderijen, Trekvaart en de Kagerplassen, met aandacht voor de ontstaansgeschiedenis van de drie dorpen.
B2	We promoten culturele activiteiten in alle drie de dorpen.
B3	We bieden ruimte aan passende herbestemming en herontwikkeling van erfgoed.

Wat willen we bereiken?

Doel: De Ruine van Teylingen, beter beleefbaar maken en aantrekkelijk als recreatiegebied voor inwoners en toeristen. Daarmee bevorderen we het toerisme het jaar rond.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We gaan door met de vastgestelde strategie voor de ontwikkeling van de ruine van Teylingen, de Westerbeekschuur, het Kaaspakhuis en de omliggende terreinen voort.

Wat willen we bereiken?

Doel: Beschermen en benutten archeologie

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We benutten kansen om archeologie zichtbaar te maken in de omgeving.

Wat willen we bereiken?

Doel: Erfgoed dicht bij huis brengen voor recreatie en toerisme

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We werken aan het behoud van het erfgoed in onze gemeente en het zichtbaar maken hiervan.
E2	We verbeteren de beleefbaarheid van de ruine van Teylingen.
E3	De ruine en omliggende gronden ontwikkelen we als jaar-rond recreatieve trekpleister voor de inwoners, de regionale recreant en de nationale toerist.

E4	We borgen jaar-rond vrije toegang tot de ruine van Teylingen en op afspraak voor rondleidingen, partijen en groepsuitjes.
----	---

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Omgevingsdienst West Holland (ODWH)	Erfgoed Leiden en omgeving (ELO) Erfgoedhuis ZH Stichting Dorp, Stad en Land Projectontwikkelaars Bedrijven Particuliere initiatiefnemers Eigenaren van monumenten Stichting Oud Sassenheim (SOS) Historische Genootschap Warmelda Historische Kring Voorhout (HKV) Cultuur Historisch Genootschap Duin & Bollenstreek (CHG) Provincie Zuid-Holland (PZH) Gemeentelijke adviescommissie Erfgoed

2.3.4 Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

2.3.5 Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Funcziemenging	Index die verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	50,6%	50,7%	50%	50%	2023: 54,2 %	LISA
Vestigingen van bedrijven	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	162,3	171,8	160	170	2023: 181,8	LISA

Toelichting indicator Functievermenging

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Toelichting indicator Vestigingen (van bedrijven)

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

2.3.6 Kaderstellende stukken

- [Economische Agenda Duin- en Bollenstreek - visie en uitvoeringsagenda](#)
- [Economisch Beleidsplan](#)
- [Centrumvisie](#)
- [Detailhandelsvisie Teylingen](#)
- [Economische Agenda Greenport Duin- en Bollenstreek](#)
- [Visie op recreatie en toerisme](#)
- [Economische Agenda Duin- en Bollenstreek - visie en uitvoeringsagenda 'Samen Succesvol'](#)

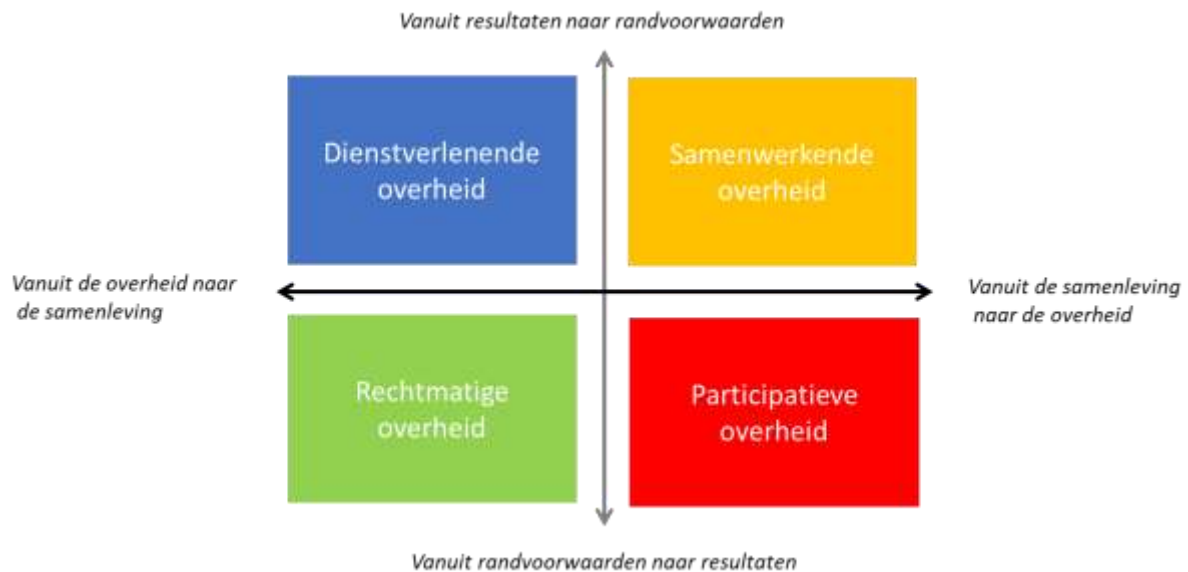
2.3.7 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Lokale economie						
Economische promotie	274	320	243	243	268	268
Totaal Lokale economie	274	320	243	243	268	268
Thema Regionale economie						
Economische ontwikkelingen	1.204	1.015	946	484	484	742
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	126	153	157	158	158	158
Economische havens en waterwegen	28	29	30	30	30	30
Totaal Regionale economie	1.358	1.197	1.133	672	672	930
Totaal lasten	1.632	1.517	1.376	915	940	1.198
Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Lokale economie						
Economische promotie	-220	-184	-171	-171	-171	-171
Totaal Lokale economie	-220	-184	-171	-171	-171	-171
Thema Regionale economie						
Economische ontwikkelingen	-360	-160	-160	-160	-160	-160
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-44	-46	-47	-47	-47	-47
Totaal Regionale economie	-404	-206	-207	-207	-207	-207
Totaal baten	-624	-390	-378	-378	-378	-378
Saldo van baten en lasten	1.008	1.127	999	538	563	821
Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	11.597	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-11.957	0	0	0	0	0
Totaal reserves	-360	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	648	1.021	999	538	563	821

2.4 Programma 4 Bestuur en Ondersteuning

Het programma Bestuur gaat meer over de bestuurlijke rollen en de manieren van overheidssturing dan over de vakinhoudelijke zaken. Dat was in voorgaande begrotingen ook al het geval. Maar in samenwerking met de raadsklankbordgroep Planning & Control is dit met de doorontwikkeling van de P&C-cyclus verder uitgewerkt. In deze begroting, een van de documenten van de P&C-cyclus, zijn de eerste stappen van deze doorontwikkeling zichtbaar. In de nieuwe opzet van programma 4 hanteren we een indeling volgens het bestuurlijke (regie) rollenmodel: een gemeentebestuur heeft een dienstverlenende rol naar zijn inwoners en ondernemers, een netwerkende rol in zijn gemeenschap en regio, een participatieve rol in initiatieven vanuit de gemeenschap en een rechtmatige rol waarin het gemeentebestuur toeziet op het handelen volgens wet- en regelgeving en zelf het goede voorbeeld geeft. Langs de lijn van dit bestuurlijke rollenmodel hebben we de begrotingsdoelen en activiteiten in het programma bestuur als volgt gerangschikt:

De komende jaren werken we aan een nog betere verbinding tussen doelen, activiteiten en kosten. Als het even kan, koppelen we daaraan effect-indicatoren waaruit de effecten van beleid zichtbaar worden en prestatie-indicatoren die de voortgang van het beleid laten zien.

Een digitaal goed doorzoekbare versie van de P&C documenten is, naast meer gebruik van grafische weergaven, een ambitie in de doorontwikkeling.

2.4.1 Dienstverlenende overheid

Trends en ontwikkelingen

In lijn met de VNG en de vereniging van directeuren Publieksdiensten (VDP) volgen wij de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van dienstverlening en houden wij onze kennis actueel om de gemeentelijke dienstverlening continu te verbeteren. We gaan werken aan een verkenning voor een Visie op dienstverlening waarin doelen en afspraken worden vastgesteld voor verdere ontwikkelingen. We voldoen aan de wettelijke verplichting en eisen om onze dienstverlening op peil te houden. Op 1 januari 2025 gaat de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (WMEBV) in, dit zorgt voor een verdere digitalisering van de gemeentelijke dienstverlening.

In 2025 hebben we te maken met het tweede jaar van de reisdocumentenpiek. Het aantal aanvragen van reisdocumenten blijft toenemen en dit heeft impact op de dienstverlening aan de balie. Door de verruiming van de openingstijden en formatie blijft de gemeentelijke dienstverlening op peil.

De groeiende maatschappelijke roep om een open, digitale en toegankelijke overheid wordt steeds meer zichtbaar in onze wetten. Deze ontwikkeling zal de komende jaren een aanzienlijke impact hebben op processen en op de inrichting van de gemeentelijke informatiehuishouding.

In 2025 zullen de Wet open overheid (Woo) en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) naar verwachting het meest relevant blijven. De implementatie zal gefaseerd plaatsvinden.

Wat willen we bereiken?

Doel 1: In lijn met de nieuwe bestuursopdracht en aan de hand van de wettelijke eisen werken wij continu aan de verbetering van de dienstverlening.

Doel 2: In lijn met de wetgeving optimaliseren we de digitale bereikbaarheid en toegankelijkheid door informatie actueel en openbaar toegankelijk te maken binnen de kaders van de Wet open overheid (Woo) en door werkprocessen te moderniseren en digitaliseren in lijn met de eisen van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).

<i>Effectindicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Tevredenheid inwoners over publieke dienstverlening via alle kanalen (www.waarstaatjegemeente.nl)	6.86 (2023)	7.0	7.5
Tevredenheid ondernemers over publieke dienstverlening via alle kanalen (www.waarstaatjegemeente.nl)	6.5 (2023)	6.7	7.2
Tevredenheid inwoners over communicatie en voorlichting (www.waarstaatjegemeente.nl)	6.64 (2020)	7.0	7.5

Wat gaan we daarvoor doen?

<i>Activiteit</i>	<i>Type</i>	<i>Omschrijving</i>
Doel 1		
A1	Project	We ontwikkelen een visie op dienstverlening op basis waarvan het dienstverleningsconcept wordt opgesteld.
A2	Project	Wij investeren in de verdere ontwikkeling van de dienstverlening door het doorlopend uitvoeren van een klanttevredenheidsonderzoek (balie en telefonie), het laten uitvoeren van een kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar onze gemeentelijke brede dienstverlening, het digitaliseren van producten en e-diensten, de uitbreiding van de functionaliteit van het Omgevingsloket, deelname aan Waarstaatjegemeente.nl en de uitbreiding van de Chatbot (Gem).
A3	Project	We monitoren de reisdocumentenpiek zodat de dienstverlening aan de balie op peil blijft.
A4	Project	We zetten ons in voor toegankelijke gemeentelijke dienstverlening, ondersteunen daar waar mogelijk maatschappelijke initiatieven en zoeken proactief naar oplossingen. We stimuleren integrale samenwerking en werken van buiten naar binnen en van binnen naar buiten. Onze (bedrijfs)contactfunctionarissen vervullen hierin een essentiële rol.
A5	Project	We verbeteren de begrijpelijkheid van taal/tekst door de kwaliteit ervan te meten, medewerkers te trainen op het gebruik van begrijpelijke taal conform het door drie gemeenten ondertekende Taalpact, en een toolkit beschikbaar te maken.
Doel 2		
B1	Project	We werken aan de doorontwikkeling van het portaal voor verdere implementatie van actieve openbaarmaking.

B2	Project	We richten e-diensten in voor producten en diensten die onder de Wmebv vallen en controleren of onze huidige e-diensten voldoen aan de nieuwe wettelijke eisen. En gaan in gesprek met onze verbondenpartijen hierover en dragen zorg dat ook hun producten en e-diensten voldoen aan de eisen van de Wmbev.
B3	Project	In het kader van de digitale toegankelijkheid en doorzoekbaarheid werken we aan het verder op orde brengen van de informatiehuishouding. Dataclassificatie is daarbij een belangrijk thema.

Hoe gaan we dat meten?

Prestatie indicatoren (incl. bron)	Laatste meting 2023	Begroting 2025	Streefwaarde 2028
Balie burgerzaken:			
<ul style="list-style-type: none"> Wachttijd balie minder dan 5 minuten Klanten zonder afspraak geholpen Selfservice producten binnen 10 minuten afgehandeld 	89%	90%	90%
Telefonie:			
<ul style="list-style-type: none"> Oproepen op het centrale nummer wordt opgenomen Terugbelnotities worden adequaat afgehandeld < 2 werkdagen Percentage oproepen dat via het centrale nummer direct wordt afgehandeld 	0,10% 85%	Max 5% Min 90%	Max 5% Min 90%
Website:			
<ul style="list-style-type: none"> Live chats worden direct beantwoord 	95%	Min 90%	Min 90%
	56% 48%	Min 70%	Min 70%
	100%	Min 50%	Min 50%
Voldoen aan algemene norm digitale toegankelijkheid	Status B	Status B	Status B

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	VNG VDP Kenniskring serviceformules Stichting Lezen en schrijven Taalhuis van de bibliotheek Bollenstreek Holland Rijnland

2.4.2 Samenwerkende overheid

Trends & ontwikkelingen

Meer en meer bestaat de noodzaak om grote opgaven in gezamenlijkheid op te pakken. Naast de formele gemeenschappelijke regelingen werken we daarom op verschillende bestuurlijke schaalniveaus samen. Afhankelijk van de benodigde slakracht en strategische positie die nodig is voor een opgave wordt er samengewerkt met het rijk, de provincies Noord- en Zuid-Holland, Holland Rijnland, Midden-Holland, de gemeente Haarlemmermeer, gemeenten in Zuid-Kennemerland, Kaag & Braassem en de Duin- en Bollenstreek. Als het gaat om de streek dan pakken we een aantal opgaven gezamenlijk op omdat de stedelijke ontwikkeling in het zuiden, het behoud van het open landschap, duurzaamheidsopgaven en de ontwikkelingen aan de kust randvoorwaardelijk en onlosmakelijk aan onze lokale ontwikkeling verbonden zijn. Evenals de intensivering van de kennisintensieve sectoren in onze streek en aanpalende regio's om daarmee het perspectief op onderwijs en werkgelegenheid te vergroten. We geven dit vorm in de 'Uitvoeringsagenda Duin en Bollenstreek'.

Wat willen wij bereiken?

- Doel 1: Versterken van de strategische positie omwille van de belangen van de gemeente Teylingen
- Doel 2: Versterken van de strategische positie van de Duin- en Bollenstreek gemeenten voor het realiseren van lokale opgaven in regionaal verband.
- Doel 3: Versterken van de aansturing op verbonden partijen
- Doel 4: Verbeteren van de samenwerking tussen de gemeente Hillegom, Lisse en Teylingen in HLTsamen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Doel 1:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
A1	Proces	We adviseren colleges in het dienen van het lokale belang bij strategische vraagstukken en in het faciliteren van bestuurlijke relaties en netwerken in de aangrenzende gemeenten en gebieden binnen de provincies Noord- en Zuid-Holland.
A2	Project	Hillegom: in het kader van de bouwvoornemens rondom Vogelezang versterken wij onze bestuurlijke afstemming in het kader mobiliteit met de bestuurders van Zuid-Kennemerland.

Doel 2:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
B1	Proces	We bekrachtigen in bestuurlijke en juridische zin de structurele samenwerking tussen de vijf gemeenten in de Duin- en Bollenstreek. Het ambtelijk kernteam DBS faciliteert de DBS-overlegstructuur, organiseert collegeconferenties en radenbijeenkomsten en verzorgt de interne en externe communicatie en rapportages. Het kernteam bestaat uit medewerkers uit de verschillende gemeenten. Eveneens versterken we voor als gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen onze eigen bestuurlijke positie binnen dit samenwerkingsverband door de bovengenoemde samenwerkingsafspraken intern te borgen in P&C en ambtelijke processen.
B2	Proces	We stellen de in 2024 opgestelde lobbystrategie uit voor de realisatie van de Uitvoeringsagenda DBS en proberen mogelijke externe subsidies voor de opgaven (zie hieronder) binnen te halen.
B3	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de oranje opgave: <ul style="list-style-type: none">- Het Maatregelenpakket Noordelijke Duin- en Bollenstreek en de Haarlemmermeer;- De Corridorstudie ruimte en mobiliteit zuidelijke Duin- en Bollenstreek.
B4	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de blauwe opgave: <ul style="list-style-type: none">- Programma Landelijk Gebied en Duurzame Greenport (PLG&DG).
B5	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de groene opgave: <ul style="list-style-type: none">- Vervolg van een Gebiedsprogramma groen.- Hernieuwbare energiebronnen, onderdeel collectieve warmtevoorziening.
B6	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de rode opgave: <ul style="list-style-type: none">- Governance en uitvoering Economic Board Duin- en Bollenstreek;- Verbinden kennisintensieve sectoren;- Ontwikkeling van de regiobranding.
B7	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de paarse opgave: <ul style="list-style-type: none">- Regiodeal Brede Welvaart;- Verbinding en vertaling DBS-projecten binnen het sociaal domein.

Doel 3:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
C1	Project	Opstellen van een nota Verbonden Partijen
C2	Proces	Verder professionaliseren van het bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgeverschap en accounthouderschap op Verbonden Partijen en grotere subsidiepartijen.
C3	Project	Gezamenlijk proces met de raden en griffiers voor het versterken van de sturing op Verbonden Partijen en regionale samenwerking conform het raadsakkoord
C4	Project	Vanwege de financiële opgave van de gemeenten samen met Verbonden Partijen komen tot inzicht en mogelijkheden tot bijsturing op kosten. Daarbij ondersteunt door de opdracht vanuit de werkgroep Financiële Kaderstelling Gemeenschappelijke Regelingen.

Doel 4:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
D1	Project	In de nieuwe lange termijn opdracht aan HLTsamen staan verschillende activiteiten die als project worden uitgevoerd en in het reguliere werk worden meegenomen. Bij het schrijven van de begroting heeft er echter formeel nog geen besluitvorming plaatsgevonden. Deze activiteit wordt bij de tussentijdse rapportage 2025 en de begroting 2026 verder uitgewerkt.

Hoe gaan we dat meten?

<i>Prestatie indicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Het huidige meetinstrumentarium biedt voor dit thema (nog) geen geschikte informatie om passende prestatie-indicatoren te definiëren en te meten. Het aantal participatietrajecten is moeilijk voorspelbaar.			

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
HLTsamen Holland Rijnland Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Werkvoorzieningschap Kust-, Duin en Bollenstreek /Provalu Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM) Regeling Omgevingsdienst West Holland (ODWH) Vuilvervoerbedrijf Duin en Bollenstreek (VAB) Samenwerking Belastingen Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V.	Gemeente Katwijk Gemeente Noordwijk

2.4.3 Rechtmatige overheid

Trends en ontwikkelingen

De ontwikkelingen in kunstmatige intelligentie (AI), algoritmen en andere technologie die (persoons)gegevens gebruiken, gaat razendsnel. Vooral kunstmatige intelligentie biedt steeds meer kansen voor kwaadwillende partijen. Zij kunnen hierdoor makkelijker schadelijke software maken en verspreiden. Dit maakt het steeds moeilijker om (persoons)gegevens goed te beveiligen, wat een vereiste is vanuit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de archiefwet.

We zien ook dat wet- en regelgeving hierop reageert. Voorbeelden zijn de AI-verordening, de geplande verplichte inventarisatie van algoritmes in het algoritmeregister en de ePrivacy verordening, waarvan de impact op gemeenten vooralsnog beperkt lijkt.

Verder komt er ook de Richtlijn Netwerk- en Informatiesystemen 2.0 (NIS2). Deze zal deze naar verwachting in 2025 in Nederland van kracht worden onder de Cyberbeveiligingswet (Cbw). De impact op gemeenten zijn juist weer groot

De grootste veranderingen voor ons als lokale overheid zijn:

- Het BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) kader waarin we nu werken wordt omgezet naar een BIO 2.0, waarbij aanvullende eisen worden toegevoegd conform de Cbw.
- De Cbw is een verplichting voor alle digitale dienstverleners. Er wordt een onafhankelijke toezichthouder aangesteld, de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur, met de vrijheid om onderzoek te doen naar partijen in de scope van de Cbw en deze te beboeten als zij niet voldoen aan de Cbw, zoals de Autoriteit Persoonsgegevens dat kan bij de AVG.
- Er komt een 24-uursmeldplicht voor alle beveiligingsincidenten aan deze onafhankelijke toezichthouder.

De Wet open overheid verplicht tot het op orde krijgen van de informatiehuishouding binnen acht jaar na inwerkingtreding, dus op 1 mei 2030. Het op orde krijgen van de informatiehuishouding gaat verder dan alleen te voldoen aan de Archiefwet. Het regulier aandacht hebben voor de governance, het vakmanschap van de informatieprofessionals en het informatiebewustzijn van de medewerkers en de inrichting van informatiesystemen horen hier ook bij. Het programma Samen Digitaal Transparant voorziet voor een deel in het op orde krijgen van de informatiehuishouding door meer regie en monitoring op bedrijfsinformatie. Daarnaast wordt er een verbeterplan opgesteld om de knelpunten aan te pakken, die het op orde hebben van de informatiehuishouding nu nog in de weg zitten.

De maatschappij verlangt steeds sterker van gemeenten dat (financiële) opgaven worden gerealiseerd in balans met sociale belangen en het milieu. In antwoord hierop heeft de EU de Green Deal vastgesteld, die de regio duurzaam moet maken op basis van vijf milieuthema's (klimaat, vervuiling, water, biodiversiteit en circulariteit). De EU heeft al richtlijnen voor verslaggeving vastgesteld, de zogenoemde Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Uit deze richtlijn zijn de European Sustainability Reporting Standards (ESRS) voortgekomen. De standaarden bieden handvatten voor hoe een organisatie zich op het gebied van milieu (Environment), mens (Social) en bestuur (Governance) kan verantwoorden. Ook vormt het de kapstok om duurzaamheid een integraal onderdeel te maken van de opgaven en biedt het een afwegingskader voor bestuurders en organisatie bij het maken van strategische keuzes waarbij bepaalde duurzaamheidsontwikkelingen (zoals klimaatverandering) risico's kunnen vormen.

Wat willen we bereiken?

Doel: Medewerkers en bestuurders ontwikkelen een groter bewustzijn van de diverse risico's op het gebied van privacy, informatieveiligheid, juridische kwesties en imago.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
A1	Project	We voeren de bewustwordingsactiviteiten uit zoals vastgelegd in het gegevensbeschermingsplan..
A2	Proces	We spelen het risicospel en inventariseren de daaruit voortkomende risico's.
A3	Project	We stellen de kadernota Risicomanagement vast.

Wat willen we bereiken?

Doel: De informatie en de informatiebronnen voldoen aan de wet- en regelgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Type	Omschrijving Activiteit
B1	Proces	We voeren de verbetermaatregelen uit voor de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) zoals beschreven in de ENSIA-rapportage.

B2	Proces	We houden de maatregelen uit het DigiD en Suwinet normenkaders op peil.
B3	Proces	We leggen een focus op de verplichte deelname aan de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit om de adreskwaliteit van Basisregistratie van Personen (BRP) te verbeteren.. Hiermee brengen we illegale bewoning in beeld, zorgen we voor legalisering door middel van inschrijving en lossen we de leegstand en briefadressen op.
B4	Project	De achterstand in het verplicht vernietigen van informatie zal projectmatig worden weggewerkt.

Wat willen we bereiken?

Doel: Het college van burgemeester en wethouders beschikt over voldoende kwalitatieve en kwantitatieve informatie zodat de rechtmatigheidsverantwoording opgesteld en in de jaarstukken opgenomen kan worden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
C1	Project	We stellen een plan van aanpak Rechtmatigheid op. Op basis van de evaluatie nemen we acties op ter verbetering van de interne beheersing.
C2	Project	We verbeteren de kennis over staatsteun in de organisatie.

Wat willen we bereiken?

Doel: Het versterken van financiële sturing en beheersing.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
D1	Project	We bereiken het doel van het programma versterken financiële sturing en beheersing door versterking van de financiële functie.
D2	Project	We ontwikkelen de bestuurlijke P&C cyclus en producten door. Dit wordt uitgevoerd in samenwerking tussen leden van de drie auditcommissies, portefeuillehouders financiën, de griffies en het ambtelijk apparaat.

Wat willen we bereiken?

Doel: Rechtmatige juridische besluitvorming.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Type	Omschrijving Activiteit
E1	Proces	Het adequaat behandelen van klachten en bezwaren en WOO-verzoeken.

Wat willen we bereiken?

Doel: De gemeente verbetert haar positie op het gebied van rechtmatigheid binnen de domeinen privacy en informatieveiligheid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
F1	Project	We voeren de projecten binnen het gegevensbeschermingsplan uit, met taken als het automatiseren van het register van verwerkingen en het professionaliseren van leveranciersmanagement en accounthouderschap.
F2	Proces	FG en CISO houden toezicht op naleving van de wetten AVG en BIO.

F3	Project	We stellen een verbeterplan Wpg op en voeren het uit.
F4	Project	We maken en implementeren het plan Cbw met projecten zoals: 24 uren monitoring, logische toegangsinstelling en bedrijfscontinuïteit.

Hoe gaan we dat meten?

<i>Effectindicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Doel 1 vergroten risico bewustzijn			
1. De organisatie laat een stijgende lijn zien in haar score op het gebied van privacy- en informatieveiligheidsbewustzijn (gemeten middels de nano-learning score).	nee	ja	ja
2. De resultaten van het risicospel worden voortaan meegenomen in de p&c cyclus (en faciliteren betere sturing op risico's).	nee	ja	ja
Doel 2 informatiebronnen voldoen aan wet			
1. Alle geo-basisregistraties (BAG/BGT/BRO) scoren voldoende (>75%)	nee	ja	ja
2. Er wordt een collegeverklaring DigiD en Suwinet afgegeven waarin alle maatregelen worden beheerst.	ja	ja	ja
3. Er wordt volgens het horizontale (gemeentearchivaris) en verticale toezicht (IBT) in voldoende mate voldaan aan de Archiefwet en aanpalende wet- en regelgeving. Dit wordt gemeten in het IBT-dashboard van de provincie Zuid-Holland.	geel	geel	groen
Doel 3 Rechtmatigheidsverantwoording			
Goedkeurende controleverklaring bij de rechtmatigheidsverantwoording.	ja	ja	ja
Doel 4 financiële sturing en beheersing			
De afwijkingen begrotingsrechtmatigheid vallen binnen de tolerantiegrenzen	ja	1%>	1%>
Doel 6 Privacy en informatieveiligheid			
1. Conform de Jaarrapportage van de Functionaris Gegevensbescherming (FG) en Chief Information Security Officer (CISO) heeft het AVG-volwassenheidsniveau voor privacy en informatieveiligheid niveau 3 (Bepaald) bereikt.	nee	ja	ja
2. De FG/CISO Jaarrapportage vermeldt dat de naleving van de Wet politiegegevens (Wpg) vooruitgang heeft geboekt ten opzichte van vorig jaar.	n.v.t.	ja	ja
3. De organisatie voldoet aan het basisniveau cyber-hygiëne conform de Europese standaard NIS2/Cbw	nee	nee	ja

Hoe gaan we dat meten?

<i>Prestatie indicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Doel 1 vergroten risicobewustzijn			
1.1 Het aantal datalek/incident-meldingen neemt toe.	21	60	60
1.2 Het aantal datalek/incident meldingen aan AP/IBD neemt toe.	0	6	6
1.3 Er is een bewustzijnskalender in 2025.	nee	ja	ja
2.1 Alle teams hebben minimaal één keer meegedaan aan het risicospel.	nee	ja	ja
Doel 2 informatiebronnen voldoen aan de wet.		Ja	Ja
We verhogen onze ENSIA-score voor de basisregistratie Adressen en Gebouwen.	71%	75%	80%
We behouden onze huidige ENSIA-score binnen het normenkader DigiD en Suwinet.	voldoen volledig	voldoen volledig	voldoen volledig
Op het IBT-dashboard van de provincie Zuid-Holland scoort het informatie- en archiefbeheer weer groen.	geel	geel	groen
Doel 3 Rechtmatigheidsverantwoording			
Het college heeft de rechtmatigheids-afwijkingen opgenomen in de verantwoording in de jaarstukken 2024.	Ja	Ja	Ja
Doel 4 financiële sturing en beheersing			
Aantal programma's dat is verbeterd in de programmabegrotingen van de gemeenten.	1	2	4
Doel 6 privacy en informatieveiligheid			
Het percentage voltooide projecten van het Gegevensbeschermingsplan.	53%	100%	100%
De gemeente ontvangt een Wpg-audit rapport inclusief aanbevelingen.	n.v.t.	ja	n.v.t.
Het percentage maatregelen van de Wbni waar we aan voldoen.	38%	60%	80%

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Erfgoed Leiden HLTsamen ST RIJK	Informatiebeveiligingsdienst Logius Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (BZK) Directoraat-generaal Bestuur, Ruimte en Wonen (BZK) Bureau Keteninformatisering Werk en Inkomen Autoriteit Persoonsgegevens Accountant IBT Provincie Zuid-Holland VNG Cie Bezwaar en klachten

2.4.4 Participerende overheid

Trends & ontwikkelingen

Alle grote maatschappelijke, politieke en economische ontwikkelingen beïnvloeden elkaar en vragen een andere rol van de gemeente. We vinden het van belang om hierbij onze inwoners, ondernemers en instellingen te betrekken en te raadplegen. De opgaven zijn complex en in een dynamische samenleving. Door opgavegericht te werken, zorgen we samen met inwoners, instellingen en ondernemers voor invulling van maatschappelijke en organisatie-overstijgende opgaven. Door de praktische ervaringen die we afgelopen jaren hebben opgedaan, hebben we steeds meer kennis van het betrekken van belangengroepen en zetten we bewuster in op communicatie, consultatie en/of participatie.

Op 4 juni 2024 is de wet versterking participatie aangenomen door de Eerste Kamer. Dit wetsvoorstel regelt dat het decentraal bestuur inwoners in staat stelt te participeren bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid. Daarnaast wordt het uitdaagrecht wettelijk verankerd. Deze wet stelt het volgende: "Deze wijziging schrijft voor dat de vertegenwoordigende organen van de verschillende decentrale overheden de reikwijdte van de zogenaamde inspraakverordening moeten uitbreiden. Hierdoor zouden ingezetenen ook betrokken moeten worden bij de uitvoering en evaluatie van beleid en niet enkel bij de voorbereiding. Daarnaast expliciteert het wetsvoorstel de mogelijkheid die vertegenwoordigende organen hebben om een verordening vast te stellen waarin het uitdaagrecht is vastgesteld.

Wat willen we bereiken?

- Doel 1: Raad, bestuurders en medewerkers zijn omgevingsbewust en staan 'vanuit de bedoeling' in contact met de samenleving (werkend vanuit de ambitie om publieke waarde toe te voegen).
- Doel 2: Een integrale aanpak van grote maatschappelijke vraagstukken-, op basis van het vastgestelde beleidskader Participatie en de Leidraad. Waarbij we oplossingen zoeken met behulp van relevante maatschappelijke partners en inwoners.
- Doel 3: In 2027 een participatieverordening gereed hebben, die de huidige inspraakverordening gaat vervangen

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
Doel 1		
A1	Project	Bij het betrekken van de samenleving bij beleidsontwikkelingen en projecten zetten we methoden in om het stille midden te bereiken. ook beogen we zo de doelgroepen actief te betrekken waarvoor beleid en projecten juist bedoeld zijn.
A2	Proces	Vanuit de Omgevingswet wordt ervaring opgedaan met de bedoeling en rollen die ook zijn beschreven in de kadernota Participatie. De werkwijze wordt geëvalueerd en de toolbox wordt op basis van de evaluatie mede aangevuld en aangescherpt.
Doel 2		
B1	Programma	In het sociaal domein wordt de maatschappelijke opgave Wonen, Welzijn en Zorg op deze manier in een programma uitgevoerd. Om zo te leren van de rol van de gemeente in een netwerk waarin partijen ook zelf de missie hebben om een rol te vervullen. Zie ook programma 1,
Doel 3		
C1	Project	In 2025 wordt de bestuurlijke opdracht opgehaald qua ambitieniveau en randvoorwaarden en gestart met een plan van aanpak.

Hoe gaan we dat meten?

Prestatie indicatoren (incl. bron)	Laatste meting	Begroting 2024	Streefwaarde 2027
Het huidige meetinstrumentarium biedt voor dit thema (nog) geen geschikte informatie om passende prestatie-indicatoren te definiëren en te meten. Het aantal participatietrajecten is moeilijk voorspelbaar.			

2.4.5 Verbonden partijen

Trends & ontwikkelingen

De nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen maakt het nodig de gemeenschappelijke regelingen waaraan onze gemeente deelneemt aan te passen aan de nieuwe wetgeving. Eén vraag die daarbij speelt is of aanleiding bestaat al dan niet te komen tot de vorming van een intergemeentelijke raadscommissie gekoppeld aan de desbetreffende gemeenschappelijke regeling.

Wat willen we bereiken?

Doel: Versterken van de grip op verbonden partijen en beheersing van de uitgaven aan verbonden partijen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Activiteit
A1	Aanpassing van de verschillende gemeenschappelijke regelingen aan de nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen.
A2	In samenwerking met raden en partners in gemeenschappelijke regelingen (per regeling) de afweging maken of de instelling van een intergemeentelijke raadscommissie al dan niet wenselijk is.
A3	Vereenvoudiging en actualiseren van de Nota Verbonden Partijen.
A4	In samenspraak tussen college en raad per verbonden partij afwegingskader herdefiniëren en actualiseren.
A5	Verdere professionalisering van het accounthouderschap op verbonden partijen.

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

2.4.6 Beleidsindicatoren

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2025	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Zie begroting GR HLTsamen	*
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners		*
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen		*
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	NB	*
Overhead	% van totale lasten	14,5%	*

* Eigen gegevens

Toelichting indicator Formatie

Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de organisatie op peildatum 1 januari. Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen, ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaand in de vorm van een vacature. 1 fte is gelijk aan een 36-urige werkweek.

Toelichting indicator Bezetting

Het gaat hier om het werkelijk aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve bezetting uit het formatieplan. Terugkijkend naar een begrotingsjaar wordt de werkelijke bezetting berekend. Conform de definitie van Vensters voor Bedrijfsvoering is uitgegaan van de gemiddelde bezetting in dat begrotingsjaar (door het gemiddelde te nemen van de werkelijke bezetting op 1 januari en op 31 december).

Toelichting indicator Externe inhuur

Onder externe inhuur wordt verstaan: het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de organisatie in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, door middel van het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, zonder dat daar een arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de daarbij ingezette personen aan ten grondslag ligt.

Toelichting indicator Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

Toelichting indicator Overhead

De overheadkosten betreffen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

2.4.7 Kaderstellende stukken

- [Coalitie afspraken 2022-2026 Samen maken we Teylingen](#)
- [Raadsprogramma 2022-2026 Samen maken we Teylingen](#)
- [Collegewerkprogramma Samen maken wij Teylingen](#)
- [kadernota Teylingen 2024](#)
- [Gemeentefonds meircirculaire 2024](#)
- [Beleidsnota verbonden partijen 2018](#)

2.4.8 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Dienstverlening						
Burgerzaken	1.287	1.603	1.741	1.750	1.780	1.745
Beheer overige gebouwen en gronden	1.003	757	681	680	680	680
Totaal Dienstverlening	2.290	2.360	2.422	2.430	2.460	2.425
Thema Regionale samenwerking						
Bestuur	2.521	2.653	2.827	2.892	2.892	2.892
Totaal Regionale samenwerking	2.521	2.653	2.827	2.892	2.892	2.892
Totaal lasten	4.811	5.013	5.249	5.322	5.352	5.317
Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Dienstverlening						
Burgerzaken	-471	-720	-742	-763	-821	-745
Beheer overige gebouwen en gronden	-662	-256	-292	-292	-292	-292
Totaal Dienstverlening	-1.133	-976	-1.034	-1.055	-1.113	-1.037
Thema Regionale samenwerking						
Bestuur	-53	-58	-58	-58	-58	-58
Totaal Regionale samenwerking	-53	-58	-58	-58	-58	-58
Totaal baten	-1.186	-1.034	-1.092	-1.113	-1.171	-1.095
Saldo van baten en lasten	3.625	3.979	4.158	4.209	4.181	4.222
Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-372	0	0	0	0	0
Totaal reserves	-372	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	3.253	3.979	4.158	4.209	4.181	4.222

2.5 Algemene dekkingsmiddelen

Alle baten en lasten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen bestaat uit de volgende onderwerpen:

- lokale heffingen
- algemene uitkering uit het gemeentefonds
- dividenden
- saldo financieringsfunctie
- overige algemene dekkingsmiddelen

Verder heeft de gemeente diverse inkomsten waarvan de besteding niet gebonden is. Dit zijn de zogenoemde algemene dekkingsmiddelen. Deze baten zijn niet aan een concreet programma toe te rekenen. Artikel 8 van het BBV schrijft voor dat, naast de begroting van baten en lasten per programma, ook een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien wordt opgenomen.

Lokale heffingen

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak, de besteding is niet geoormerkt. De onroerendezaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. Dit geldt niet voor de rioolrechten, afvalstoffenheffing, leges, en marktgeldden. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geoormerkt voor deze lasten. We verwijzen naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de [Meicirculaire 2024](#). Voor de berekening van de algemene uitkering 2025 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en woningen in 2024. De decentralisaties zijn voor een deel opgenomen in de algemene uitkering, op termijn worden alle decentralisaties opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering.

Dividenden

We ontvangen dividend van Alliander en de Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG).

Bedragen x €1.000

Dividenden	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025 e.v.
Alliander	584	473	641	1.000
Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG)	131	144	135	135
Totaal dividend	715	417	726	1.135

Saldo financieringsfunctie

In de vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoe rekening gewijzigd. De notitie Rente van de Commissie BBV geeft in een stellige uitspraak aan, dat er niet méér rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). We berekenen in Teylingen over investeringen. Het renteresultaat in 2024 bedraagt € 0.

Mutatie reserves

Per programma is vermeld wat de mutaties op de reserves zijn. Een aantal mutaties is niet toe te wijzen aan een programma en wordt daarom hier verantwoord.

2.5.1 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Algemene middelen						
Treasury	358	311	261	261	261	261
Overige baten en lasten	73	-26	-363	-363	-212	-136
Overhead	12.601	14.419	15.508	15.524	15.505	15.501
Belastingen overig	429	304	353	353	353	353
Vennootschapsbelasting	49	0	0	0	0	0
Totaal Algemene middelen	13.510	15.008	15.759	15.775	15.907	15.979
Totaal lasten	13.510	15.008	15.759	15.775	15.907	15.979
Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Algemene middelen						
Treasury	-1.694	-1.370	-2.004	-1.854	-1.854	-1.854
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-60.265	-64.763	-65.255	-61.400	-61.537	-61.505
Overige baten en lasten	7	0	0	0	0	0
OZB niet-woningen	-2.764	-3.021	-3.133	-3.133	-3.133	-3.133
Overhead	-110	-91	-91	-91	-91	-91
Parkeerbelasting	-16	-12	-12	-12	-12	-12
OZB woningen	-5.844	-6.773	-6.977	-7.032	-7.131	-7.277
Belastingen overig	-270	-100	-100	-100	-100	-100
Mutaties reserves	-148	-148	-148	-148	-148	-148
Totaal Algemene middelen	-71.104	-76.278	-77.720	-73.770	-74.006	-74.120
Totaal baten	-71.104	-76.278	-77.720	-73.770	-74.006	-74.120
Saldo van baten en lasten	-57.596	-61.272	-61.961	-57.995	-58.100	-58.142
Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	-57.596	-61.272	-61.961	-57.995	-58.100	-58.142

2.5.2 Overhead

In het gewijzigde BBV is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. Daarom heeft de wetgever ervoor gekozen om de kosten van overhead op één taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. Door deze systematiek gaan gemeenten op dezelfde wijze om met kostentoerekening, waardoor de vergelijking van kosten van producten/diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken, is voor het eerst ook een uniforme definitie van overhead gegeven.

De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen/kennen. In dat verband houden wij conform de financiële beheersverordening extra comptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs, zodat we daarop kunnen sturen.

In 2025 bedraagt de totale overhead afgerond € 15.407.000,-. Dit is 14,53% van de totale begroting afgerond € 106.000.000

De overhead bestaat uit:

Onderdeel (bedragen x €1.000)	Bedrag
Bijdrage HLTsamen (overhead-deel)	13.589
Huisvesting	714
Overige overhead	1.104
Totaal	15.407

2.5.3 Vennootschapsbelasting

Sinds 1 januari 2016 zijn overheidsondernemingen verplicht om vennootschapsbelasting af te dragen over winstgevende activiteiten. Gemeenten zijn onder de nieuwe wet in principe belastingplichtig voor vennootschapsbelasting over alle werkzaamheden die als een ondernemingsactiviteit kunnen worden aangemerkt. Voor de gemeente Teylingen is de verwachting dat de verschuldigde vennootschapsbelasting over deze jaren nihil of zeer gering zal zijn.

3 Paragrafen

3.1 Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

Algemeen

De paragraaf lokale heffingen bevat, overeenkomstig het BBV, een overzicht van het beleid inzake de lokale heffingen, de relevante ontwikkelingen die van invloed zijn op de tarieven en een verantwoording over de mate van kostendekkendheid van tarieven inclusief de uitgangspunten die daarbij zijn gehanteerd. Daarnaast wordt een overzicht op hoofdlijnen gepresenteerd van de diverse heffingen, de lokale lastendruk en een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. In de Gemeentewet en een aantal bijzondere wetten is geregeld welke heffingen (belastingen en retributies) een gemeente mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt de hoogte van het tarief en welke van die heffingen ook daadwerkelijk worden geheven.

Belastingen

De Gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid; de opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Onze gemeente heft de volgende belastingen: onroerende zaakbelastingen (OZB), roerende zaakbelastingen (RZB), forensenbelasting en precariobelasting. De gemeente Teylingen maakt geen gebruik van de wettelijke mogelijkheden om hondenbelasting en toeristenbelasting (verblijfsbelasting) te heffen.

Rechten

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Teylingen worden afvalstoffenheffing, rioolheffing, havengeld, leges en marktgeld als rechten geheven.

In de raadsvergadering van december 2024 worden de belastingverordeningen 2025 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd.

Ontwikkelingen/Actualiteiten

Belastinghervormingen

In het kader van de nieuwe financieringssysteem voor het gemeentefonds vanaf 2026 wordt door de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën gekeken naar de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied. De vervolgstappen om te komen tot belastinghervormingen en een groter eigen gemeentelijk belastinggebied worden afgewacht.

Er is onderzoek naar invoering van twee nieuwe belastingen planbatenheffing en grondbelasting ter bevordering van de woningbouw. Verder wordt een maximum voor de stijging van de OZB genoemd. Besluitvorming hierover wordt afgewacht.

Financiële uitgangspunten

- Overeenkomstig de Kadernota 2025 wordt voor belastingen en retributies rekening gehouden met een inflatiepercentage van 3,7%. Voor de heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt het uitgangspunt van 100% kostendekkendheid.
- Bij de berekening van de overhead wordt de maximaal toegestane opslag toegepast. De overhead bestaat uit de kosten voor pfofach (personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting). De direct toe te rekenen kosten worden verantwoord op de taakvelden.

Kostendekkendheid

Voor het bepalen van de kostendekkendheid mogen extra comptabel de volgende zaken worden meegerekend:

- a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld en zijn gebaseerd op de geraamde lasten uit de begroting van HLTsamen. De overhead, de kosten voor leidinggevend personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting (piofach), zijn gerelateerd aan de totale lasten van de bedrijfsvoering (zie het onderdeel Overhead bij de Algemene dekkingsmiddelen).
- b. De lasten in het prestatieveld zijn exclusief btw. Omdat het Btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.

- c. Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het prestatieveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing en het rioolrecht. De kosten van straatreiniging worden mede gemaakt om het zwerfvuil te verminderen en om verstoppingen in het rioelstelsel te voorkomen.
- d. Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- e. De kosten, gemaakt voor inning en invordering door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek mogen worden toegerekend aan de rechten. Deze zijn gerelateerd aan de kostentoerekening van Belastingen Bollenstreek en ondergebracht bij het taakveld.
- f. De kapitaallasten worden zonder rente verantwoord op het betreffende taakveld. Het is geoorloofd (om bedrijfseconomische redenen) om rente toe te rekenen tot de rechten.

Overzicht lokale heffingen

In het volgende overzicht worden de opbrengsten van de lokale heffingen weergegeven.

(Bedragen x € 1.000)				
Lokale heffingen	Rekening 2022	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Belastingen				
Onroerende-zaakbelasting	8.493	8.607	9.795	10.206
Roerende zaakbelasting	10	10	10	10
Forensenbelasting	157	171	165	165
Precariobelasting	75	217	90	90
	8.735	9.005	10.060	10.471
Rechten				
Marktgeden	29	26	27	27
Parkeerbelasting	17	16	12	12
Haven- en kadegelden	9	18	25	25
Leges	511	476	579	830
Bouwleges	789	1.039	643	1.293
Leges Openbare orde en veiligheid	90	91	57	57
Afvalstoffenheffing	3.690	5.024	6.008	6.428
Rioolrechten	3.086	3.307	3.540	3.744
	8.220	9.997	10.891	12.415
Totaal lokale heffingen	16.956	19.002	20.950	22.800

Wet waardering onroerende zaken (WOZ)

De vastgestelde WOZ-waarde vormt de grondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB), de Waterschapsomslag gebouwd (geheven bij woning- of bedrijfspandbezitters in het gebied van het waterschap) en het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting. De WOZ-administratie is een basisregistratie. De waarden worden op grond van de WOZ jaarlijks herzien. De Waarderingskamer schat de marktontwikkeling voor woningen op een stijging van 3,5 procent. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op een stijging van 1,25 procent.

Onroerende zaakbelastingen

De tarieven 2025 van de OZB worden gebaseerd op de WOZ-waarde en de geraamde opbrengsten in de begroting. De aanslag OZB wordt berekend over de waardebepaling per 1 januari 2024. De marktontwikkeling wordt gevolgd door Belastingen Bollenstreek. Bij het bepalen van de tarieven wordt rekening gehouden met de

ontwikkeling van de WOZ-waarde. De opbrengsten van de OZB voor zowel woningen als niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zijn verhoogd met het inflatiepercentage van 9 procent. Daarnaast zijn in het dekkingsplan de opbrengsten verhoogd met 2,5 procent.

De ontwikkeling van de onroerende zaakbelasting tarieven van de afgelopen jaren waren:

		% van de WOZ-waarde		
% van de WOZ-waarde		2022	2023	2024
Woningen	Eigenaar	0,0863%	0,0760%	0,0851%
Niet-woningen	Eigenaar	0,1754%	0,1704%	0,1908%
Niet-woningen	Gebruiker	0,1869%	0,1840%	0,2061%

Bij de vaststelling van de OZB-verordening, medio december, wordt de laatste prognose van de waarde per 1 januari 2024 bepaald om zodoende een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen en de geraamde opbrengsten, inclusief de uitgangspunten, te garanderen.

Roerende zaakbelasting

Belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimte wordt geheven over roerende zaken. Woonboten worden in de heffing betrokken, de waarde van de objecten is de heffingsgrondslag. De tarieven en voorwaarden zijn gelijk aan die van de onroerende zaakbelastingen.

Forensenbelasting

Bij de heffing van forensenbelasting worden mensen belast die niet in de gemeente wonen, maar wel gebruik maken van allerlei voorzieningen. Bijvoorbeeld personen die een gemeubileerde (recreatie)woning ter beschikking hebben. De tarieven worden geïndexeerd met 9%.

WOZ-waarde	2023	2024	2025
a. minder dan € 10.000	€ 303,00	€ 322,00	€ 334,00
b. € 10.000 tot € 25.000	€ 414,00	€ 440,00	€ 456,00
c. € 25.000 tot € 100.000	€ 484,00	€ 515,00	€ 534,00
d. € 100.000 of meer	€ 788,00	€ 838,00	€ 869,00

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het innemen of gebruiken van openbare grond. De precariobelasting is verhoogd met het inflatiepercentage 3,7%.

Marktgeld

Voor het innemen van een standplaats op de markten worden rechten geheven. Voor Sassenheim en Voorhout marktgeld, voor Warmond precariobelasting. In Warmond geldt de marktverordening niet vanwege de geringe omvang van de markt, waardoor er geen marktgeld kan worden geheven. In plaats hiervan wordt precariobelasting geheven voor het gebruik van gemeentegrond. De tarieven worden geïndexeerd met 3,7%.

Parkeerbelasting

Teylingen heft alleen parkeerbelasting over het gebruik van het vrachtwagenparkeerterrein. De tarieven worden geïndexeerd met 3,7%.

Havengeld

Voor het gebruik van de gemeentelijke haven en aanlegsteigers aan de Kagerplassen wordt havengeld in rekening gebracht. Hiermee wordt het onderhoud en beheer van de steigers gedeeltelijk gefinancierd. Het tarief is verhoogd naar € 1,25 per strekkende meter. Het tarief is aangepast, het tarief was al meer dan 10 jaar niet aangepast.

Leges

Voor 2025 worden de volgende inkomsten verwacht:

Bedragen x € 1.000			
Leges	2023	2024	2025
Leges burgerzaken	476	479	830
APV Leges	83	85	85
Leges Openbare Orde en Veiligheid	8	57	57
Totale leges	567	720	971
Bouwleges	1.037	643	643

Uitgangspunt voor de tariefstelling is dat de leges maximaal 100% kostendekkend zijn.

Afvalstoffenheffing

Met ingang van 2021 is het Afval- en grondstoffenbeleid gemeente Teylingen 2020-2024, "De betere afvalscheider wordt beloond", van kracht. Als een minicontainer of ondergrondse container minder wordt aangeboden of geopend wordt een korting verleend op het vaste bedrag.

Woningen		2023	2024	2025
Meerpersoonshuishouden		€ 327,30	€ 436,56	€ 456,86
Eenpersoonshuishouden		€ 277,32	€ 302,04	€ 316,08
Inzamelen grof huishoudelijk afval		€ 42,00	€ 45,00	€ 45,00
Kortingsregeling				
Minicontainer	Verzamelcontainer			
0 tot en met 2 keer	0 tot en met 5 keer	-€ 60,00	-€ 60,00	-€ 60,00
3 tot en met 5 keer	6 tot en met 12 keer	-€ 40,08	-€ 40,08	-€ 40,08
6 tot en met 9 keer	13 tot en met 21 keer	-€ 20,04	-€ 20,04	-€ 20,04

De kosten stijgen door inflatie en de nieuwe aanbestedingen in het taakveld. Daarnaast zijn de baten en lasten aangepast aan de huidige inzichten bij de afvalinzameling.

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de afvalkosten.

(Bedragen x € 1.000)				
Berekening kostendekkendheid afval				
Taakveld	Afval	2023	2024	2025
Afval	Kosten van prestatieveld, inclusief kortingsregeling	4.051	4.437	4.939
	Baten van prestatieveld	460	372	354
	Netto kosten	3.591	4.065	4.585
	<i>Toe te rekenen kosten</i>			
a.	Overhead	446	631	679
b.	Btw	892	923	1.027
c.	Afvoeren veegafval	199	190	233
d.	Kwijtschelding	128	90	165
f.	Rente	22	25	17
	Totale kosten	5.278	5.962	6.708
	Opbrengsten heffingen	5.024	5.962	6.708
Kostendekkendheidspercentage		95%	100%	100%

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). Uitgangspunt is dat de opbrengst van de rioolheffing 100% dekkend is; het tarief is hierop aangepast.

De heffing bedraagt:

Woningen	2023	2024	2025
Rioolheffing vastrecht	€174,48	€ 177,48	€ 191,28
Variabel recht (bij verbruik boven 300 m3, per m3)	€ 1,10	€ 1,10	€ 1,10

Het vernieuwde BBV schrijft voor dat er een duidelijk overzicht is van de kostendekkendheid. Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de rioolkosten.

(Bedragen x € 1.000)				
Berekening kostendekkendheid Riolering				
Taakveld	Omschrijving	2022	2024	2025
Riolering	Kosten van het prestatieveld	2.256	2.347	2.446
	Baten van het prestatieveld	90	0	0
	Netto kosten	2.166	2.347	2.446
	<i>Toe te rekenen kosten</i>			
a.	Overhead	248	332	357
b.	BTW	534	533	563
c.	Afvoeren veegafval	199	190	233
d.	Kwijtschelding	75	70	80
f.	Rente investeringen	85	69	66
	Totale kosten	3.307	3.541	3.744
	Opbrengsten heffingen	3.307	3.541	3.744
Kostendekkendheidspercentage		100%	100%	100%

Kwijtschelding

Voor mensen met een laag inkomen bestaat de mogelijkheid om gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van betaling van belasting te verzoeken.

Het beleid met betrekking tot kwijtschelding is grotendeels landelijk ontwikkeld en vastgelegd in de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990. De gemeenteraad heeft een beperkt aantal keuzen waaronder de criteria voor de kosten van bestaan. Er is gekozen voor de maximale norm van 100% van de genormeerde bijstandsuitkering. In de Regeling kwijtschelding Teylingen is bepaald dat kwijtschelding kan worden verleend voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing. Waar mogelijk wordt een automatische toets voor kwijtschelding uitgevoerd. Van mensen die in een jaar kwijtschelding hebben gekregen wordt het volgend jaar getoetst of de inkomens- en vermogenssituatie is gewijzigd. Bij gelijkblijvende omstandigheden wordt dan automatisch kwijtschelding verleend.

(Bedragen x € 1.000)			
Kwijtschelding	2023	2024	2025
Afvalstoffenheffing	128	125	165
Onroerende zaakbelasting	0	0	0
Rioolrechten	75	70	80
Totaal kwijtschelding	203	195	245

Woonlasten regiogemeenten

In onderstaand overzicht staan de woonlasten van Teylingen en een aantal regio- en omliggende gemeenten van het afgelopen begrotingsjaar. De OZB is gebaseerd op de gemiddelde waarde van een woning per gemeente en een meerpersoonshuishouden.

Woonlasten Regio 2024

Gemeente	OZB woningen	OZB niet woningen	Reinigingsheffing	Rioolheffing	Woonlasten huurder (afval en riol)	Woonlasten eigenaar OZB riol en afval
Haarlemmermeer	0,0723%	0,5903%	€ 445	€ 156	€ 601	€ 993
Teylingen	0,0851%	0,3969%	€ 417	€ 177	€ 594	€ 1.051
Katwijk	0,1080%	0,7063%	€ 372	€ 164	€ 536	€ 1.080
Hillegom	0,0921%	0,3633%	€ 430	€ 235	€ 665	€ 1.102
Noordwijk	0,0883%	0,3584%	€ 449	€ 201	€ 650	€ 1.148
Lisse	0,1055%	0,5072%	€ 514	€ 178	€ 691	€ 1.193
Leiden	0,1133%	1,1677%	€ 476	€ 254	€ 730	€ 1.324
Heemstede	0,0793%	0,5289%	€ 409	€ 276	€ 685	€ 1.334
Oegstgeest	0,1267%	0,7660%	€ 447	€ 237	€ 684	€ 1.502
Bloemendaal	0,1078%	0,6361%	€ 522	€ 288	€ 810	€ 1.988
* Bron: Coelo						

Tabel kengetallen woonlasten

Overeenkomstig regelgeving (BBV) is de verplichte tabel belastingcapaciteit opgenomen.

Woonlasten		2023	2024	2025
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 423	€ 437	€ 453
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 174	€ 177	€ 191
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	€ 327	€ 437	€ 457
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	€ 924	€ 1.051	€ 1.101
F	Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	€ 904	€ 944	€ 994
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde v. jaar ervoor (E/F) x 100%		102%	111%	111%

3.2 Paragraaf Weerstandsvormogen en risicobeheersing

Deze paragraaf geeft inzicht in de actuele risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen. De grondslag van deze paragraaf is vastgelegd in artikel 11 van het BBV.

Inleiding en achtergrond

Teylingen omschrijft een risico als een onzekere gebeurtenis die effect heeft op het kunnen behalen van een doelstelling. Een risico onderscheidt zich van een probleem omdat een probleem een zekerheid is. Risico's kunnen zowel intern als extern zijn.

Door te sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is Teylingen beter in staat om haar doelen te verwezenlijken met de beschikbare middelen. Bij het inschatten van risico's worden onderstaande vier vragen in acht genomen:

- Wat willen wij bereiken?
- Wat is daarbij onzeker (en voor wie)?
- Wat ga wij doen (en voor wie)?
- Hoeveel risico is aanvaardbaar*?

**Ten aanzien van de hoeveelheid aanvaardbaar risico is het voorlopige uitgangspunt gekozen dat de (netto) kans maal (netto) impact van de risico's per programma totaal niet groter mag zijn dan 5% van het programmabudget (gecorrigeerd voor uitgaven aan verbonden partijen), tenzij hier een door het college goedgekeurde onderbouwing aan ten grondslag ligt. Dit uitgangspunt zal formeel worden vastgesteld wanneer er voldoende ervaring is opgedaan met de herziene methodiek van risicoberekening. In het huidige begrotingsjaar is nog geen goedkeuring vereist.*

Het beperken van risico is geen doel op zich. Zonder risico's te nemen kan Teylingen geen invulling geven aan haar maatschappelijke missie. Volledige controle vereist immers een oneindig budget. De kern van bovengenoemde vier vragen is om een gedegen afweging te maken.

Het sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is een ontwikkeling binnen Teylingen die zich de komende jaren verder zal uitbreiden. In het huidige begrotingsjaar ligt de nadruk op het inventariseren en beheren van de strategische risico's per programma. Hierbij wordt gekeken naar de nettorisico's. Dit zijn de risico's die overblijven na het inrichten van de beheersmaatregelen. De operationele risico's binnen het ambtelijk apparaat (HLTsamen) komen terug in de risico's van verbonden partijen. In de komende jaren zal een grotere nadruk worden gelegd op risicobewustzijn, op zowel strategisch als operationeel niveau. De huidige opzet ten aanzien van risicomanagement is weergegeven in onderstaande figuur.

Omvang risico en weerstandscapaciteit

De omvang van het risico is berekend door per programma inzichtelijk te maken wat de belangrijkste strategische risico's (zie inleiding en achtergrond) zijn, hoe groot de kans wordt ingeschat dat het risico zich door de jaren heen zal voordoen en hoe groot de impact (in euro) naar inschatting zal zijn wanneer dit risico plaatsvindt. De kans maal de impact is het risicobedrag dat wordt toegevoegd aan het benodigde weerstandsvermogen.

Bij het inschatten van kans en impact wordt rekening gehouden met de beheersmaatregelen die zijn getroffen (of worden getroffen) om het risico en/of de impact te verkleinen, bijvoorbeeld een verzekering om de schade na een brand te beperken. Op deze manier wordt het netto risicobedrag berekend.

De risico's zijn geïnventariseerd door de managers die sturen op beheersing van het risico en de daarmee verbonden doelstellingen. Bij het inschatten van kans en impact hebben zij kunnen kiezen tussen het gebruik van een standaard tabel voor kans en impact of het maken van een eigen beoordeling.

Op basis van bovengenoemde risico-inventarisatie is gebleken dat de omvang van het netto risico van Teylingen € 5.737.000 bedraagt. Dit bedrag zal als ondergrens worden gehanteerd voor de omvang van de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit kan worden ingezet om niet geraamde (onvoorziene) lasten van substantiële aard mee te dekken. De structurele weerstandscapaciteit geeft de omvang aan van de maximale ruimte om de belastingen te verhogen om structurele lasten mee te dragen.

- Weerstandsvermogen

Weerstandscapaciteit (x € 1.000)	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
Totaal van risico's	5.737	5.737	5.737	5.737
Weerstandscapaciteit				
Algemene reserve	24.279	24.253	17.988	11.558
Stille reserve	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit	5.485	5.485	5.485	5.485
Totaal van de weerstandscapaciteit	29.764	29.738	23.473	17.043
Ratio weerstandsvermogen	5,19	5,18	4,09	2,97

De ratio voor het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Voor Teylingen komt de ratio (afgerond) uit op 5,19 (29.8 miljoen euro / 5.7 miljoen euro) en valt daarmee in niveau A (>2). Op basis van de waarderingstabel van het Nederlands Adviesbureau voor risicomanagement is dit 'Uitstekend'.

Conclusies en Kengetallen

De risico's waarvan de impact incidenteel is, kunnen worden opgevangen binnen de incidentele weerstandscapaciteit. Hetzelfde geldt voor de risico's waarvan de impact structureel is.

Schuldpositie en solvabiliteit

Het BBV schrijft een aantal kengetallen voor ter opname in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicomanagement.

Kengetallen	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Netto schuldquote	11,6%	19,9%	48,0%	56,0%	64,8%	75,7%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-0,5%	8,0%	35,6%	43,0%	51,8%	62,7%
Solvabiliteitsratio	55,3%	55,7%	49,7%	45,8%	41,1%	35,2%
Grondexploitatie	2,9%	2,6%	5,9%	5,4%	1,4%	1,7%
Structurele exploitatieruimte	0,3%	0,1%	0,7%	-6,3%	-6,9%	-7,0%
Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor	102,2%	111,3%	110,8%	110,8%	110,8%	110,8%

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100%, waarboven waakzaamheid is geboden. Een netto schuldquote van hoger dan 130% is een indicatie voor een te hoge schuld. Teylingen zit daar aanzienlijk onder.

Netto schuldquote		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2023	2024	2025	2026	2027	2028
Vaste schulden	+	44.561	42.133	49.739	53.302	62.317	72.730
Netto vlottende schuld	+	6.199	4.000	11.432	13.347	13.056	13.426
Overlopende passiva	+	6.522	9.383	8.000	8.000	8.000	8.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	34.371	28.000	11.000	11.000	11.000	11.000
Liquide middelen	-	320	500	500	500	500	500
Overlopende activa	-	9.922	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
Totaal		12.669	19.016	49.671	55.149	63.873	74.656
Totale baten, excl. mutaties reserves		109.388	95.462	103.377	98.504	98.634	98.659
Netto schuldquote		11,6%	19,9%	48,0%	56,0%	64,8%	75,7%

* Betreft art. 36 BBV

- d. uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- e. uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- f. overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2023	2024	2025	2026	2027	2028
Vaste schulden	+	44.561	42.133	49.739	53.302	62.317	72.730
Netto vlottende schuld	+	6.199	4.000	11.432	13.347	13.056	13.426
Overlopende passiva	+	6.522	9.383	8.000	8.000	8.000	8.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, b,c,d,e,f)*	-	13.240	11.335	12.820	12.820	12.820	12.820
Uitzettingen < 1 jaar	-	34.371	28.000	11.000	11.000	11.000	11.000
Liquide middelen	-	320	500	500	500	500	500
Overlopende activa	-	9.922	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
Totaal		-571	7.681	36.851	42.329	51.053	61.836
Totale baten, excl. mutaties reserves		109.388	95.462	103.377	98.504	98.634	98.659
Netto schuldquote		-0,5%	8,0%	35,6%	43,0%	51,8%	62,7%

* Betreft art. 36 BBV

- b. leningen aan:
 - 1. openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden;
 - 2. woningbouwcorporaties;
 - 3. deelnemingen;

- 4. overige verbonden partijen;
- c. overige langlopende leningen;
- d. uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- e. uitzettingen in de vorm van Nederlands schuld papier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- f. overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen en in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves en het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten. Voor de solvabiliteitsratio geldt: hoe hoger hoe beter.

Solvabiliteitsratio	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Eigen vermogen	86.300	86.000	77.239	69.929	62.002	53.770
Balanstotaal	156.065	154.516	155.521	152.703	150.807	152.572
Solvabiliteit (ev/balanstotaal)	55,3%	55,7%	49,7%	45,8%	41,1%	35,2%

Grondexploitatie	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Totaal activa bouwgronden in exploitatie	3.134	2.500	6.069	5.292	1.403	1.721
Totaal baten exclusief mutaties van reserves	109.388	95.462	103.377	98.504	98.634	98.659
Kengetal grondexploitatie	2,9%	2,6%	5,9%	5,4%	1,4%	1,7%

Structurele exploitatieruimte	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
A Totale structurele lasten	101.606	96.652	103.811	105.814	106.560	106.892
B Totale structurele baten	101.518	95.410	103.377	98.504	98.634	98.659
C Totale struct. toevoegingen aan de reserves	14.612	15	15	15	15	15
D Totale struct. onttrekkingen aan de reserves	15.012	1.384	1.146	1.126	1.126	1.383
E Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	109.388	95.462	103.377	98.504	98.634	98.659
Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%	0,3%	0,1%	0,7%	-6,3%	-6,9%	-7,0%

De uitwerking van het kengetal "Woonlasten Teylingen t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor" staat vermeld in de paragraaf Lokale heffingen.

3.3 Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente beheert een groot deel van de openbare ruimte. Hier vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Daarbij maken we gebruik van kapitaalgoederen die in de openbare ruimte aanwezig zijn:

- infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken, openbare verlichting)
- voorzieningen (groen, sportfaciliteiten)
- gebouwen.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 12 uit het BBV, de belangrijkste kapitaalgoederen die de gemeente in eigendom en/of beheer heeft. De middelen die beschikbaar worden gesteld worden ingezet om het door de raad vastgestelde beleid uit te voeren.

Inrichting en onderhoud hebben een directe relatie met elkaar. Sommige inrichtingen vragen veel onderhoud, andere juist weinig. Aangezien kapitaalgoederen een substantieel onderdeel van de begroting vormen, willen we zicht krijgen op het noodzakelijk onderhoud van deze kapitaalgoederen.

In beleidsplannen maken we afspraken over de wijze waarop we onderhouden en hoe dit aansluit op de vastgelegde ambities op gemeentelijke opgaven zoals biodiversiteit en klimaatadaptatie en circulaire economie. De doelstellingen en activiteiten die gerelateerd zijn aan deze paragraaf staan in het programma "Leefomgeving; Openbare ruimte en duurzaamheid".

Welke ontwikkelingen spelen er?

- De samenleving wordt mondiger en daagt de gemeente vaker uit om ruimte te bieden aan vernieuwing. Dit maakt dat er een wens is om minder behoudend te beheren en meer ontwikkelend om te gaan met wensen. Het is een spanningsveld wat maakt dat het lastiger is om voorzieningen te treffen voor een instandhouding op lange termijn.
- Veranderingen in het klimaat maken dat er veranderingen nodig zijn het onderhouden (en gebruiken) van kapitaalgoederen. Zo worden materialen blootgesteld aan andere omstandigheden dan voorzien, wat andere maatregelen vraagt dan voorzien of begroot.
- Er is een noodzaak tot het opstellen van assetmanagementplannen en doorkijk naar de (verre) toekomst. Een nota kapitaalgoederen kan hierin een bijdrage leveren.
- Niet alle objecten zijn volledig in beeld bij de gemeente. Er moet meer aandacht gegeven worden aan het bijhouden van gegevens over de diverse kapitaalgoederen.

Wat willen we bereiken?

We willen bijdragen aan de doelen van de gemeente in het beheren en onderhouden van onze kapitaalgoederen. Met duurzaam en ontwikkelend beheer dragen we bij aan een toekomstbestendige leefomgeving en een positieve beleving van onze inwoners.

Het niveau van onderhoud is vastgelegd in beleid. Om grote wisselingen in de exploitatie te voorkomen, werken we met onder andere met onderhoudsvoorzieningen. Daaraan voegen we jaarlijks een vast bedrag toe. De uitname kan per jaar verschillen.

Wat gaan we daarvoor doen?

In de onderstaande tabellen staan de activiteiten voor het onderhoud van de kapitaalgoederen benoemd. Per discipline wordt aangegeven wat we in een aangegeven tijdsbestek gaan doen.

Gemeentelijke gebouwen en objecten

Naam Beleidsplan	Beheer gemeentelijke gebouwen Teylingen
Vastgesteld	2021
Looptijd	2021-2024
Actualisatie	2024
Naam Beheer- en onderhoudsplannen	Meerjaren Onderhouds Plan (MOP)
Looptijd	2021-2040
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening gemeentelijke gebouwen Teylingen

Voorziening gemeentelijke gebouwen Teylingen

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	2.166	2.248	2.301	1.589
Storting	450	450	450	450
Uitname	368	397	1.162	187
Stand per 31 december	2.248	2.301	1.589	1.852

Uitvoering in 2025

Kleinschalig en groot planmatig onderhoud aan diverse gebouwen.

Riolering

Naam Beleidsplan	Integraal waterketenplan
Vastgesteld	2022
Looptijd	2022-2026
Actualisatie	2026
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam Beheer- en onderhoudsplannen	n.v.t.
Looptijd	n.v.t.
Actualisatie	n.v.t.
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening vervangingsreserve Riolering

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringen	236	499	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	624	624	624	624
Bedragen t.l.v. voorziening	1.665	2.128	2.311	1.983

Voorziening vervangingsreserve riolering	(x € 1.000)			
(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	4.157	3.476	2.382	1.164
Storting	983	1.033	1.094	1.154
Uitname	1.665	2.128	2.311	1.983
Stand per 31 december	3.476	2.382	1.164	336

Uitvoering in 2025

Teylingen	Riolvervanging-renovatie op diverse locaties Uitvoeren vervangingsplanning elektromechanische installaties rioolgemalen, randvoorzieningen en drukrioleringsunits Aansluiting ongerioleerde percelen en woonboten
-----------	---

Toelichting:

In het integraal waterketenplan staat het gemeentelijk beleid beschreven voor het stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. Met het oog op de bescherming van de volksgezondheid, het tegengaan van wateroverlast en de bescherming van het milieu, zijn hiervoor speciale voorzieningen nodig. Het waterketenplan is afgestemd op het riolerings-, zuiverings- en drinkwaterbeleid in de Bollenstreek en vormt de basis voor de integrale toetsing aan de geldende wet- en regelgeving in de regio. Daarnaast biedt het beleidskaders in de waterketen, wat leidt tot betere afstemming binnen de waterketen van drinkwaterproductie, -distributie en -levering, de riolering en de afvalwaterzuivering. Het plan is opgesteld door de Cluster Bollenstreek in samenwerking met de gemeenten Katwijk, Noordwijk en Lisse, het hoogheemraadschap van Rijnland en waterleidingbedrijf Dunea.

Het is voor de gemeente van belang een goede integrale beleidsafweging te maken op het gebied van de rioleringszorg, de bodem- en waterkwaliteit en de gemeentelijke infrastructuur. Het afvalwaterketenplan helpt hierbij. Daarnaast heeft de gemeente de zorgplicht voor de inzameling en het transport van stedelijk afvalwater, de doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater, en het treffen van maatregelen om nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of te beperken. Op basis van de financiële consequenties van het plan stellen we de hoogte van de rioolheffing vast.

Afkoppelen van hemelwater

In de gemeente ligt grotendeels een gemengd stelsel, wat betekent dat stedelijk afvalwater en hemelwater door dezelfde buis ingezameld en getransporteerd wordt naar de afvalwaterzuivering. Met het oog op de woningbouwopgave (leidend tot meer in te zamelen en transporteren afvalwater), klimaatverandering (met zwaardere regenbuien over kortere periodes) en te behalen efficiëntie-slag bij de afvalwaterzuivering (doordat deze nu ook regenwater zuiveren) dient er afgekoppeld te worden. Dit betekent dat hemelwater in een aparte buis ingezameld zal worden en afgevoerd naar watergangen en/ of geïnfilteerd wordt in de bodem.

Hiervoor wordt een afkoppelplan voor de hele gemeente opgesteld. Dit geeft voor de komende jaren inzicht in welke diameter hemelwaterriool per straat nodig is, wat direct input geeft voor onderhoudsprojecten, herinrichting of bij ontwikkeling van woningbouw. Hiermee krijgen we meer zicht op de daartoe benodigde investeringen over de komende decennia heen.

Centrumvisie Teylingen

De Centrumvisie Teylingen heeft de hoofdstraten van de dorpskernen als scope, wat voor vervanging van riolering en afkoppelen een kans biedt om een grote verbetering in een hoofdstructuur voor de afvoer van stedelijk afvalwater en hemelwater te realiseren. In samenwerking met het programmateam zal onderzocht moeten worden hoe dit passend binnen de beschikbare middelen meegenomen kan worden.

Omgeving Lindelaan en Platanenlaan

De omgeving Lindelaan en Platanenlaan is een bekende locatie van wateroverlast. In het verleden zijn hier onderzoeken voor uitgevoerd, maar er is niet goed in beeld wat naar aanleiding daarvan aan maatregelen uitgevoerd is.

Met het oog op benodigd wegonderhoud aan de Lindelaan wordt in beeld gebracht welke maatregelen meegenomen kunnen worden in de scope en een projectopdracht opgesteld.

Omgeving Sweilandpolder, Vennemeer en Boekhorsterweg

Het rioolstelsel aan de zuid-oostzijde van de Kagerplassen (omgeving Vennemeer, Sweilandpolder en Boekhorsterweg) loost op het rioolstelsel van de gemeente Kaag en Braassem. Vanwege de druk die dit op de capaciteit van hun rioolstelsel geeft is in samenwerking met gemeente Kaag en Braassem een onderzoek opgestart naar de hoeveelheid afvalwater dat afgevoerd, het functioneren van het rioolstelsel en de mogelijke verbeteringen die hier gerealiseerd dienen te worden.

Omgeving Loosterweg

Bij zware regenval vinden overstorten plaats vanuit het gemaal nabij Auto Cors. Er wordt onderzoek opgestart naar de capaciteit en het functioneren van het rioolstelsel, evenals het lozingsgedrag van de diverse percelen.

Groen

Naam Beleidsplan	Omgevingsvisie Teylingen
Vastgesteld	2024
Looptijd	2024-2026
Actualisatie	verwachte actualisatie medio 2026
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Groenbeheerplan Teylingen 2022-2031
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2031
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
	N.v.t.

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Bedrag vanuit exploitatie	1.581	1.581	1.581	1.581
Investeringsbedragen	958	1118	958	500

Groenvervangning

Bij het vaststellen van het groenbeheerplan is afgesproken dat ieder vier jaar een complete schouw van het groenareaal zal worden uitgevoerd en dit de basis levert voor de vervangingsopgave voor de komende jaren. In 2024 is deze schouw voor de eerste keer uitgevoerd. In 2025 worden het groen met een levensverwachting van minder dan vijf jaar aanpakken. Hierbij gaat het voornamelijk om bermen en grassen. Daarnaast zullen we het groen vervangen aan de Tulpenstraat, Westerstraat en Hofstraweg in Sassenheim en de Lockhorstlaan in Warmond. Bij deze vervanging zullen we ook inzetten op het extra vergroenen van deze straten en bekijken of we extra bomen kunnen planten vanuit het uitvoeringsprogramma vergroening Teylingen.

Bollen

Jaarlijks wordt er gemiddeld 400 m2 bollen aangeplant voor circa €15.000. In 2023 is de motie "Duurzame bollen" door de raad aangenomen. In deze motie is vastgelegd dat binnen 10 jaar in Teylingen alleen nog maar biologisch bloembollen zullen worden geplant. In 2024 is begonnen met het aanplanten van 25% biologische bollen en in 2025 zullen we dit verhogen naar 35%. Omdat de aanschaf van biologische bollen per m2 100% duurder is dan de traditionele bollen is met de raad afgesproken dat het budget voor bollen de komende jaren geleidelijk met € 15.000 zal worden verhoogd.

Japanse Duizendknoop (JDK)

Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*) wordt tot de meest invasieve exoten gerekend. Is de plant eenmaal gevestigd, dan is hij zeer moeilijk weer weg te krijgen. Door zijn sterke groei-kracht worden inheemse plantensoorten verdrongen. De sterke wortelstokken en stengels van de JDK zijn in staat om schade te veroorzaken aan gebouwen, leidingen en wegen. In Teylingen hebben we nu 10 locaties geregistreerd waar de JDK aanwezig is met een totale omvang van 6.270 m2. Waarbij moet worden opgemerkt dat de locatie Veerpolder in Warmond bijna de helft van het totaal is, namelijk 3.000 m2.

In de loop van 2023 is gestart met de bestrijding d.m.v. heet water (stomen). De eerste resultaten in 2024 zijn hoopgevend. Op diverse locaties zien we na diverse behandelingen een zichtbaar afname van de JDK. De locaties Veerpolder was de omvang dusdanig groot dat we hier eerst moesten afgegraven, wil het bestrijden d.m.v. stomen effect hebben.

Wel is er duidelijk verschil in welke soort beplanting de JDK zich bevindt. Bestrijding in gazon en ruig gras geeft een beter effect dan JDK in heesterbeplanting. De JDK en de heesterwortels zijn met elkaar verweven en daardoor moeilijker bereikbaar (bijkomend nadeel is dat ook heesterwortels worden meegekookt). In 2025 wordt de bestrijding met heet water doorgezet en hopen we dat de uitbreiding van de JDK een halt wordt toegebracht en geleidelijk het aantal locaties zal afnemen waar JDK is waargenomen

Naam Beleidsplan	Bomenbeleidsplan
Vastgesteld	2014
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2025
Vastgesteld kwaliteitsniveau	
Naam Beheer- en onderhoudsplannen	Opgenomen in het groenbeheerplan Teylingen 2022-2031
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2031
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2024	2025	2026	2027
(€ 1.000)				
Investeringsbedragen	500	500	660	500

Uitvoering in 2025

Boomveiligheidscontrole (BVC)

Jaarlijks wordt een derde deel van de bomen in de gemeente beoordeeld d.m.v. een boomveiligheidscontrole (BVC).

De BVC is een systematische en methodische aanpak om de veiligheid van bomen te beoordelen. De BVC is primair gebaseerd op een visuele beoordeling van de boom. Dit houdt in dat men kijkt naar zichtbare gebreken die binnen een bepaalde tijdsperiode schade kunnen veroorzaken. Deze controle is een momentopname en de zichtbaarheid van gebreken kan variëren met het seizoen. De gegevens die tijdens de BVC worden verzameld, worden vastgelegd in het beheersysteem GRIB en gebruikt voor het uitvoeren van het cyclisch beheer zoals b.v. het snoeien en kappen van bomen.

In 2025 zal de BVC in Warmond worden uitgevoerd en waarbij de verwachting is dat er circa **3.655** worden gecontroleerd. Daarnaast zullen er ook nog circa **370** 'Attentieboomen' in heel Teylingen worden gecontroleerd. Binnen de Boomveiligheidscontrole (BVC) kan de controlefrequentie variëren afhankelijk van de vastgestelde risico's en de staat van de boom. In Teylingen wordt elke boom minimaal 1 keer per drie jaar gecontroleerd. Maar als een boom als 'Attentieboom' wordt geclassificeerd betekent dat er binnen de visuele BVC één of meer BVC-gerelateerde boomgebreken zijn geconstateerd die binnen 1 jaar een risico kunnen vormen, dan is het noodzakelijk de controlefrequentie te verhogen tot jaarlijks.

Na uitvoering van de BVC zal in het 4e kwartaal en 1e kwartaal 2026 de onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd aan de bomen, zoals snoeien, om de gezondheid en veiligheid van de bomen te waarborgen en hun esthetische waarde te behouden.

Uitvoeringsprogramma Vergroening Teylingen

Met het Uitvoeringsprogramma Vergroening met bomen en groen bereiken we dat het bomenbestand van gemeente Teylingen duurzaam kan toenemen, zowel in aantallen als ook in de hoeveelheid groen (boomkroonvolume).

Het plan van aanpak is erop gericht om in 4 jaar tijd maximaal 1000 bomen aan te planten of de groeiplaats te verbeteren. Hierbij heeft 2024 voornamelijk in het teken gestaan van de voorbereidingen en programmering. 2025, 2026 en 2027 vindt de daadwerkelijke aanplant van de bomen plaats. Per jaar zal vooraf een lijst worden samengesteld met interessante locaties voor aanplant van bomen en worden de technische ontwerpen voor de aanplantingsprojecten van dat jaar uitgewerkt.

Naast aanplant van deze bomen in groene groeiplaatsen zal ook sterk geïnvesteerd worden in het vergroenen van de grijze omgeving. Hiervoor worden bomen aangeplant op plekken waar nu nog bestrating aanwezig is. Ook is er meer aandacht voor de vergroening van schoolpleinen, waarbij 8 van de 12 scholen in de gemeente worden betrokken.

Wegen

Naam Beleidsplan	Beleidsplan wegen 2022-2026
Vastgesteld	2022
Looptijd	2022-2026
Actualisatie	2026
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis en basis+
Naam Beheer- en onderhoudsplannen	Meerjarenplanning groot onderhoud wegen

Looptijd	doorlopend
Actualisatie	Jaarlijks
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	-	510	-	-
Bedragen klein onderhoud	172	172	172	172
Bedragen groot onderhoud	1203	1203	1203	1203

Uitvoering in 2025

Klein onderhoud elementen en asfalt op diverse locaties
Groot onderhoud elementen en asfalt op diverse locaties
Herijking van beleidsplan + Opstellen beheerplan

Toelichting:

Het beleidsplan Wegen omvat het gemeentelijk wegenbeleid. Het doel ervan is het leggen van een bestuurlijke, beheersmatige en financiële basis voor het wegbeheer in de komende vijf jaar met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren.

In het beleidsplan worden de beleidskaders omschreven en uitgewerkt tot beleidsdoelstellingen en strategieën. In het beleidsplan Wegen worden de te hanteren kwaliteitsniveaus voor de wegen aangegeven. In het plan wordt voor alle wegtypes voldaan aan het basiskwaliteitsniveau voor de thema's veiligheid, comfort en aanzien. Bij dit niveau wordt het wegennet voor de weggebruiker op een verantwoorde wijze in stand gehouden. De kwaliteit van de fietspaden en looproutes rond seniorencomplexen is daarbij belangrijk en hier is het kwaliteitsniveau dan ook opgehoogd naar basis+.

Speelplaatsen

Naam Beleidsplan	Speelbeleid Teylingen
Vastgesteld	2015
Looptijd	2015 - 2030
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Vervangingsplan spelen
Looptijd	Wordt jaarlijks herzien door de beheerder op basis van inspectiegegevens
Actualisatie	2023
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	204	244	214	256
Exploitatiebedragen	51	51	51	51

Uitvoering in 2024

Herinrichten van speelplaatsen op basis van het vervangingsplan spelen

Hoofdinspectie uit laten voeren

Actualiseren van de online plattegrond met speelplaatsen

Uitvoeren van groot onderhoud

Herijken van beheerplan sport- en spelelementen

Straatmeubilair, bebording en bewegwijzering

Naam Beleidsplan	Niet vastgesteld, opgave voor 2025
Vastgesteld	Niet vastgesteld
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheer- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Bedragen t.l.v. exploitatie	43	43	43	43

Uitvoering in 2025 (omschrijving activiteit)

- Opstellen van beheerplannen waarbij differentiatie is tussen elementen in de openbare ruimte
- Uitvoeren van klein en groot onderhoud

Openbare verlichting

Naam Beleidsplan	Beleidsplan Openbare Verlichting 2019-2023
Vastgesteld	2019
Looptijd	2019-2023

Actualisatie	2025
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Alle verlichting in 2030 vervangen door led
Naam Beheer- en onderhoudsplannen	Beheerplan Openbare verlichting 2019-2023
Looptijd	2019-2023
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	314	444	401	366
Bedragen t.l.v. exploitatie	220	220	220	220

Uitvoering in 2025

Teylingen	<p><i>Vervangingsprojecten duurzame verlichting</i> In Teylingen bestaat momenteel 95% van de openbare verlichting uit ledverlichting. Dat aandeel groeit eind 2024 tot 98%, waarbij de nadruk ligt op de aanpak van de verlichting van de centra. Vanaf 2025 bestaat vrijwel alle verlichting in de gemeente Teylingen uit led. In 2025 gaan we de nadruk leggen op verdere besparing door meer "licht op maat" toe te passen: verlichten waar en wanneer nodig, en verlichting dimmen of uit als het kan.</p> <p><i>Integraal werken: minder overlast en onderhoudskosten</i> Bij de vervangingen zetten we in 2025 in op integraal werken. Door de vervangingsmomenten en de locaties af te stemmen met de onderhoudsplanningen van riool en wegen zorgen we ervoor dat de overlast van de uitvoeringswerkzaamheden voor de burgers en omwonenden tot een minimum worden beperkt en wordt er tevens bespaard op onderhoudskosten.</p> <p><i>Nieuw beleidsplan Openbare verlichting 2025 t/m 2028</i> We werken momenteel aan een nieuw beleidsplan openbare verlichting voor de jaren 2025 t/m 2028. De planning is dat het nieuwe beleidsplan eind 2024 door de raad wordt vastgesteld.</p> <p><i>Vorbereidingen nieuw meerjarencontract onderhoud openbare verlichting</i> In 2025 treffen we de voorbereidingen voor een nieuw meerjarencontract met een onderhoudsaannemer. Dit doen we binnen HLT samen met gemeente Noordwijk en gemeente Katwijk (Bollen5). Op deze wijze reduceren we de kosten voor de aanbesteding en bedingen we betere prijzen voor materialen.</p> <p><i>Slim (gebruik) maken van de openbare verlichting</i> Een deel van de ledverlichting in Teylingen is "slim" en bevat mogelijkheden om de status van de verlichting op afstand te kunnen uitlezen en te bedienen. Zo kan er automatisch een signaal naar het beheersysteem worden gestuurd als een lichtpunt in storing is. In 2025 zetten we deze technologie op grotere schaal in door storingen aan de verlichting ook direct en automatisch door te zetten naar onze onderhoudsaannemer. Onze ambitie is om hiermee al een deel van de storingen te kunnen verhelpen alvorens er een melding van is gedaan.</p> <p><i>Samenwerking en kennisdeling in de Bollen 5 en regiogemeenten</i> We wisselen 2 keer per jaar kennis en ervaringen uit met alle regiogemeenten en meer frequent binnen de Bollen 5. Hierin bespreken we nieuwe ontwikkelingen en mogelijke oplossingsroutes voor bestaande knelpunten (zoals de hoeveelheid netstoringen)</p> <p><i>Innovatieve pilot inzet solar lichtpanelen bij netstoringen</i> Netstoringen leiden ertoe dat de openbare verlichting (tijdelijk) geen voeding krijgt. Dat heeft tot gevolg dat er geen verlichting is in delen van de wegen en/of wijken die getroffen zijn door een netstoring. Het ondergrondse net is eigendom van netbeheerder Liander. Voor het oplossen van netstoringen is de gemeente grotendeels afhankelijk van de planning van Liander. De doorontwikkeling van zonnepanelen brengt hier vanaf de winter 2024/2025 mogelijk</p>
-----------	--

verandering in. Innovatieve solar lichtpanelen kunnen ondersteuning bieden bij langdurige netstoringen aan de openbare verlichting. De solar panelen kunnen eenvoudig aan uitgevallen lichtmasten worden bevestigd zodat er tijdelijk toch verlichting is. Als een netstoring door Liander weer is verholpen kunnen de solar panelen weer worden verwijderd en op andere locaties worden ingezet.

In 2024 schaffen we in de vorm van een pilot een aantal solar panelen aan. Deze innovatie optie gaan we vanaf de winterperiode 2024/2025 bij netstoringen inzetten om onveilige locaties met veel verkeer in de avonduren te kunnen voorzien van verlichting. Als de pilot met solar panelen aan lichtmasten succesvol is overwegen we uitbreiding van het aantal solar panelen in 2025.

Civiele kunstwerken

Naam Beleidsplan	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2019-2023
Vastgesteld	2019
Looptijd	2019-2023
Actualisatie	2025
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2019-2023
Looptijd	2019-2023
Actualisatie	2023
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening / reserve	Voorziening onderhoud civiele kunstwerken

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	1929	469	699	792
Bedragen t.l.v. exploitatie	131	131	131	131
Bedragen t.l.v. voorziening	286	25	481	119

Voorziening civiele kunstwerken	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	392	387	644	444
Storting	281	281	281	281
Uitname	-286	-25	-481	-119
Stand per 31 december	387	644	444	606

Uitvoering in 2025	
Sassenheim	Investering: vervangen bruggen SA0.02,SA0.03,SA0.07, SA2.04, SA2.05, SA2.06
Voorhout	Investering: vervangen bruggen VO02, VO05, VO10, VO17, VO20, VO22, VO27
Warmond	Investering: vervangen bruggen WA08, WA12, WA16, WA25, Investering: vervangen steiger WA ST 02C

Toelichting:

In 2019 is het beheerbeleidsplan Civiele Kunstwerken 2019-2023 vastgesteld. Dit bevat de kaders voor de borging van het juiste onderhoudsniveau en inzicht geeft in de benodigde financiële middelen om het beheer van de civiele kunstwerken de komende jaren te kunnen uitvoeren. De hierboven genoemde investering zijn op basis van een recent uitgevoerde inspectie en worden meegenomen in het geactualiseerde beheerplan.

Voor 2025 zal het Beheerplan Civiele Kunstwerken herijkt worden voor Teylingen, tot dat moment betekent dit dat budgettering en uitgangspunten als vigerend worden gezien.

Programma Water en Klimaatadaptatie - Baggeren

Naam Beleidsplan	Programma Water en Klimaatadaptatie - Baggeren
Vastgesteld	februari 2024
Looptijd	2024-2028
Actualisatie	2028
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Voldoen aan de dwarsprofielen die zijn opgenomen in de legger (diepte en talud onder water)
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Programma Water en Klimaatadaptatie
Looptijd	2024-2028
Actualisatie	2028
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	de beschikbaar gestelde middelen zijn voldoende om aan de zorgplicht te voldoen.
Naam voorziening/reserve	Voorziening waterwegen

Het programma water en klimaatadaptatie (PWKA) is in 2024 vastgesteld. De werkmethode is nog steeds om in HLT-verband het baggerwerk eens per 2 jaar aan te besteden. Hiermee behouden we een efficiënte methode aan om de baggeropgave uit te voeren.

De scope van de te bagger watergangen wordt om de 2 jaar bepaald. Nu zullen de watergangen waar wateroverlast, conform PWKA, meer prioriteit krijgen om te baggeren. Hiervoor heeft de raad aanvullende middelen ter beschikking gesteld.

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	655	656	655	655
Bedragen t.l.v. exploitatie	0	0	0	0
Bedragen t.l.v. voorziening	181	181	181	181

Voorziening Baggeren	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	0	0	0	0
Storting	151	151	151	151
Uitname	151	151	151	151
Stand per 31 december	0	0	0	0

Voorziening Beschoeiing	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028

Stand per 1 januari	0	0	0	0
Storting	30	30	30	30
Uitname	30	30	30	30
Stand per 31 december	0	0	0	0

3.4 Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Centraal in deze wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit doet en een beeld te geven van de stand van zaken gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen.

Algemeen

Het door de raad in 2012 vastgestelde "Treasurystatuut Gemeente Teylingen 2012" vormt het kader voor beleid en uitvoering van de treasuryfunctie. Afhankelijk van de hoogte en de verwachte duur van een liquiditeitstekort of liquiditeitsoverschot, wordt vermogen tijdelijk of langdurig aangetrokken of uitgezet. Het uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is dat de kasgeldlimiet optimaal benut wordt en zoveel mogelijk kort vermogen wordt aangetrokken. Benadrukt wordt dat de treasuryfunctie uitsluitend de publieke taak dient en dat een behoedzaam en verstandig beleid wordt gevoerd binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido).

Welke ontwikkelingen spelen er?

Rente ontwikkelingen

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft per 12 juni 2024 de basisherfinancieringsrente verlaagd van 4,50% naar 4,25%. De basisherfinancieringsrente is de rente waartegen banken, voor de duur van één week, geld kunnen lenen van de centrale bank. Momenteel (aug 2024) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaands kasgeldleningen 3,50%. De vergoedingen bij het Schatkistbankieren staan op 3,664%. De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen voor looptijden van 5 en 10 jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel resp. 2,59% en 2,67%. De verwachting is dat deze rentetarieven iets zullen dalen.

Gemeentelijke ontwikkelingen

Begin 2026 is er een fors bedrag nodig voor de investering van Nieuw Boekhorst. Het gaat om een bedrag van €28.000.000. Pas rond deze periode kunnen we meer zeggen over de facturatiepraktijk/benodigde liquiditeit. De bouw duurt vanaf 2026 1,5 jaar. In deze periode wordt het gehele investeringsvolume uitgegeven. Verder moet in 2026 de in 2021 afgesloten lening van € 10.000.000 (-0,401%) worden afgelost

Liquiditeitsprognoses

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we één à twee liquiditeitsprognoses op met een horizon van 4 jaar.

Garantiestelling leningen en verstrekken van leningen

Ons beleid is leningen of garanties uit hoofde van de 'publieke taak' alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Indien een andere voorziening beschikbaar is, verstrekt de gemeente uitsluitend een garantie voor de betaling van rente en aflossing.

Risicobeheer

Het risicobeheer is gericht op het beperken van financiële risico's. In het Financieringsstatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is voornamelijk gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten.

De Wet Fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico, waarvan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen zijn ter beperking van renterisico's. De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot één jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5% van de totale lasten op de begroting. De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar.

De verplichte aflossingen en renteherzelingen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20% van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is om het risico te beperken wanneer bij herfinanciering van de leningen een rentestijging leidt tot hogere lasten.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2025 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 8,9 mln te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij (in het algemeen) een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.

Kasgeldlimiet (bedragen x €1,000)	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2025	2026	2027	2028
Begrotingstotaal lasten	104.485	105.829	106.575	106.907
Max. toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	8.881	8.995	9.059	9.087
Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	0	856	2.625	2.519
Ruimte onder kasgeldlimiet	8.881	8.140	6.434	6.568

Renterisiconorm

De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisico-norm blijven.

Renterisiconorm	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2024	2025	2026	2027	2028
1 Renteherziening op langlopende schuld o/g	0	0	0	0	0
2 Te betalen aflossingen	2.396.137	2.425.576	12.436.930	2.984.991	3.587.239
3 Renterisico (1 en 2)	2.396.137	2.425.576	12.436.930	2.984.991	3.587.239
4 Renterisiconorm	19.465.935	20.896.908	21.165.828	21.315.037	21.381.413
5a Ruimte onder risiconorm	17.069.798	18.471.332	8.728.898	18.330.047	17.794.174
5b Overschrijding risiconorm					
4a Begrotingstotaal lasten	97.329.675	104.484.540	105.829.140	106.575.186	106.907.065
4 Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	19.465.935	20.896.908	21.165.828	21.315.037	21.381.413

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2025 houden we boekhoudkundig rekening met een financieringsoverschot van € 23,4 mln. Dit is een globale berekening van het verschil tussen het totaal van de vaste activa en voorraden grond enerzijds en de vaste financieringsmiddelen anderzijds (reserves, voorzieningen, langlopende leningen). Het werkelijke liquiditeitstekort per 1 januari 2024 zal vermoedelijk lager uitkomen ten gevolge van crediteurensaldi, vertraging van investeringen en vooruit ontvangen bedragen.

Financieringsbehoefte	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	1-1-2025	2-1-2026	2-1-2027	2-1-2028
1 Reserves en voorzieningen	99.000	86.350	78.054	67.434
2 Langlopende leningen	42.133	49.707	53.270	62.285
3 Totaal vaste financieringsmiddelen	141.133	136.057	131.324	129.719
4 Boekwaarde inv., incl. voorraden grond	118.016	136.021	133.203	131.307
Financieringstekort/overschot (3 – 4)	23.117	36	-1.879	-1.588

Verstrekte leningen

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de 'publieke taak'. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Verstreckte leningen per einde dienstjaar	rek. 2023	begr. 2024	begr. 2025
Leningen aan woningbouwcorporaties			
STEK	15.675	13.909	12.071
STEK (vm Vooruitgang)	764.857	695.522	625.738
	780.532	709.431	637.809
Leningen aan overige verbonden partijen			
Alliander	3.492.465	3.492.465	3.492.465
	3.492.465	3.492.465	3.492.465
Overige verstreckte langlopende leningen u/g			
Starters- en duurzaamheidsleningen	8.049.762	6.169.140	8.131.459
Leningen aan verenigingen en instellingen	640.590	597.800	558.125
	8.690.352	7.766.940	8.689.584
Totaal verstreckte leningen	12.963.349	11.968.836	12.819.858

Rentemethodiek

In het BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook verplicht inzicht moet geven in:

- de rentelasten uit externe financiering
- het renteresultaat
- de wijze van rentetoerekening.

Door onderstaand overzicht en toelichting in de paragraaf financiering op te nemen wordt invulling gegeven aan deze verplichting.

Renteomslag		1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027	1-1-2028
Restant korte financiering		500.000	8.500.000	8.500.000	8.500.000
		42.133.00	49.707.00	53.270.00	62.285.00
Restant lange financiering		0	0	0	0
		42.633.00	58.207.00	61.770.00	70.785.00
Totaal externe financiering		0	0	0	0
Gewogen gemiddeld rentepercentage externe financiering		0,7%	0,5%	0,5%	0,4%
a1. De externe rentelasten over de korte financiering	+	7.000	7.000	7.000	7.000
a2. De externe rentelasten over de lange financiering	+	253.550	253.550	253.550	253.550
b. De externe rentebaten	-	888.000	738.000	738.000	738.000
<i>Totaal door te rekenen externe rente</i>		-627.450	-477.450	-477.450	-477.450
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-	8.000	8.000	8.000	8.000
c2. De rentelasten van projectfinanciering	-	0	0	0	0
c3. De rentebaten van doorverstreckte leningen	+	0	0	0	0

(projectfinanciering)				
Saldo door te rekenen externe rente (indien positief)		-635.450	-485.450	-485.450
d1. Rente over eigen vermogen	+	0	0	0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+	0	0	0
Totaal rente op taakveld treasury		-635.450	-485.450	-485.450
De aan taakvelden toe te rekenen rente (indien positief)		0	0	0
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente via renteomslag	-	0	0	0
Verschil toegerekende rente		0	0	0
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		-635.450	-485.450	-485.450
Boekwaarde activa, excl. verstrekte leningen		111.739.00	125.545.00	123.504.00
Omslagrenteberekening		-0,6%	-0,4%	-0,4%
Afronden naar		0,0%	0,0%	0,0%

EMU-saldo en de Wet HOF

De Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet HOF) bevat een richtlijn over de tekortnorm voor de decentrale overheden. Dit houdt in dat aan de kasstroom van de lagere overheden gezamenlijk (het EMU-saldo, waarbij EMU staat voor Economische en Monetaire Unie) een maximum is gesteld. Dit is voor iedere provincie vertaald in een zogenoemde referentiewaarde (fictief aandeel). Voor de provincie Zuid-Holland bedraagt deze waarde ± € 142 miljoen. De boete dan wel de rentedervingskosten worden ten laste gebracht van de algemene uitkering van het gemeentefonds. Na bestuurlijk overleg kan de betrokken minister besluiten om de boete toe te rekenen aan een provincie of gemeente.

EMU saldo prognose (x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
1 Exploitatiesaldo voor toevoeging aan cq onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-1.039	-7.310	-7.926	-8.233
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	12.951	-2.041	1.993	1.447
3 Mutatie voorzieningen	-3.889	-986	-2.693	-786
4 Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	3.569	-777	-3.889	318
5 Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	-	-	-	-
Geraamd EMU-saldo	-21.448	-5.478	-8.723	-10.784

3.5 Paragraaf Bedrijfsvoering

Gemeenschappelijke regeling HLTsamen

De bedrijfsvoering van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. HLTsamen is een ambtelijke werkorganisatie, de gemeenten zijn bestuurlijk zelfstandig.

In 2024 zijn het organisatieontwikkeplan en het inrichtingsplan HLTsamen vastgesteld door het bestuur van HLTsamen. De hieruit volgende opdrachten worden samen met de evaluatie HLTsamen en de lange termijnopdracht HLTsamen (na vaststelling) geïnventariseerd en geprogrammeerd.

Evaluatie HLT

'HLTsamen groeit door!' is de evaluatie van de ambtelijke fusieorganisatie HLTsamen en is begin 2024 opgeleverd. Aanbevelingen worden, samen met de lange termijnopdracht HLTsamen, toegevoegd aan de (andere) opgaven en opdrachten uit het organisatieontwikkelingstraject dat de komende jaren wordt afgelegd.

Doorontwikkeling P&C-cyclus

Doorontwikkeling P&C-cyclus

De huidige opzet van de P&C-cyclus legt een groot beslag op de ambtelijke capaciteit. In samenspraak met het college en de raad werkt HLTsamen aan de ontwikkeling van de P&C-cyclus. Om dit vorm te geven is een specifiek programma opgezet " Financiële sturing en beheersing". Doel daarbij is vereenvoudiging van de opzet om daarmee de belasting op de ambtelijke organisatie te verlagen en tegelijkertijd de kwaliteit van de P&C-producten naar een hoger niveau te brengen. Jaarlijks pakken we een of twee programma's op ter verbetering. We ontwikkelen de kapstok en koppelen financiën en data.

Nadere informatie HLTsamen

Voor nadere informatie over HLTsamen verwijzen wij u naar de begroting HLTsamen.

3.6 Paragraaf Open Overheid

Wet open overheid

Per 1 mei 2022 is als opvolger van de Wet openbaarheid bestuur de Wet open overheid (verder te noemen: Woo) in werking getreden. De Woo is bedoeld om de overheid transparanter en toegankelijker voor de buitenwereld te maken. Het belang van openbaarheid van publieke informatie voor de democratische rechtsstaat, de burger, het bestuur en economische ontwikkelingen kan met deze wet beter worden gediend.

De Woo bevat verplichtingen, die op drie thema's zijn gericht, namelijk:

1. Het behandelen van een Woo-verzoek als opvolger van een verzoek in het kader van de Wet openbaarheid bestuur; beter bekend als het Wob-verzoek. De Woo noemt dit passieve openbaarmaking. Dit onderdeel van de wet is per 1 mei 2022 zonder overgangsrecht van de Wob in werking getreden.
2. Het actief openbaar maken van zeventien formeel bij wet gedefinieerde informatiecategorieën. Overheden hebben tot uiterlijk 1 mei 2027 om de nog te openbaren informatiecategorieën in te voeren.
3. Het op orde brengen en duurzaam toegankelijk maken van de informatiehuishouding. Dit thema wordt binnen de wet als randvoorwaardelijk gezien om zowel het Woo-verzoek als de informatiecategorieën binnen de gestelde termijnen openbaar te kunnen maken. Voor dit thema zijn bepalingen uit de Archiefwet tijdelijk overgenomen in de Woo. Overheden krijgen acht jaar na inwerkingtreding van de wet (ergo tot 1 mei 2030) de tijd om de informatiehuishouding op orde te brengen.

Passieve openbaarmaking

Passieve openbaarmaking regelt het recht om informatie bij bestuursorganen op te vragen. Voor 2025 verwachten we binnen dit onderdeel geen grote ontwikkelingen. Wegens de sterke stijging in het aantal Woo-verzoeken (2021: 15, 2022: 24, 2023: 29) blijft efficiënte afhandeling van groot belang. We blijven werken aan het verbeteren van het proces.

Actieve openbaarmaking

Actieve openbaarmaking houdt in dat bestuursorganen verplicht zijn uit eigen beweging informatie openbaar te maken. Begin 2024 heeft de staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering de Kamer beloofd om de implementatie van de Woo te versnellen. Dit heeft erin geresulteerd dat per 1 november 2024 de eerste vijf informatiecategorieën van de Woo verplicht openbaar gemaakt worden. Voor gemeenten gaat het om informatie over de organisatie, de werkwijze (waaronder de taken en bevoegdheden) en de bereikbaarheid van het bestuursorgaan en haar organisatieonderdelen. Gemeente Teylingen is hierop voorbereid.

In 2025 wordt het publicatieportaal open.teylingen.nl verder doorontwikkeld in voorbereiding op de openbaarmaking van de overige informatiecategorieën. Momenteel wordt het implementatieplan geschreven om de Wet open overheid in zijn geheel binnen de wettelijk gestelde termijnen te implementeren. In samenwerking met andere gemeenten wordt er waar mogelijk, deelgenomen in Woo-werkgroepen van de VNG. Binnen de Bollenstreek delen we actief kennis en informatie met Noordwijk en Katwijk.

Informatiehuishouding op orde

Het passief en actief openbaar maken vereist een informatiehuishouding die volledig op orde is. Dit wordt door de Woo ook expliciet vereist. Informatie moet duurzaam toegankelijk zijn opgeslagen conform wet- en regelgeving. Volgens het implementatieplan wordt het op orde brengen van de informatiehuishouding de komende jaren zowel projectmatig als in de reguliere werkprocessen vormgegeven.

3.7 Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners van de gemeente waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft en waarin zij daardoor medeverantwoordelijkheid draagt ('mede-eigenaarschap'). Van een financieel belang is sprake indien de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in het geval van faillissement van de verbonden partij en/of als de financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Van bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (Gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, NV's en BV's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente in verband met dat mede-eigenaarschap loopt, geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheerssysteem (governance). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 15 uit het BBV, de algemene visie over het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Uitgangspunt van de nota Verbonden Partijen, is dat tot oprichting van en deelneming in stichtingen, verenigingen et cetera, wordt besloten indien dat in het bijzonder aangewezen moet worden geacht voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang en voor zover de doelmatigheid daarmee wordt bevorderd.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Stand van zaken wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr)

Met ingang van 1 juli 2022 is een wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen in werking getreden. Deze wijziging heeft als doel de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen en de kaderstellende en controlerende rol van gemeenteraden, provinciale staten en algemene besturen van waterschappen in relatie tot gemeenschappelijke regelingen te versterken. Om de kaderstellende en controlerende rol van de volksvertegenwoordiging beter in te kunnen vullen en de democratische legitimatie te verbeteren, wordt met deze wetswijziging een aantal aanpassingen en aanvullingen geïntroduceerd op de al bestaande wettelijke bevoegdheden en instrumenten.

De wijzigingen van de Wgr zijn onder te verdelen in drie categorieën:

1. De versterking van de positie van gemeenteraden bij besluitvorming in gemeenschappelijke regelingen.
2. De introductie van aanvullende controle-instrumenten voor gemeenteraden.
3. Het verbeteren van de positie van gemeenteraden met betrekking tot het functioneren van de regeling.

De meeste wijzigingen vragen om een vertaling binnen elke gemeenschappelijke regeling. De gemeente heeft twee jaar de tijd om hierin te voorzien (uiterlijk 1 juli 2024). In de loop van 2024 worden voorstellen voorgelegd voor het actualiseren van de diverse gemeenschappelijke regelingen. Via een zienswijzeprocedure wordt de raad hierbij betrokken. Daarnaast zal ook de in 2018 vastgestelde Nota verbonden partijen worden geactualiseerd en aan de raad worden voorgelegd. Op basis van deze nota wordt onder andere een beleidskader vastgesteld over het beleggen van gemeentelijke taken bij verbonden partijen en een instrumentarium aangereikt.

Overzicht met verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals aangegeven in artikel 15 van het BBV, waarbij de partijen zijn onderverdeeld in de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen; vennootschappen en coöperaties; stichtingen en verenigingen, en overige verbonden partijen. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk 'mede-opdrachtgeverschap' dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij, als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Die rol wordt

vormgegeven vanuit de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners (niet zijnde verbonden partijen).

Het onderstaande overzicht bevat de geprognosticeerde cijfers 2025 voor zover deze bekend zijn op het moment van schrijven. In regionaal verband is afgesproken dat binnen de gemeenschappelijke regelingen, bij een gelijkblijvend takenpakket, de lasten met maximaal 11,1 % voor de loonkosten mogen worden geïndexeerd voor de materiële kosten een indexering van 3,7 % mag worden toegepast. Per verbonden partij wordt duidelijk gemaakt wat het belang is dat de gemeente heeft, maar ook welk openbaar belang.

Totaaloverzicht bijdragen aan verbonden partijen

Naam	Begroot 2024	Begroot 2025
1. Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 24.903.896	€ 26.057.566
Holland Rijnland	€ 935.431	€ 964.302
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 19.680.319	€ 19.617.502
Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu	€ 3.588.000	€ 3.569.000
Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden	€ 2.806.000	€ 2.952.789
Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	€ 2.458.000	€ 2.797.470
Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland	€ 282.124	€ 294.196
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 1.067.000	€ 1.067.000
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 1.141.831	€ 985.297
Gemeentelijke Belastingen Bollenstreek	€ 595.304	€ 644.304
2. Vennootschappen en coöperaties		
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	€ 0	€ 0
Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)	€ 0	€ 0
Alliander N.V.	€ 0	€ 0
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	€ 0	€ 0
3. Stichtingen en verenigingen		
Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	€ 156.099	€ 168.587
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	€ 57.614.004	€ 59.118.013

1. Gemeenschappelijke regelingen

HLTsamen			
Vestigingsplaats	Hillegom		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Uit iedere gemeente zijn de burgemeester en een wethouder bestuurslid.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	500	500
	Vreemd vermogen	11.277	9.556

	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van Kwaliteit, Kostenreductie, Kwetsbaarheid en de verbeterde Strategische positie.		
Overige informatie			

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Elke gemeente vaardigt twee personen af, plus een mogelijk DB-lid. Het aantal leden is echter niet van invloed op de stemverhouding. Voor elke 10.000 inwoners wordt één stem uitgebracht, met een minimum van twee stemmen. Daardoor kan het aantal stemmen per gemeente variëren. Teylingen heeft 12 stemmen. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 8 leden.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	1.469	1.469
	Vreemd vermogen	985	985
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Er wordt een nieuwe Regionale investeringsagenda uitgewerkt. Hierin staan gezamenlijk gedragen ambities op de beleidsterreinen Ruimte (o.a. wonen, mobiliteit, biodiversiteit), Regionale Energie Strategie, het Sociaal Domein en de strategische positionering van de regio.		

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	
Vestigingsplaats	Lisse
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.

Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit twee wethouders per deelnemende gemeente en het dagelijks bestuur uit één wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage grotendeels gebaseerd op werkelijke verstrekkingen. De kosten van PW en LKS worden naar rato van de BUIG budgetten toegerekend aan de gemeente.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	0	0
	Vreemd vermogen	70	70
	Resultaat	0	0
Risico's	Een risico voor de gemeenten is enerzijds de bijdrage van de gemeenten in de exploitatielasten van de ISD, en anderzijds de uitvoering van een open einderegeling door de ISD, waar de gemeenten de financiële lasten van dragen.		
Ontwikkelingen	Er vinden aanbestedingen plaats voor hulp bij het huishouden, hulpmiddelen, woningaanpassingen en trapliften. De belangrijkste onzekerheid in de begroting 2025 zijn de financiële consequenties van deze aanbestedingen. Op basis van het programma Frontin Buig is de verwachting dat het aantal uitkeringsgerechtigden in 2025 afneemt. Wel is de verwachting dat het aantal loonkostensubsidies stijgt, wat een positief signaal is.		
Overige informatie			

Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Provalu verzorgt de plaatsing van mensen met een WSW-indicatie. Provalu verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstromers.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit één wethouder en het dagelijks bestuur uit één wethouder.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	4.596	
	Vreemd vermogen	2.574	
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	In november 2023 is de Meerjarenvise Provalu 2030 vastgesteld. In 2024 wordt begonnen met de implementatie van de visie.. Dit loopt door in 2025.
Overige informatie	

Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	<p>De Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg (Hecht) Hollands Midden, met als uitvoerende eenheden de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hollands Midden, bureau GHOR Hollands Midden en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Hollands Midden, heeft ten doel de belangen te behartigen van de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid en de ambulancezorg.</p> <p>Hecht Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissomstandigheden.</p>		
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur bestaat uit de portefeuillehouders volksgezondheid van de achttien deelnemende gemeenten. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit zeven leden waarvan één afkomstig uit de gemeente Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	De kosten van HECHT Hollands Midden worden gedragen door de deelnemende gemeenten.		
Kerncijfers	<i>(Bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	224	-285
	Vreemd vermogen	41.206	41.506
	Resultaat	0	0
Risico's	<p>Afgelopen jaren zijn door meerjarige hoge inflatie de loon- en materiële kosten flink toegenomen. Daarbij is het personeelsbestand van Hecht toegenomen met hoge kosten voor inhuur.</p> <p>Hecht verwacht een negatief exploitatieresultaat voor 2024. De verwachting is dat Hecht aan het einde van 2024 ver onder het weerstandsvermogen van 3 mln. zakt. Hiertoe dient Hecht een herstelplan van het eigen vermogen voor op te stellen. Het kostprijsonderzoek en de impactanalyse van alle producten en diensten van Hecht zal per 2025 bij moeten dragen aan het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssysteem.</p>		

Ontwikkelingen	Ontwikkelingen die in 2025 een rol spelen zijn onder andere de keuzes van het Rijk voor investeringen in de publieke gezondheid, implementatie van het Gezond en Actief Leven Akkoord en Integraal Zorg Akkoord, pandemische paraatheid, forensische geneeskunde, het verankeren van de opbrengsten van het programma Hecht24 in de exploitatie en vernieuwingen binnen de jeugdgezondheidszorg. Om doelen en ambities waar te maken is meer grip en transparantie op de bedrijfsvoering/het productportfolio van Hecht vereist. Daartoe voert Hecht kostprijsonderzoek en een impactanalyse uit op al haar producten en diensten en implementeert een begrotingsrekentool. Deze inspanningen moeten per 2025 bijdragen aan het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringsystematiek. In 2025 worden ten aanzien van het takenpakket en voor de financiële stabiliteit van Hecht keuzes gemaakt door het bestuur, colleges en raden. Hierbij speelt ook de voorziene budgetimpact van het ravijnjaar een rol.
Overige informatie	

Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)			
Vestigingsplaats			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De 18 burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het Dagelijks Bestuur is samengesteld uit 6 burgemeesters waarvan geen afkomstig uit de gemeente Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	5.548	5.814
	Vreemd vermogen	72.676	87.352
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	Nieuw Regionaal Risicoprofiel VRHM, Beleidsplan 2020-2023 en Crisisplan: Eind 2019 wordt het nieuwe beleidsplan vastgesteld door het bestuur van de veiligheidsregio. Dit strategisch beleidsplan geeft richting aan de inspanningen door de veiligheidsregio en beschrijft de te behalen prestaties. Het beleidsplan dient mede gebaseerd te zijn op een door het bestuur van de veiligheidsregio vastgesteld risicoprofiel. Het risicoprofiel geeft niet alleen inzicht in waarschijnlijkheid en impact van risico's, maar ook de rol in het bijbehorende netwerk en inzicht in (risico- en crisis) beheersmaatregelen. Het risicoprofiel vormt de basis en de twee plannen dienen ter input voor het op te stellen crisisplan (crisisbeheersingsorganisatie). In het crisisplan worden de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de hulpverleningsdiensten vastgelegd voor de bestrijding van rampen en crisis.
Overige informatie	

Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/publiek belang	Het behartigen van de belangen van de (13) deelnemende gemeenten voor een goede, doelmatige uitvoering van bedrijfsvoeringstaken op basis van de Jeugdwet en optioneel op andere terreinen binnen het Sociaal Domein.		
Bestuurlijk belang	Alle jeugdhulp wethouders van de deelnemende gemeenten zitten in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Kostenverdeling gemeenten na rato gebruik jeugdzorg.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	16.205	16.205
	Vreemd vermogen	0	0
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	<p>Na oprichting heeft de Serviceorganisatie Zorg ingezet op inrichting van de primaire processen en professionalisering van de bedrijfsvoering. Dit blijft de Serviceorganisatie Zorg in 2025 voortzetten en intensiveren. De focus ligt op versterken van formatie, het uitvoeren van taken in eigen beheer en het versterken van inzicht in de jeugdhulpketen.</p> <p>In 2025 treedt, naar verwachting, de nieuwe wet Verbetering beschikbaarheid jeugdzorg in werking. In de nieuwe wet worden gemeenten verplicht om regionaal samen te werken bij de inkoop van specialistische jeugdzorg. Dit draagt bij aan de verbetering van de beschikbaarheid van jeugdzorg voor de meest kwetsbare kinderen en gezinnen en vermindering van administratieve lasten. De wet legt ook de indeling van de jeugdhulpregio's vast. Bij</p>		

	Algemene maatregel van bestuur (AmvB) wordt vastgelegd welke zorgvormen in regionaal verband moeten worden ingekocht. Ter voorbereiding op de wet wordt gekeken in hoeverre de huidige regio's voldoende 'robuust' zijn met de regionale inkoop van jeugdhulp. De wet Verbetering beschikbaarheid jeugdzorg komt voort uit de afspraken in de Hervormingsagenda Jeugd.
Overige informatie	

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)			
Vestigingsplaats			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Uitvoering van de VTH-A taken (Vergunningverlening, Toezicht&Handhaving en Advies) volgens de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming en Besluit Bodemkwaliteit.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het AB en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan geen afkomstig uit de gemeente Teylingen. Het algemeen bestuur bestaat uit 25 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeenten Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	2.206	2.206
	Vreemd vermogen	14.342	14.392
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	In 2025 gaat de ODWH verder met het verbeteren van de robuustheid (kwalitatief en financieel). Verder zal er ingespeeld worden op nieuwe ontwikkelingen en wordt er verder gewerkt aan het uitzetten van de strategie voor langere termijn. De samenwerking met andere omgevingsdiensten in Zuid Holland zorgt voor versterking van individuele diensten.		
Overige informatie			

Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	
Vestigingsplaats	Voorhout
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	De VAB verzorgt voor de bollen 5 gemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.

Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: 1 wethouder		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	240	218
	Vreemd vermogen	18.282	17.398
	Resultaat	0	0
Risico's	Er wordt een nieuwe locatie gebouwd op het huidige VAB terrein.		
Ontwikkelingen	Het overslagstation van de VAB aan de 's Gravendamseweg 75 in Voorhout wordt compleet vervangen en vernieuwd. De besluitvorming in de raad met betrekking tot budget is al genomen evenals het principebesluit om met de Meerlanden een gezamenlijke BV op te richten voor de vervaging en exploitatie.		

Samenwerking Belastingen Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Noordwijk		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Belastingen Bollenstreek (gBB) verricht voor een aantal gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen: wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.		
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouders Belastingen van de colleges van de deelnemers komen tenminste eenmaal per jaar in vergadering bijeen voor overleg en afstemming over deze gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten. De financiële gegevens zijn onderdeel van de financiële gegevens van de centrumgemeente Noordwijk.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	0	0
	Vreemd vermogen	0	0
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	In 2024 is een onderzoek gestart naar de financiële bijdrage aan de gBB.		

2. Vennootschappen en coöperaties

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 1,04% aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	4.721.000	
	Vreemd vermogen	110.819.000	
	Resultaat	254.000	
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. De BNG Bank is de vierde bank van Nederland.		

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)			
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,38 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid welke niet afkomstig uit de gemeente Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	De gemeente heeft 112.619 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	258.451	
	Vreemd vermogen	645.379	
	Resultaat	6.850	
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	Dunea voert vaak innovatieve projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen, of om processen verder te optimaliseren zoals schone maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan greenport.
----------------	---

Alliander N.V.			
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	4.482.000	
	Vreemd vermogen	6.897.000	
	Resultaat	267.000	
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstroom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.		

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	
Vestigingsplaats	Hillegom
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Doelstelling/publiek belang	GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij GOM zijn vijf Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, bollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.
Bestuurlijk belang	Lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders: 1 wethouder per deelnemende gemeente.

Jaarlijkse bijdrage	Er is geen sprake van een jaarlijks bijdrage.		
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere vier deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van 7 miljoen.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	325	325
	Vreemd vermogen	17.650	17.650
	Resultaat	0	0
Risico's	Met inachtneming van de kapitaalbreng van de gemeenten (€ 325.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere twee deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.		
Ontwikkelingen	In 2025 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2024-2028.		
Overige informatie			

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)			
Vestigingsplaats	Heemstede		
Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen		
Doelstelling/publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.		
Bestuurlijk belang	Gemeentesecretaris in het Algemeen bestuur.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners. Deze is ondergebracht bij HLTsamen.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	1.044	1.044
	Vreemd vermogen	500	500
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden. De stichting kent een eigen weerstandvermogen die jaarlijks beoordeeld wordt.		

Ontwikkelingen	De speerpunten zijn transparantie, meer maatwerk, in nauwe verbinding met de aangesloten gemeenten en met focus op collectieve inkoop en MVOI.
----------------	--

3.8 Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid bevindt zich op het snijvlak tussen omgevingsbeleid en financiën. Grondbeleid is daarbij geen doel op zich maar een essentieel middel om mede-uitvoering te geven aan gemeentelijke beleidsdoelen op het gebied van wonen, werken, duurzaamheid, energietransitie, klimaatadaptatie, welzijn, infrastructuur, recreatie, cultuur, milieu en natuur/landschapsontwikkeling. Het beleid moet passen binnen de financiële mogelijkheden en doelstellingen van de gemeente. Met grondbeleid wordt bepaald of en hoe instrumenten, zoals bijvoorbeeld onteigening of kostenverhaal, worden ingezet om de gestelde doelen te realiseren.

Naast de ontwikkelingen en de visie op grondbeleid zoomt de paragraaf grondbeleid in op de uitgangspunten en kaders waarbinnen het grondbeleid wordt uitgevoerd.

De gemeente Teylingen heeft als standpunt geen zuiver actief grondbeleid uit te oefenen. Echter ook niet per definitie een passief grondbeleid. Er is gekozen voor situationeel grondbeleid. Situationeel grondbeleid is flexibel grondbeleid. Dat houdt in dat het college per opgave of locatie kan afwegen welke vorm van grondbeleid (meer of minder actief) dient te worden ingezet om het maatschappelijke doel te bereiken.

Ontwikkelingen

De gemeente heeft een groot aantal ambities vervat in de Structuurvisie Teylingen 2030 die wordt opgevolgd door de nog vast te stellen Omgevingsvisie. De (beschreven) ambities geven richting aan het omgevingsbeleid dat de komende jaren gevoerd moet worden, en zijn/worden verder uitgewerkt in diverse uitvoeringsprogramma's. In de nabije toekomst zijn er in Teylingen (en de regio) majeure opgaven op het gebied van woningbouw, energietransitie, klimaatadaptatie, economie en mobiliteit. Grondbeleid is in financieel-economische zin dienstbaar aan het realiseren van doelstellingen op deze terreinen. De uitvoering van het grondbeleid, via de inzet van instrumenten van grondbeleid, wordt daar mede door bepaald.

Visie op grondbeleid

Teylingen voert een situationeel grondbeleid. De ruimtelijke opgaven vragen om een grondbeleid met mogelijkheden om sturing te geven en de regie te nemen door bijvoorbeeld zelf actief gronden te verwerven. Bij de te volgen strategie staan per project de maatschappelijke doelen en ruimtelijke ambities centraal. Dat betekent dat de keuze voor een meer actieve rol of een faciliterende benadering, per project of locatie is af te wegen.

Daar waar door de gemeente gewenste ontwikkelingen niet door de markt worden opgepakt, ligt een actievere overheidsopstelling meer voor de hand en komt de regie bij de gemeente te liggen. In een dergelijk geval wordt een grondexploitatie gevoerd.

UITGANGSPUNTEN EN KADERS (de belangrijkste)

- Besluit Begroting Verantwoording / Renteomslag
- Vennootschapsbelasting
- Notitie Grondbeleid
- Nota grondbeleid
- Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen
- Grondbeleid en risico's

Besluit Begroting Verantwoording / Renteomslag

Vanwege fiscale regelgeving en het BBV zijn de complexen Bloementuin, Nieuw Boekhorst en Langeveld ingebracht in de categorie "Bouwgrond in exploitatie" (Bie).

Vennootschapsbelasting (VPB)

Sinds 1 januari 2016 geldt voor gemeenten de VPB-plicht, indien handelingen beschouwd worden als ondernemersactiviteit. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van (actief) grondbeleid (bouwgrond in exploitatie) is in beginsel belastbaar voor VPB. Jaarlijks dient herbeoordeling plaats te vinden. De projecten vallend onder 'Bouwgrond in exploitatie' worden sinds 2017 in de VPB-aangifte betrokken.

Nota grondbeleid

Het beleidsuitgangspunt van de nota is dat het volledige arsenaal van grondbeleidsinstrumenten wordt ingezet. Bij voorkeur wordt gebruik gemaakt van privaatrechtelijke instrumenten, indien nodig kunnen ook de publiekrechtelijke instrumenten worden ingezet (voorkeursrecht, onteigening, kostenverhaal via omgevingsplan). Grondaankopen worden aangegaan onder het voorbehoud van toestemming door college en raad en worden via de reguliere weg op grond van het budgetrecht ter besluitvorming voorgelegd aan de gemeenteraad. De raad heeft de beleidsuitgangspunten en kaders bij het behandelen van de nota Grondbeleid vastgesteld. In deze nota wordt onder meer aandacht besteed aan de in de verordening artikel 212 Gemeentewet (GW) opgenomen onderdelen genoemd in artikel 23, lid 2:

- de strategische visie van het toekomstig grondbeleid van de gemeente;
- de wijze van autorisatie van grondexploitatiebudgetten en de jaarlijkse actualisatie daarvan;
- uitgangspunten voor de looptijd en grootte van de grondexploitatie in verhouding tot het bestemmingsplan;
- gedragsregels over de vervaardigingskosten van niet in exploitatie genomen gronden en de hoogte van de in acht te nemen marktwaarde;
- een uitwerking van de afweging tussen voorzichtigheid en realisatiebeginsel met betrekking tot het tussentijds winstnemen.

In 2022 is de nieuwe nota Grondbeleid door de Raad vastgesteld.

Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen

De eventuele baten, maar vooral de financiële risico's van het grondbeleid, zijn van belang voor de financiële positie van de gemeente. Bij een geprognosticeerd negatief resultaat van het grondexploitatiegebied wordt dit verwerkt in een verliesvoorziening.

Grondbeleid en risico's

Ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties en infrastructurele werken zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn. Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van deze projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan op voorhand wordt verondersteld.

Risico's die optreden, kunnen het financiële beeld ten opzichte van die basis aanmerkelijk beïnvloeden. Daarom worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en beheersmaatregelen te treffen.

- De risico's die zich voordoen binnen de grondexploitaties worden, indien mogelijk, binnen het exploitatieresultaat opgevangen. Dit gaat ten koste van het geprognosticeerd resultaat, waardoor er minder winst overblijft. Dit heeft gevolgen voor de toekomstige mutaties van de algemene reserve, maar heeft geen gevolgen voor het actuele weerstandsvermogen.
- Risico's die niet binnen het exploitatieresultaat van grondexploitaties kunnen worden opgevangen, worden meegenomen in de bepaling van het actuele weerstandsvermogen.

Categorieën projecten Grondbeleid

In het BBV wordt onderscheid gemaakt in verschillende soorten gronden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen gronden die in bezit zijn van de gemeente en gronden die in bezit zijn van derden. Ook is van belang of de gronden een vaste of te veranderen bestemming hebben en met welk doel deze gronden zijn verworven. In lijn met het BBV wordt in Teylingen onderscheid gemaakt in de volgende soorten gronden en projecten:

- Bouwgrond in exploitatie (BIE)
- Faciliterende projecten
- Warme gronden (niet van toepassing bij Teylingen)
- Materiële Vaste Activa (MVA)

Bouwgrond in exploitatie (BIE)

Definitie: gronden welke in eigendom van de gemeente zijn en waarvoor door de gemeenteraad een grondexploitatiecomplex met een grondexploitatiebegroting is vastgesteld.

Het startpunt van bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex, inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie bij onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie) op de balans.

Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken, is het uitgangspunt dat de looptijd van een grondexploitatie in beginsel maximaal tien jaar bedraagt.

Afspraken met de raad over de wijze waarop met afwijkingen ten opzichte van de jaarschijf wordt omgegaan, zijn vastgelegd in de financiële verordening. Hierin is vastgelegd of afwijkingen ten opzichte van de jaarschijf direct moeten worden gemeld bij de raad, of alleen indien en voor zover deze afwijkingen niet passen binnen het totale vastgestelde grondexploitatiecomplex. In dit laatste geval wordt de afwijking meegenomen in de jaarlijkse actualisatie van het grondexploitatiecomplex en daaropvolgende begrotingswijziging. De afspraken kunnen ook een bepaalde bandbreedte behelzen, waarbinnen afwijkingen niet direct hoeven te worden gemeld aan de raad.

Relevante onderwerpen

- Onderbouwing tussentijdse winstneming

Het voorzichtigheidsbeginsel leidt ertoe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Dit betekent echter niet dat winst pas moet worden genomen bij het afsluiten van het grondexploitatiecomplex. Volgens het realisatiebeginsel dient in de situatie dat er voldoende zekerheid is over de winst, de winst te worden genomen. Hierbij dient de percentage of completion-methode (POC) te worden gevolgd. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. de grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. de kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie genomen).

- Vastgestelde en gehanteerde parameters

In de grondexploitatie wordt rekening gehouden met een jaarlijkse kostenstijging. Voor de actuele grondexploitaties betreft dat een percentage van 3% voor 2024 tot en van 2% voor 2025 e.v. Met een jaarlijkse opbrengstenstijging wordt alleen rekening gehouden bij de nieuwe grex Langeveld (2% vanaf 2024). De rentetoerekening aan de grondexploitatie is door de commissie BBV gemaximeerd tot het gewogen gemiddelde van het werkelijke rentepercentage van de externe financieringen. In de paragraaf financiering (begroting 2023) is het gewogen gemiddelde rentepercentage van de externe financiering opgenomen, te weten 0,36 %. Dit rentepercentage wordt toegerekend aan de bouwgronden in exploitatie.

Tegelijkertijd is de te hanteren discontovoet door de commissie BBV voor alle gemeenten vastgesteld op 2%. Met de discontovoet wordt de eindwaarde (eindresultaat) van de kasstroom teruggerekend naar de actuele netto contante waarde. De vaste discontovoet is vastgesteld met het doel de grondexploitaties van alle gemeenten onderling beter te kunnen vergelijken.

- Risico's

Binnen de projecten welke worden uitgevoerd onder het Grondbeleid, kan sprake zijn van verschillende onzekerheden en risico's die het behalen van het begrote financiële eindresultaat van de grondexploitatie bemoeilijken. Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds risico's met betrekking tot de kosten en opbrengsten die specifiek binnen een grondexploitatie-complex kunnen worden onderkend en anderzijds risico's die voor de grondexploitatieportefeuille als geheel gelden.

Risico's project specifiek:

Deze zijn van belang bij de tussentijdse winstneming.

Risico's portefeuille:

De risico's voor de portefeuille als geheel gaan in zijn algemeenheid over de verwachtingen ten aanzien van markt- en conjunctuurinvloeden, waardoor prijzen en afzetmogelijkheden over de gehele linie kunnen veranderen ten opzichte van de planning. Hiertoe worden doorgaans scenarioberekeningen gemaakt, met daarbij bandbreedtes voor minimum en maximum invloed op de geprognosticeerde resultaten van de grondexploitatieportefeuille.

De projecten

De projecten die vallen onder bouwgrond in exploitatie in 2025 zijn de Bloementuin, Nieuw Boekhorst en Langeveld.

Bloementuin (Narcissenlaan / Parklaan)

Het stedenbouwkundig plan Bloementuin beoogt de bouw van 88 woningen in het gebied gelegen tussen Parklaan, Narcissenlaan, Gladiolenstraat en Mondriaanlaan in Sassenheim.

In 2023 is de grond voor deelplan B overgedragen aan de marktpartij die als winnaar uit de selectieprocedure is gekomen (BAM Wonen). Het bestemmingsplan Bloementuin is onherroepelijk geworden nadat het beroep tegen het bestemmingsplan na diverse gesprekken op 29 september 2023 is ingetrokken. Ook zijn de omgevingsvergunningen voor de bouw van de 88 woningen verleend en onherroepelijk geworden. De bouw van de 32 sociale appartementen in deelplan A is inmiddels gestart. De oplevering hiervan is medio 2024 voorzien. Het bouwrijp maken voor deelplan B is in het vierde kwartaal van 2023 gestart. De oplevering van de 56 vrije sector koopwoningen in dit plandeel is voorzien in het vierde kwartaal van 2024 (36 grondgebonden woningen) en het 1e kwartaal van 2025 (20 appartementen).

Resultaat

Het totale resultaat van de GREX bedraagt € 947.000. Er is sprake van een verslechtering van het resultaat (op eindwaarde) met circa € 345.000,-. Deze verslechtering is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de overschrijding van het budget voor bouw- en woonrijp maken met € 463.000,-. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de compensatie van € 500.000,- die in 2023 is betaald aan de ontwikkelaar van deelplan B (als tegemoetkoming voor de onzekerheid rondom de beroepsprocedure tegen het bestemmingsplan) en de compensatie van Stek voor de kosten van bodemsanering in deelplan A.

De rentevergoeding die de marktpartij heeft betaald over de koopsom voor de grond voor deelplan B heeft een positieve invloed op het eindresultaat. In de grondexploitatie van 2023 was geen rekening gehouden met de ontvangst van een rentevergoeding. Daarnaast is sprake van een gunstige ontwikkeling van inflatie en rente, omdat de verwachte kostenstijging iets positiever uitpakt dan eerder verwacht.

Risico's

Het resultaat van de grondexploitatie Bloementuin is gebaseerd op de actuele verwachtingen ten aanzien van macro-economische ontwikkelingen en de voortgang van het project Bloementuin. Nu het beroep tegen het bestemmingsplan van de baan is en de overdracht van de grond voor deelplan B heeft plaatsgevonden, kan het eindresultaat van de grondexploitatie met een hoge mate van zekerheid worden ingeschat. De grootste toekomstige kostenpost in de grondexploitatie betreft het woonrijp maken: dit budget is echter gebaseerd op een vaste bijdrage die contractueel is overeengekomen. De risico's in de grondexploitatie Bloementuin zijn daarmee zeer beperkt en kunnen het eindresultaat niet meer significant beïnvloeden.

Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar	Bedrag
1-1-2023	3.149.062 N
kosten	588.538 N
winstneming	733.219 N
opbrengsten	-5.219.354 V
31-12-2023	-748.535 V
Verwacht verloop boekwaarde	Bedrag
1-1-2024	-748.535 V
nog te realiseren kosten	650.259 N
nog te realiseren opbrengsten	-30.000 V
eindwaarde saldo 31-12-2025	-128.276 V
netto contante waarde 01-01-2024	-122.813 V

Nieuw Boekhorst

De Visie Nieuw Boekhorst is medio 2022 door de gemeenteraad van Teylingen vastgesteld. Het gebied ligt aan de noordwestkant van Voorhout en beoogt ruimte te maken voor woningen, maatschappelijke voorzieningen en bijbehorende openbare ruimte. De gemeente is een van de eigenaren van de locatie.

Om het project uit te voeren, zijn met verschillende marktpartijen afspraken gemaakt in de Anterieure Overeenkomst Nieuw Boekhorst (AOK). Deze overeenkomst is eind 2023 getekend. Parallel hieraan is ook een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) getekend tussen de gemeente en woningcorporatie Stek. De financiële vertaling van de afspraken voor de gemeente krijgt een plek in deze gemeentelijke grondexploitatie.

Risico's

Zekerheden

Bij dit project zijn verschillende partijen betrokken. De gemeente wil zekerheden voor bijdragen aan plankosten, bovenwijkse voorzieningen, planschade en aanleg openbaar gebied. Een van de partijen, Pensioenfonds BPL, geeft nooit een garantie of zekerheid. Dit doet Pensioenfonds BPL bij geen enkele overeenkomst en dus ook niet bij Nieuw Boekhorst. Daarmee blijft voor 3,4% van de kosten (percentage bijdrage kostenverdeelsleutel BPL) een bedrag staan waar geen garantie of zekerheid tegenover staat. Dit is ongeveer € 0,25 miljoen. De kans dat een pensioenfonds in financiële problemen komt is erg klein, maar er komt geen bankgarantie of concerngarantie van BPL.

Saneringskosten

Op een van de gemeentelijke kavels is bodemverontreiniging aanwezig. Dit was bekend bij aankoop van de kavels. Er zijn ook onderzoeken uitgevoerd naar de aard van de bodemverontreiniging. Tegelijkertijd bestaan dit soort onderzoeken uit dossieronderzoek en een aantal gerichte steekproeven in de grond. Daarmee blijft altijd een beperkte onzekerheid ontstaan: de precieze aard van de verontreiniging blijkt pas als de werkzaamheden uitgevoerd worden.

Plankosten

Het Projectbureau is de primaire uitvoerende partij en de gemeente heeft een toetsende rol. Er zijn echter allerlei omstandigheden die kunnen zorgen voor een grotere gemeentelijke bemoeienis en dus zijn hogere plankosten niet aan de voorkant uit te sluiten. Dit is overigens niet ongebruikelijk in een gebiedsontwikkeling. Deze hogere plankosten kunnen mogelijk niet verhaald worden op de andere partijen. Afgesproken is dat de plankosten tussentijds worden geëvalueerd.

Grondopbrengst vrije kavels

In de opbrengsten is rekening gehouden met een speciaal woningbouwprogramma op vrije kavels tegen een marktconforme prijs voor vrije kavels. Het is denkbaar dat de gemeente voor dit speciale woningbouwprogramma in zee gaat met partijen die meer nadruk leggen op maatschappelijke waarden en daardoor minder voor de grond willen of kunnen betalen. Dit is een afweging die in de toekomst gemaakt moet worden. Dit kan een lagere grondprijs betekenen. Gezien de totale grondopbrengst van € 3.000.000,- (5.000 m² à € 600,-) is dit een belangrijk onderwerp.

Grondexploitatie

Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar	Bedrag
1-1-2023	0 V
kosten	3.966.147 N
opbrengsten	-84.077 V
31-12-2023	3.882.070 N

Verwacht verloop boekwaarde	Bedrag
1-1-2024	3.882.070 N
nog te realiseren kosten	6.603.059 N
nog te realiseren opbrengsten	-11.532.169 N
eindwaarde saldo 31-12-2033	-1.047.040 V

Faciliteir

Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar	Bedrag
1-1-2023	1.221.624 N
kosten	764.301 N
opbrengsten	-69.830 V
31-12-2023	1.916.095 N

Verwacht verloop boekwaarde	Bedrag
1-1-2024	1.916.095 N
nog te realiseren kosten	2.253.247 N
nog te realiseren opbrengsten	-5.185.936 N
eindwaarde saldo 31-12-2033	-1.016.594 V

eindwaarde saldo 31-12-2033 GREX	-1.047.040
eindwaarde saldo 31-12-2033 Facilitair	<u>-1.016.594</u>
	-2.063.634

Langeveld	
De locatie Langeveld in Sassenheim is al in 1995 aangekocht door de gemeente met het oog op toekomstige woningbouwontwikkeling. In de raad van 2 februari 2023 is bij amendement besloten dat de volledige locatie Langeveld wordt benut voor woningbouw, zonder uitbreiding van STV. Daarbij is maatwerk toegepast op het woningbouwprogramma, met een mix van 31% sociaal, 56% betaalbaar en 13% vrij bouwprogramma.	
Inmiddels is de ontwikkeling van Langeveld een stap verder gebracht, in nauwe samenwerking met woningcorporatie Stek. Ook is het project aangemerkt als één van de projecten die deel uitmaakt van de pilot 'parallel plannen' van het ministerie van BZK, met als doel om woningbouw te versnellen. Door stedenbouwkundig bureau Van Wilsom van Loon is een schetsontwerp gemaakt voor de locatie, uitgaande van een programma van ca. 150 woningen, waarvan een groot deel door Stek wordt ontwikkeld. Omdat de ontwikkeling van Langeveld hiermee concreter vorm krijgt, heeft de raad op 27 juni 2024 de grondexploitatie Langeveld vastgesteld. In deze grondexploitatie zijn de kosten en opbrengsten van de ontwikkeling opgenomen. Met de vaststelling van de grondexploitatie heeft de raad de benodigde budgetten beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van Langeveld.	
Risico's	
De herontwikkeling van Langeveld bevindt zich in een relatief vroeg stadium. Omdat de stedenbouwkundige uitwerking op dit moment pas het niveau van schetsontwerp heeft, kan de bandbreedte van de geschatte kosten en opbrengsten nog sterk fluctueren. Anderzijds zijn er nog relatief veel mogelijkheden om bij te sturen op het moment dat risico's zich voordoen. De risico's zijn ook niet louter negatief; het is mogelijk dat bij nadere uitwerking van de plannen zich kansen voordoen die het financiële resultaat in positieve zin beïnvloeden. De belangrijkste projectspecifieke risico's voor de grondexploitatie Langeveld zijn:	
<ul style="list-style-type: none"> - Het risico dat vanwege overbelasting van het stroomnet nieuwe woningen later dan verwacht een aansluiting krijgen op het stroomnet of dat in dit kader mitigerende maatregelen moeten worden genomen. - Het risico dat veranderende regelgeving op het gebied van duurzaamheid leidt tot extra eisen voor inrichting van de openbare ruimte. - Het risico dat bezwaar tegen bouwplannen leidt tot vertraging. - Civieltechnische risico's ten aanzien van het mogelijk moeten toepassen van voorbelasting, eventuele sanering van de bodem of de noodzaak tot het verleggen van kabels en leidingen. - Risico's ten aanzien van archeologie en de aanwezigheid van een waterkering met daarin een watertransportleiding onder het te handhaven fietspad. 	
Voor de civieltechnische risico's (voorbelasting, sanering en verleggen van kabels en leidingen) zijn reserveringen opgenomen in de kostenraming voor bouw- en woonrijp maken. Daarnaast zijn posten opgenomen voor nader te detailleren kosten en onvoorzien kosten. Wanneer bij nadere uitwerking van de plannen ook de verwachtingen omtrent kosten en opbrengsten worden aangescherpt, kunnen de risico's bij volgende actualisaties van de grondexploitatie Langeveld niet alleen kwalitatief, maar ook financieel inzichtelijk worden gemaakt.	
Grondexploitatie	
Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar	Bedrag
27-6-2024	2.041.849 N
kosten	299.291 N
opbrengsten	0 V
31-12-2024	2.341.140 N
Verwacht verloop boekwaarde	Bedrag
1-1-2025	2.341.140 N
nog te realiseren kosten	5.428.887 N
nog te realiseren opbrengsten	-6.976.729 V
eindwaarde saldo 31-12-2029	793.298 N

N = nadelig saldo; meer kosten dan opbrengsten
V = voordelig saldo; meer opbrengsten dan kosten

Faciliterend Grondbeleid

Definitie: Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente zelf geen grond in haar bezit en voert ze niet zelf de grondexploitatie, maar private ontwikkelaar. De kosten die de gemeente maakt worden in dat geval verhaald op de private partijen. Er is dus geen sprake van bouwgrond in exploitatie of een voorraad grond in bezit van de gemeente, maar van een vordering op een derde partij. Feitelijk schiet de gemeente kosten voor, die op basis van

een overeenkomst worden teruggevorderd bij een derde partij, dan wel op basis van het exploitatieplan mogelijk in de toekomst kunnen worden teruggevorderd van een derde partij.

Voor activiteiten welke uiteindelijk leiden tot de totstandkoming van een te ondertekenen overeenkomst wordt geen budget (voorheen krediet) meer bij de raad aangevraagd. Het verhalen van deze door de gemeente gemaakte en voorgeschoten kosten is verzekerd en afdwingbaar door het kostenverhaal. Of door een anterieure overeenkomst, of door een posterieure overeenkomst.

Relevante onderwerpen

- Risico's en verliezen
 1. op basis van de wetgeving zijn niet alle te maken kosten via de plankostenscan verhaalbaar;
 2. er worden kosten gemaakt welke bij het opstellen van de plankostenscan niet voorzien waren;
 3. uiteindelijk wordt er geen overeenkomst gesloten en/of gaat het project niet door.

Daar waar de niet verhaalbare kosten en/of verliezen zeker zijn, worden deze direct ten laste van de algemene middelen van de gemeente gebracht.

Naast de facilitaire projecten, waarbij gewerkt wordt aan het opstellen en uiteindelijk ondertekenen van een overeenkomst kan er sprake zijn van faciliterende projecten in de initiatief- of onderzoeksfase. Hierbij worden verkennende gesprekken gevoerd en mogelijkheden onderzocht.

Warme gronden

Definitie: door de gemeente met het oog op gebiedsontwikkeling verworven gronden, waarvoor nog geen operationele grondexploitatie door de Raad is vastgesteld.

Op basis van de wijziging van het BBV in 2016 worden deze warme gronden verantwoord onder materiële vaste activa en wel tegen de verwervingskosten. Het toerekenen (activeren) van andere kosten is niet toegestaan.

Ingeval van duurzame waardevermindering vindt afwaardering plaats naar de waarde volgens de geldende bestemming. Voor gronden die zijn verworven en waarvoor nog geen bestemmingswijziging is doorgevoerd, kan dit betekenen dat er (tijdelijk) een forse afwaardering moet plaatsvinden. Deze kan grotendeels nog worden teruggedraaid zodra tot bestemming van bouwgrond wordt besloten. Dit leidt met name bij de gebiedsontwikkeling tot ongewenste effecten, zoals grote fluctuaties in de waardering van deze gronden, en als gevolg daarvan het resultaat en de financiële positie van de gemeente.

De gemeente Teylingen heeft geen warme gronden.

Materiële Vaste Activa (MVA)

Definitie: over grond als materiële vaste activa, wordt gesteld dat deze grond een vaste bestemming heeft en niet in een transformatieproces zit. Dit geldt ook voor gronden die anticiperend en strategisch zijn aangekocht, maar waarbij geen sprake is van gebiedsontwikkeling. Bij grond als materiële vaste activa gaat het veelal om ondergrond van gebouwen, wegen, parken, pleinen of van land-/bosbouwgronden.

In deze paragraaf Grondbeleid wordt verder niet ingegaan op grond als materiële vaste activa.

Reserves en voorzieningen

Definitie reserves: deze worden aangehouden als buffer voor risico's, om lasten te egaliseren en om te sparen voor toekomstige uitgaven.

Definitie voorziening: er is een bedrag apart gezet voor een toekomstige uitgave die onvermijdelijk is, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend zijn.

Het meest essentiële verschil tussen een reserve en een voorziening is dat bij een reserve de Raad de bestemming ervan kan wijzigen. Er is sprake van vrije besteedbaarheid. Bij een voorziening kan dat niet, er is sprake van verplichte bestedingsrichting.

Reserve grondexploitatie

De stand van de reserve bedraagt per 31 december 2023 afgerond € 13.000,-. De komende jaren vinden hierop geen geplande mutaties plaats.

3.9 Paragraaf Duurzaamheid

(Beleids)context

Op zowel mondiaal, landelijk, regionaal als lokaal niveau ziet men steeds meer de urgentie en noodzakelijkheid om duurzame ontwikkeling in onze samenleving te verankeren.

Inmiddels zijn er op verschillende schaalniveaus concrete afspraken gemaakt: het Nationaal Energieakkoord (2013), het Klimaatakkoord van Parijs (2015), het Energieakkoord Holland Rijnland (2017), het nationale Klimaatakkoord (2019) en het Convenant Aardgasvrij (2018). Daarnaast zijn het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (2017) en het rijksbrede programma Circulaire Economie (2016) in werking getreden en is een Deltaplan Biodiversiteitsherstel (2018) opgesteld.

Als gevolg van deze ontwikkelingen worden gemeenten voor veel onderwerpen, meer dan voorheen, in een uitvoerende rol geplaatst. Daarbij is het ook de verwachting dat er in de toekomst meer gerichte doelbijdragen zullen gaan komen, voor bijvoorbeeld de energietransitie.

Energietransitie hoofdthema

Gemeente Teylingen heeft het Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025 in 2017 getekend. De gezamenlijke ambitie is om in 2050 energieneutraal te zijn. De concrete uitwerking heeft vanuit de RES-regio plaatsgevonden in een Regionale Energie Strategie (RES) Holland Rijnland. De RES 1.0 is door de gemeenteraad in juni 2021 vastgesteld. Op basis van de RES 1.0 is een Transitievisie Warmte (TVW) en een Lokale Energiestrategie (LES) opgesteld en in 2021 vastgesteld. In 2022 hebben we een doorvertaling gemaakt naar het uitvoeringsprogramma Energietransitie.

Budgetten

Met ingang van 2022 is het generieke budget voor duurzame ontwikkeling gesplitst in een afzonderlijk budget ten behoeve van het cluster energietransitie en een budget "duurzame ontwikkelingen" bij de coördinator duurzame ontwikkeling.

De ervaring leert dat de afgelopen jaren landelijk en/of provinciaal geregeld financiële middelen beschikbaar werden gesteld voor (cofinanciering, subsidies e.d.) waar de gemeente gebruik van maakte. Om de ambities uit het Klimaatakkoord te kunnen realiseren, hebben gemeenten structureel meer geld van het Rijk nodig voor deze nieuwe taak. Zoals in paragraaf 2.2.7 omschreven heeft het Rijk onlangs de 'tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid' (CDOKE) beschikbaar gesteld. De regeling biedt de gemeenten middelen om capaciteit aan te trekken om het klimaatbeleid uit te kunnen voeren.

Global Goals gemeente Teylingen

De gemeente Teylingen gebruikt de Sustainable Development Goals (Global Goals) die zijn opgesteld door de VN en mede-ondertekend door Nederland, om duurzame ontwikkeling een brede invulling te geven door de hele organisatie heen.

We onderschrijven het standpunt van de VNG over de waarde en de mogelijkheden voor ons als lokale overheid om een bijdrage te leveren aan de Global Goals, juist door mondiale doelstellingen te koppelen aan wat lokaal mogelijk is. Wij zijn onderdeel van een mondiale samenleving, waar we een bijdrage aan kunnen leveren. Dat bewustzijn willen we ook willen vertalen naar ons eigen, lokale handelen.

Brede benadering als Global Goals gemeente

Behoud van natuur en biodiversiteit, de beschikbaarheid van grondstoffen, energie, gezondheid en kwaliteit van bestaan van vele mensen: dat zijn mondiale vraagstukken. Teylingen ziet dat en wil zijn verantwoordelijkheid nemen. Dat vraagt aandacht en actie gericht op duurzame ontwikkeling in brede zin: beheer, behoud en ontwikkeling van ecologische, economische en sociale waarden.

Het is onmiskenbaar dat duurzame ontwikkeling maatschappelijk gedragen moet worden. Betrokkenheid van inwoners, bedrijven en instellingen is erg belangrijk. Veel zal afhangen van de inzet van de gemeente zelf, maar evenzeer van maatschappelijke partners zoals inwoners, ondernemers en instellingen als zorg en onderwijs.

Rapportage

Jaarlijks wordt een duurzaamheidsrapportage opgesteld over de bereikte resultaten uit het uitvoeringsprogramma duurzame ontwikkeling. Op basis daarvan kunnen de plannen waar nodig worden bijgesteld, omdat ontwikkelingen rondom duurzaamheid snel gaan.

4. Financiële begroting

Wettelijk kader

De Gemeentewet en het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten scheppen het wettelijk kader voor de financiën van gemeenten.

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn eisen gesteld aan de specifieke informatie die moet zijn opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is om de transparantie van de gemeentelijke begroting te verhogen. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting:

- Het overzicht van baten en lasten in de begroting.
- De uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.

Provinciaal toezicht

De provincie heeft de taak toezicht te houden op de gemeenten. Om in aanmerking te komen voor de meest lichte vorm van toezicht (repressief toezicht) hebben Gedeputeerde Staten de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- De begroting 2024 moet in evenwicht zijn of, als dat niet het geval is, moet de meerjarenraming aannemelijk maken dat dit evenwicht in de eerstvolgende jaren tot stand wordt gebracht.
- De jaarrekening 2022 moet in evenwicht zijn; als de jaarrekening niet in evenwicht is, kan dat, afhankelijk van de aard en/of omvang van het tekort, van invloed zijn bij de bepaling van het toezichtregime.
- De vastgestelde jaarrekening 2022 en de begroting 2024 moeten tijdig, respectievelijk vóór 15 juli 2023 en 15 november 2023, aan de provincie zijn toegezonden.

Met het hiervoor genoemde evenwicht wordt 'materieel evenwicht' bedoeld. Dit houdt in dat structurele lasten moeten worden gedekt door structurele baten.

Door vaststelling van de jaarrekening in de vergadering van juni 2023, tijdige inzending en het materiële evenwicht van de jaarrekeningen wordt aan de eisen voldaan.

4.1 Financieel overzicht van baten en lasten

4.1.1 Grondslagen begroting en meerjarenraming

1. LOON EN PRIJSONTWIKKELINGEN

Uitgangspunt is dat voor zowel de baten als de lasten in de meerjarenraming 2025-2028 het loon- en prijspeil van het begrotingsjaar 2025 wordt gehanteerd (tenzij op onderdelen andere concrete informatie voorhanden is). Verder wordt de meerjarenbegroting, vanaf 2025, in constante prijzen opgesteld. Dit is bij veel gemeenten een gebruikelijke methodiek. De waarde daarvan is des te groter in de huidige en snel veranderende macro-economische omstandigheden waarin de voorspellende waarde voor de jaren na het begrotingsjaar afneemt. Hiervoor wordt gehanteerd de inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex volgens het Centraal Economisch Plan van 2024. Deze bedraagt voor 2024 3,7 % voor de materiële uitgaven, zonder automatische toekenning van compensatie.

2. ONTWIKKELING GELD-EN KAPITAALMARKT

De rente op de geldmarkt wordt geraamd op 3 % en voor de kapitaalmarkt op 2,5 %. De omslagrente blijft gehandhaafd op 0 %.

3. BELASTINGEN EN RETRIBUTIES

Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden dat voortvloeit uit de CPB-publicaties; dat wil zeggen 3,7 %. Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt dat het uitgangspunt is 100 % kostendekkendheid. De belastingvoorstellen worden in december door de raad definitief vastgesteld.

4. VERBONDEN PARTIJEN

De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor de meeste gemeenschappelijke regelingen volgen wij het percentage dat sinds het begrotingsjaar 2012 wordt vastgesteld in samenspraak met alle

betrokken buurgemeenten in het samenwerkingsgebied Holland Rijnland. Voor het jaar 2024 is de toegestane prijsindexatie voor beloning werknemers 11,1 % en 3,7 % voor materiële uitgaven.

5. WERKORGANISATIE HLTsamen

De effecten van beleidsbeslissingen bij de vaststelling van de gemeentebegroting op de werkorganisatie HLTsamen worden, indien van toepassing, als beslispoint in de programmabegroting zichtbaar gemaakt. Vervolgens worden deze via een begrotingswijziging in de begroting van HLTsamen verwerkt.

4.1.2 Overzicht van baten en lasten

In onderstaand overzicht treft u voor de begrotingsjaren 2025-2028, in één totaaloverzicht, de raming van baten en lasten en de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien, aan.

Bedragen x € 1.000

		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2023	2024	2025	2026	2027	2028
Programma 1. Samenleven	Lasten	55.091	56.309	54.126	54.982	55.523	55.347
	Baten	-15.503	-13.045	-10.767	-10.351	-10.365	-10.365
Saldo		39.588	43.264	43.358	44.631	45.158	44.982
Programma 2. Leefomgeving	Lasten	33.503	28.124	27.906	28.829	28.837	29.031
	Baten	-21.117	-13.064	-13.567	-13.040	-12.863	-12.849
Saldo		12.386	15.061	14.339	15.789	15.975	16.181
Programma 3. Bedrijvigheid	Lasten	1.633	1.517	1.376	915	940	1.198
	Baten	-624	-389	-377	-377	-377	-377
Saldo		1.008	1.128	999	538	563	821
Programma 4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	4.811	5.013	5.249	5.323	5.353	5.317
	Baten	-1.186	-1.033	-1.092	-1.113	-1.171	-1.095
Saldo		3.625	3.979	4.157	4.209	4.181	4.222
Saldo programma's		56.608	63.432	62.854	65.168	65.878	66.207

Algemene dekkingsmiddelen:

Overhead	Saldo	12.490	14.327	15.417	15.399	15.380	15.376
Saldo algemene dekkingsmiddelen		-57.446	-61.123	-61.814	-57.881	-57.985	-58.028
Saldo voor resultaatbestemming		-838	2.309	1.039	7.286	7.893	8.179

Stortingen in reserves

1. Samenleven	Lasten	1.218	18.015	15	15	15	15
2. Leefomgeving	Lasten	2.744	52	53	0	0	0
3. Bedrijvigheid	Lasten	11.597	0	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	0	0	0	0	0	0

Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal stortingen in reserves		15.559	18.067	68	15	15	15
Onttrekkingen reserves							
1. Samenleven	Baten	-1.569	-19.119	-481	-481	-931	-931
2. Leefomgeving	Baten	-3.876	-827	-518	-497	-497	-755
3. Bedrijvigheid	Baten	-11.957	-106	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Baten	-372	0	0	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen	Baten	-148	-148	-148	-148	-148	-148
Totaal onttrekkingen uit reserves		-17.922	-20.200	-1.146	-1.126	-1.576	-1.833
Resultaat na bestemming		-3.201	176	-39	6.176	6.332	6.361

4.1.3 Verschillen tussen de begroting 2025 en de gewijzigde begroting 2024

In de financiële toelichting per programma worden afwijkingen tussen de begroting 2025 en de gewijzigde begroting 2024 toegelicht. Conform het BBV, artikel 21, treft u een overzicht met de belangrijkste verschillen aan.

1. Samenleven

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2024	Begroting 2025	Vershil 2024-2025
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	2.785	2.980	195
Sportbeleid en activering	563	579	16
Volksgezondheid	3.274	3.314	40
Totaal 1. Vitaliteit	6.622	6.872	250
Thema 2. Talentontwikkeling			
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	471	491	20
Musea	56	56	0
Cultureel erfgoed	221	233	12
Media	928	984	56
Samenkracht en burgerparticipatie	263	278	15
Openbaar basisonderwijs	271	251	-20
Onderwijshuisvesting	2.081	2.383	302
Totaal 2. Talentontwikkeling	4.291	4.676	385
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	1.811	1.594	-217
Totaal 3. Zorg voor elkaar	1.811	1.594	-217
Thema 4. Werk en inkomen			

Inkomensregelingen	9.834	9.415	-419
Arbeidsparticipatie	577	662	85
WSW en beschut werk	3.172	3.074	-98
Totaal 4. Werk en inkomen	13.583	13.151	-432
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Samenkracht en burgerparticipatie	674	798	124
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.628	1.647	19
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	2.333	2.493	160
Maatwerkdienstverlening 18-	-694	-694	0
Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0
Onderwijshuisvesting	7	7	0
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	3.287	3.185	-102
Jeugdhulp begeleiding	2.698	2.513	-185
Jeugdhulp behandeling	177	209	32
Jeugdhulp dagbesteding	1.916	1.925	9
Jeugdhulp zonder verblijf overig	146	144	-2
Pleegzorg	281	270	-11
Gezinsgericht	220	210	-10
Jeugdhulp met verblijf overig	1.497	1.540	43
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	37	55	18
Gesloten plaatsing	226	189	-37
Jeugdbescherming	658	573	-85
Jeugdreclassering	69	71	2
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	15.160	15.136	-24
Thema 6. Thuiswonen			
Samenkracht en burgerparticipatie	3	3	0
Maatschappelijke- en vrouwenopvang WMO	118	136	18
Beschermd wonen WMO	1.084	1.108	24
Totaal 6. Thuiswonen	1.205	1.247	42
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	4.157	1.638	-2.519
Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	693	505	-188
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.128	1.178	50
Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0
Hulp bij het huishouden WMO	2.834	3.051	217
Begeleiding WMO	3.063	3.231	168

Dagbesteding WMO	1.095	1.156	61
Overige maatwerkarrangementen WMO	666	691	25
Totaal 7. Hulp bij meedoen	13.636	11.451	-2.185
Totaal lasten	56.308	54.126	-2.182
Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	2024-2025

Thema 1. Vitaliteit

Sportaccommodaties	-238	-238	0
Sportbeleid en activering	-172	-172	0
Volksgezondheid	-371	-329	42
Totaal 1. Vitaliteit	-781	-739	42

Thema 2. Talentontwikkeling

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-182	-183	-1
Musea	-188	-188	0
Cultureel erfgoed	-73	-73	0
Media	-99	-28	71
Samenkracht en burgerparticipatie	-55	-55	0
Openbaar basisonderwijs	-2	-2	0
Onderwijshuisvesting	-18	-18	0
Totaal 2. Talentontwikkeling	-617	-547	70

Thema 3. Zorg voor elkaar

Samenkracht en burgerparticipatie	-19	-19	0
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-19	-19	0

Thema 4. Werk en inkomen

Inkomensregelingen	-6.635	-7.025	-390
Arbeidsparticipatie	0	0	0
WSW en beschut werk	0	0	0
Totaal 4. Werk en inkomen	-6.635	-7.025	-390

Thema 5. Opvoeden en opgroeien

Samenkracht en burgerparticipatie	-60	-60	0
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-382	-452	-70
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-3	-3	0
Maatwerkdienstverlening 18-	-18	-18	0
Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0
Onderwijshuisvesting	0	0	0
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	0	0

Jeugdhulp begeleiding	0	0	0
Jeugdhulp behandeling	0	0	0
Jeugdhulp dagbesteding	0	0	0
Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	0	0
Pleegzorg	0	0	0
Gezinsgericht	0	0	0
Jeugdhulp met verblijf overig	0	0	0
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	0	0	0
Gesloten plaatsing	0	0	0
Jeugdbescherming	0	0	0
Jeugdreclassering	0	0	0
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-463	-533	-70

Thema 6. Thuiswonen

Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0
Maatschappelijke- en vrouwenopvang WMO	-149	-149	0
Beschermd wonen WMO	-1.230	-1.230	0
Totaal 6. Thuiswonen	-1.379	-1.379	0

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	-3.153	-526	2.627
Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	0
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	0	0	0
Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0
Hulp bij het huishouden WMO	0	0	0
Begeleiding WMO	0	0	0
Dagbesteding WMO	0	0	0
Overige maatwerkarrangementen WMO	0	0	0
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-3.153	-526	2.627
Totaal baten	-13.047	-10.768	2.279
Saldo voor resultaatbestemming	43.264	43.354	90

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025
Toevoegingen reserves	18.015	15	-18.000
Onttrekkingen reserves	-19.119	-481	18.638
Totaal reserves	-1.104	-466	638
Saldo na resultaatbestemming	42.160	42.888	728

1. Samenleven

Bedragen x € 1.000

Algemene toelichting

Voor de meeste verschillen in programma 1 worden eenzelfde verklaringen gegeven. Deze verschillen hebben voornamelijk te maken met wijzigingen in de begrotingen voor 20225 en verder, van verbonden partijen. Het gaat om verwerking van de besluiten genomen in DB en AB's van de verbonden partijen in de begroting van de gemeente. De verschillen worden veroorzaakt door de nieuw ontvangen begrotingen ISD, Hecht, Provalu en SO-Zorg.

Aangezien de activiteiten van deze verbonden partijen betrekking hebben op diverse thema's, leidt dit ook tot verschillen op diverse thema's.

Daarnaast zijn in de begroting 2025 de indexaties opgenomen in de Kadernota 2024 en 2025, verwerkt op de diverse thema's, wat eveneens ook leidt tot eenzelfde soort verklaring van verschillen tussen de begroting 2024 en 2025.

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	195	Actualisatie van de activastaat 2025 (investeringen) leidt tot hogere kapitaallasten (afschrijvingen) op diverse budgetten	243
		Subsidie van de Tulp komt te vervallen.	-62
		Beheer sportvelden komt te vervallen en levert een voordeel op.	-25
		Exploitatie Stiwa	55
		Bijstelling kosten verzekeringen	-10
		Kosten klein onderhoud	-5
		Subtotaal	195
Sportbeleid en activering	16	Diverse mutaties < € 25.000	16
Volksgezondheid	40	Actualisatie begroting 2025 Hecht	120
		Kosten IZA Ketenaanpak zijn in 2024 wel geboekt, maar in 2025 nog niet . De begrote kosten zullen in 2025 duidelijk worden en worden gecorrigeerd bij de turap.	-83
		Diverse mutaties < € 25.000	3
		Subtotaal	40
Totaal 1. Vitaliteit			250
Thema 2. Talentontwikkeling			
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	20	Diverse mutaties < € 25.000	20
Musea	1		1
Cultureel erfgoed	12		12
Media	56	Toevoegen indexaties uit de kadernota 2024 en 2025 aan diverse budgetten (€ 125.000) - wegvallen incidentele lasten uit 2024 voor IDO (€ - 72.000)	56
Samenkracht en burgerparticipatie	15		15
Openbaar basisonderwijs	-20		-20

Onderwijshuisvesting	302	Afschrijvingen van vestigingen gaan omhoog	228
		Sloopkosten Smirnoffstraat	60
		Kosten het Cluster gaan omhoog	8
		Overige afwijkingen	6
		Subtotaal	302
Totaal 2. Talentontwikkeling			385
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	-218	Toevoegen indexatie uit de kadernota 2024 en 2025 aan diverse budgetten	-105
		Correctie subsidies budget tov aangevraagde subsidies 2025	-113
Totaal 3. Zorg voor elkaar			-218
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	-419	Actualisatie begroting 2025 ISD leidt tot lagere lasten	-419
Arbeidsparticipatie	85	Actualisatie begroting 2025 Provalu leidt tot hogere lasten op dit onderdeel	85
WSW en beschut werk	-98	Actualisatie begroting 2025 Provalu leidt tot lagere lasten op dit onderdeel	-98
Totaal 4. Werk en inkomen			432
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Samenkracht en burgerparticipatie	124	Toevoegen indexatie uit de kadernota 2024 en 2025 aan diverse budgetten	124
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	19	Incidentele bijdrage aan Holland Rijnland vond plaats in 2024, in 2025 vindt deze bijdrage niet plaats.	98
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	160	Verhoging subsidie aan Voor Ieder 1	101
		Diverse mutaties < 25.000	59
Maatwerkdienstverlening 18-	0	Geen afwijkingen.	0
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-102	Actualisatie begroting 2025 SO-Zorg	-102
Geëscaleerde zorg 18-	0	Geen ramingen	0
Onderwijshuisvesting	0	Geen afwijkingen	0
Jeugdhulp begeleiding	-185	Actualisatie begroting 2025 SO-Zorg	-185
Jeugdhulp behandeling	32	Actualisatie begroting 2025 SO-Zorg	32
Jeugdhulp dagbesteding	9		9
Jeugdhulp zonder verblijf overig	-2		-2
Jeugdbescherming	-85	Actualisatie begroting 2025 SO-Zorg	-85
Gesloten plaatsing	-37	Actualisatie begroting 2025 SO-Zorg	-37
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	18		18
Pleegzorg	-11		-11
Gezinsgericht	-10		-10
Jeugdhulp met verblijf overig	43	Actualisatie begroting 2025 SO-Zorg	43
Jeugdreclassering	2		2

Totaal 5. Opvoeden en opgroeien			-24
Thema 6. Thuiswonen			
Samenkracht en burgerparticipatie	0	Geen afwijkingen	0
Maatschappelijke- en vrouwenopvang WMO	18		18
Beschermd wonen WMO	24		24
Totaal 6. Thuiswonen			42
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	-2.519	De lasten met betrekking tot crisis noodopvang zijn in 2024 begroot. In 2025 worden deze lasten pas tijdens de tussenrapportage 2025 begroot. De lasten kunnen in verband met het ad hoc karakter gedurende het jaar beter worden geraamd.	-2.519
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-188	Actualisatie begroting 2025 ISD	-188
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	50	Toevoegen indexaties uit de kadernota 2024 en 2025 aan diverse budgetten	50
Maatwerkdienstverlening 18 +	0	Geen ramingen	0
Geëscaleerde zorg 18+	0	Geen ramingen	0
Hulp bij het huishouden WMO	217	Actualisatie begroting 2025 ISD	217
Begeleiding WMO	168	Actualisatie begroting 2025 ISD	168
Dagbesteding WMO	61	Actualisatie begroting 2025 ISD	61
Overige maatwerkarrangementen WMO	25	Actualisatie begroting 2025 ISD	25
Totaal 7. Hulp bij meedoen			-2.185
Totaal lasten voor resultaatbestemming			-2.182

Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	0	Geen afwijkingen	0
Sportbeleid en activering	0	Geen afwijkingen	0
Volksgesondheid	42	Incidentele baten voor Ketenaanpak IZA voor 2025.	42
Totaal 1. Vitaliteit			42
Thema 2. Talentontwikkeling			
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-1		-1
Musea	0	Geen afwijkingen	0
Cultureel Erfgoed	0	Geen afwijkingen	0
Media	71	Baten Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) geboekt in 2024, maar (nog) niet geboekt in 2025.	71
Samenkracht en burgerparticipatie	0	Geen afwijkingen	0
Openbaar basisonderwijs	0	Geen afwijkingen	0
Onderwijshuisvesting	0	Geen afwijkingen	0
Totaal 2. Talentontwikkeling			70
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	0	Geen afwijkingen	0

Totaal 3. Zorg voor elkaar			0
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	-390	Actualisatie BUIG gelden leidt tot hogere inkomsten in 2025	-390
Totaal 4. Werk en inkomen			-390
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Samenkracht en burgerparticipatie	0	Geen afwijkingen	0
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-70	Huuropbrengsten kinderopvang	-70
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	0	Geen afwijkingen	0
Maatwerkdienstverlening 18-	0	Geen afwijkingen	0
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien			-70
Thema 6. Thuiswonen			
Maatschappelijke en vrouwenopvang WMO	0	Geen afwijkingen	0
Beschermd wonen WMO	0	Geen afwijkingen	0
Totaal 6. Thuiswonen			0
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	2.627	De baten met betrekking tot crisis noodopvang zijn in 2024 begroot. In 2025 worden deze lasten pas tijdens de tussenrapportage 2025 begroot. De baten kunnen in verband met het ad hoc karakter gedurende het jaar beter worden geraamd.	2.627
Totaal 7. Hulp bij meedoen			2.627
Totaal Baten			2.279
Saldo voor resultaatbestemming			90

Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	-18.000	Betreft een storting vanuit de Algemene Reserve in de dekkingsreserve Nieuw Boekhorst, die in 2024 heeft plaats gevonden, voor een bedrag van 18 miljoen Euro	-18.000
Onttrekkingen reserves	18.638	Verschil wordt veroorzaakt door het door storten vanuit de Algemene Reserve naar de dekkingsreserve Nieuw Boekhorst, van 18 miljoen euro, die in 2024 heeft plaats gevonden.	18.638
Totaal reserves	638		638
Saldo na resultaatbestemming			728

2. Leefomgeving

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	1.022	1.077	55
Totaal Gebiedsontwikkeling	1.022	1.077	55
Thema Openbare orde en veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	2.810	3.044	234
Openbare orde en veiligheid	1.432	1.608	176
Totaal Openbare orde en veiligheid	4.242	4.652	410
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.244	4.029	-215
Afval	4.339	4.663	324
Riolering	2.389	2.506	117
Milieubeheer	3.140	2.656	-484
Begraafplaatsen en crematoria	5	5	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	14.117	13.860	-257
Thema Verkeer en vervoer			
Verkeer en vervoer	6.128	5.791	-337
Parkeren	283	285	2
Recreatieve havens	28	32	4
Totaal Verkeer en vervoer	6.439	6.108	-331
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	2.084	1.981	-103
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	219	227	8
Totaal Wonen	2.303	2.209	-94
Totaal lasten	28.123	27.906	-217
Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	-30	-30	0
Totaal Gebiedsontwikkeling	-30	-30	0
Thema Openbare orde en veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	-142	-138	4
Openbare orde en veiligheid	-57	-57	0
Totaal Openbare orde en veiligheid	-199	-195	4
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			

Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-71	-73	-2
Afval	-6.380	-6.799	-419
Riolering	-3.540	-3.745	-205
Milieubeheer	-1.086	-667	419
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-11.077	-11.284	-207
Thema Verkeer en vervoer			
Verkeer en vervoer	-223	-223	0
Parkeren	-5	-5	0
Recreatieve havens	-99	-99	0
Totaal Verkeer en vervoer	-327	-327	0
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-1.202	-1.496	-294
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-229	-236	-7
Totaal Wonen	-1.431	-1.732	-301
Totaal baten	-13.064	-13.568	-504
Saldo voor resultaatbestemming	15.059	14.339	-720

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025
Toevoegingen reserves	52	53	1
Onttrekkingen reserves	-827	-518	309
Totaal reserves	-775	-465	310
Saldo na resultaatbestemming	14.284	13.874	-410

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	55	Door een hogere bijdrage aan HLTsamen. Het budget is geïndexeerd, personeel 5,4% en materieel 3,7%	45
		Overige afwijkingen	10
		Subtotaal	55
Totaal Gebiedsontwikkeling			
Thema Openbare orde en veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	234	Hogere bijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden De veiligheidsregio heeft de begroting 2025 ingediend voor een zienswijze. De hogere bijdrage komt door de indexering, deze is toegepast volgens de financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen.	220

		Overige afwijkingen	14
		Subtotaal	234
Openbare orde en veiligheid	176	Hogere bijdrage HLTsamen Het budget is geïndexeerd, personeel 5,4% en materieel 3,7%	60
		Nieuwe taken HLTsamen In de kadernota is er besloten om onderstaande functie uit te breiden of in te stellen en deze taak te laten uitvoeren door HLTsamen: * Bibob * Project Dealbreakers ondermijning * Bestuurlijke besluiten/maatregelen O.O.V. * Uitvoering prioriteiten aanpak ondermijning	119
		Overige afwijkingen	-3
		Subtotaal	176
		Totaal Openbare orde en veiligheid	410
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-215	Hogere kapitaallasten voor groenbeheer en spelen In 2024 zijn meerdere speeltuinen opgeleverd net als de besteding van budget voor de aanleg/vervanging van bomen	-57
		Het budget groen-overig is opnieuw beoordeeld. Dit budget is in de afgelopen jaren geïndexeerd en op basis van lagere uitgaven in de afgelopen jaren is het mogelijk om het budget te verlagen met € 200.000.	-200
		Hogere bijdrage HLTsamen Het budget is geïndexeerd, personeel 5,4% en materieel 3,7%	-64
		Extra capaciteit team beheer Voor 2024 is er tijdelijke uitbreiding toegekend voor het team beheer. Deze kosten zie je niet terug in 2025	231
		Indexering onderhoudsposten De budgetten voor onder andere onderhoud, onderzoekskosten, adviezen, aanschaf materialen zijn geïndexeerd met 3,7%	-93
		Eenmalige onderzoekskosten Programma water en klimaat adaptatie. Bij het vaststellen van het P.W.K.A. is er voor 2024 eenmalig budget beschikbaar gesteld voor het inventariseren van het aantal duikers en onderzoekskosten voor baggeren.	27
		Hogere kapitaallasten Vanaf 2025 wordt er afgeschreven op de investeringen van 'groen blauwe leefomgeving'	-40
		Overige afwijkingen	-19
		Subtotaal	-215
Afval	324	Hogere kosten ophalen en verwerken vuil.	40

		Het contract voor het ophalen van het huisvuil is dit jaar geïndexeerd.	
		Hogere bijdrage V.A.B. De begroting voor 2025 laat een hogere bijdrage zien, dit komt met name door de rente voor de nieuwbouw van de grondstoffenhal.	21
		Extra kosten voor shredderen van huisvuil door aanwezigheid van lachgastanks	219
		Hogere bijdrage HLTsamen Het budget is geïndexeerd, personeel 5,4% en materieel 3,7%	28
		Indexering onderhoudsposten De budgetten voor onder andere onderhoud, onderzoekskosten, adviezen, aanschaf materialen zijn geïndexeerd met 3,7%	16
		Overige afwijkingen	0
		Subtotaal	324
Riolering	117	Hogere bijdrage HLTsamen. Het budget is geïndexeerd, personeel 5,4% en materieel 3,7%	12
		Indexering onderhoudsposten De budgetten voor onder andere onderhoud, onderzoekskosten, adviezen, aanschaf materialen zijn geïndexeerd met 3,7%	22
		Hogere storting in voorziening Volgens het vastgestelde Integraal Waterketenplan dient er in 2025 een hogere storting plaats te vinden om de toekomstige investeringen te kunnen dekken.	83
		Subtotaal	117
Milieubeheer	-484	Vooruitontvangen CDOKE-gelden 2023. In de begroting 2024 zijn de uitgaven aan de CDOKE-gelden 2023 opgenomen. Deze gelden zijn niet besteed in 2023. Binnen de regeling is ook de mogelijkheid om dit in 2024 uit te geven. Tegenover deze kosten staan ook baten.	-424
		In de tussenrapportage 2024 is in de begroting incidenteel budget beschikbaar gesteld voor het Mediteriaans draaigatje.	-150
		Indexatie Omgevingsdienst West Holland in 2025.	72
		Hogere bijdrage HLTsamen. Het budget is geïndexeerd, personeel 5,4% en materieel 3,7%.	22
		Overige afwijkingen	18
		Subtotaal	-484
Begraafplaatsen en crematoria	0	Geen afwijkingen	-4
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-257		-257
Thema Verkeer en vervoer			

		Hogere kapitaallasten doordat een aantal bruggen zijn vervangen en opgeleverd in 2024.	59
		Hogere bijdrage HLTsamen Het budget is geïndexeerd, personeel 5,4% en materieel 3,7%.	63
Verkeer en vervoer	-337	Het onderhoudsbudget voor wegen is in de begroting 2025 verlaagd met € 300.000. Het jaarlijkse onderhoudsbudget bedraagt € 1,2 miljoen. Op basis van vorig jaar en de personele bezetting verwachten we ook in 2025 minder uitgaven te doen. We blijven de inspecties doen. Dit levert een incidenteel voordeel op in 2025 van € 300.000. Ten opzichte van de begroting 2024 een verschil van € 240.000,.	-240
		Lagere netbeheerkosten In 2024 heeft er uitbreiding plaats gevonden van openbare verlichting. De netbeheerder rekent kosten voor het aansluiten. Dit zijn eenmalige kosten	-75
		In de begroting 2024 is incidenteel budget opgenomen voor de Corridor studie Zuidelijke Duin-en Bollenstreek.	-39
		Lagere bijdrage HLTsamen Tot en met 2024 is er geld beschikbaar gesteld voor mobiliteit kwaliteitsimpuls en planbeoordeling. In 2025 is dit budget er niet meer.	-121
		Overige afwijkingen	19
		Subtotaal	-337
Parkeren	2	Hogere bijdrage HLTsamen Het budget is geïndexeerd, personeel 5,4% en materieel 3,7%	6
		Overige afwijkingen	-4
		Subtotaal	2
Recreatieve havens	4	Overige afwijkingen.	4
		Subtotaal	4
Totaal Verkeer en vervoer	- 331		- 331
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-103	Hogere bijdrage HLTsamen Het budget is geïndexeerd, personeel 5,4% en materieel 3,7%.	-70
		Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet is het uitgangspunt om de regels voor ruimtelijke ontwikkeling te vereenvoudigen en waar mogelijk samen te voegen. Veel vergunningen verdwijnen en maken plaats voor algemene regels. Minder vergunningen dus, maar dat betekent niet dat het er voor bouw- en woningtoezicht makkelijker op geworden is. Want wanneer algemene regels, open normen	-40

		en beleidsregels van toepassing zijn vraagt die om interpretatie. Dat maakt dat voor bouw en woningtoezicht niet minder werk is gekomen (minder vergunningen = minder controle) sterker nog de verwachting is dat met de invoering van de Omgevingswet de druk op toezicht en handhaving zal toenemen.	
		Overige afwijkingen	7
		Subtotaal	-103
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	8	Overige afwijkingen	8
		Subtotaal	8
Totaal Wonen	-94		-94
Totaal lasten	-217		-217
Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	0	Subtotaal	0
Totaal Gebiedsontwikkeling	0		0
Thema Openbare orde en veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	4	Overige afwijkingen	4
Openbare orde en veiligheid	0	Overige afwijkingen	0
Totaal Openbare orde en veiligheid	4		4
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2	Subtotaal	-2
Afval	-419	Hogere opbrengst afvalstoffenheffing. De kosten zijn gestegen. De afvalstoffenheffing dient hierdoor te stijgen om kostendekkend te zijn.	-299
		Lagere uitbetaling van kortingsregeling Op basis van de uitbetaalde korting over 2023 is er een bijstelling geweest. Er wordt verwacht maximaal € 280.000 uit te keren.	-120
		Overige afwijkingen	0
		Subtotaal	-419
Riolering	-205	Hogere opbrengst rioolheffing (woningen) Door de stijging van het tarief stijgen de opbrengsten voor de rioolheffing.	-195
		Hogere opbrengst rioolheffing (niet-woningen) Het aantal objecten voor niet-woningen is toegenomen. Hierdoor stijgt de opbrengst van de rioolheffing	-19
		Overige afwijkingen	9
		Subtotaal	-205
Milieubeheer	419	Vooruitontvangen CDOKE-gelden 2023. In de begroting 2024 zijn de uitgaven en de inkomsten aan de CDOKE-gelden 2023	419

		opgenomen. Deze gelden zijn niet besteed in 2023. Binnen de regeling is ook de mogelijkheid om dit in 2024 uit te geven.	
		Subtotaal	419
Begraafplaatsen en crematoria	0	Overige afwijkingen	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	- 207		-207
Thema Verkeer en vervoer			
Verkeer en vervoer	0	Geen afwijkingen	0
Parkeren	0	Geen afwijkingen	0
Recreatieve havens	0	Geen afwijkingen	0
Totaal Verkeer en vervoer	0		0
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-294	Op basis van de meerjarenprognose woningbouw zijn de inkomsten verhoogd voor leges uit woningbouwvergunningen.	-294
		Subtotaal	-294
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	7	Overige afwijkingen	7
		Subtotaal	7
Totaal Wonen	-301		-301
Totaal baten	-504		-504
Saldo voor resultaatbestemming	- 720		- 720
Reserves			
Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	1	Overige afwijkingen	1
		Subtotaal	1
Onttrekkingen reserves	309	Dekkingsreserve Afschrijvingen	-137
		RIF-gelden worden in 2024 gedekt vanuit de algemene reserve	484
		Overige afwijkingen	38
		Subtotaal	309
Totaal reserves	310		310
Saldo na resultaatbestemming	-410		-410

3. Bedrijvigheid

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025
Thema Lokale economie			
Economische promotie	320	243	-77
Totaal Lokale economie	320	243	-77
Thema Regionale economie			
Economische ontwikkelingen	1.015	946	-69
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	153	157	4
Economische havens en waterwegen	29	30	1
Totaal Regionale economie	1.197	1.133	-64
Totaal lasten	1.517	1.376	-141
Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025
Thema Lokale economie			
Economische promotie	-184	-171	13
Totaal Lokale economie	-184	-171	13
Thema Regionale economie			
Economische ontwikkelingen	-160	-160	0
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-46	-47	-1
Economische havens en waterwegen	0	0	0
Totaal Regionale economie	-206	-207	-1
Totaal baten	-390	-378	12
Saldo voor resultaatbestemming	1.127	999	-128

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-106	0	106
Totaal reserves	-106	0	106
Saldo na resultaatbestemming	1.021	999	-22

Verschillen analyse:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Lokale economie			
Economische promotie	-77	Vanaf de begroting 2021 is een jaarlijks budget opgenomen voor Kansen voor Warmond. In 2025 is	-40

		dit budget niet meer nodig. Dit budget is vanaf 2025 uit de begroting geschrapt.	
		In de begroting is er budget opgenomen voor een gebiedsplan campingcomplex. Op het moment wordt hier niet aan gewerkt. Dit is uit de begroting 2025 geschrapt.	-25
		Overige afwijkingen	-12
		Subtotaal	-77
Totaal Lokale economie	-77		-77
Thema Regionale economie			
Economische ontwikkelingen	-69	In de begroting 2025 is het budget voor de uitvoering van detailhandelsvisie geschrapt. Hiervoor is geen bestedingsdoel, dus in het kader van de bezuinigingen is dit budget afgeraamd.	-57
		Overige afwijkingen	-12
		Subtotaal	-69
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	4	Overige afwijkingen	4
		Subtotaal	4
Economische havens en waterwegen	1	Overige afwijkingen	1
		Subtotaal	1
Totaal Regionale economie	- 64		- 64
Totaal lasten	-141		141
Baten			
Verschil	Toelichting	Bedrag	
Thema Lokale economie			
Economische promotie	13	Subtotaal	13
Totaal Lokale economie			-13
Thema Regionale economie			
Economische ontwikkelingen	0	Overige afwijkingen	0
		Subtotaal	0
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-1	Overige afwijkingen	-1
		Subtotaal	-1
Economische havens en waterwegen	0	Subtotaal	0
Totaal Regionale economie			-1
Totaal baten	12		12
Saldo voor resultaatbestemming	-128		-128
Reserves			
Verschil	Toelichting	Bedrag	

Toevoegingen reserves	0		0
Onttrekkingen reserves	-106	In de begroting 2024 is nog voor 1 jaar de uitgaven van een programmamanager opgenomen. Dit wordt gedekt vanuit de algemene reserve.	-106
Totaal reserves			-106
Saldo na resultaatbestemming	-22		-22

4. Bestuur en ondersteuning

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	2024-2025
Thema Dienstverlening			
Burgerzaken	1.603	1.741	138
Beheer overige gebouwen en gronden	757	681	-76
Totaal Dienstverlening	2.360	2.422	62

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	2.653	2.827	174
Totaal Regionale samenwerking	2.653	2.827	174
Totaal lasten	5.013	5.249	236

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	2024-2025

Thema Dienstverlening

Burgerzaken	-720	-742	-22
Beheer overige gebouwen en gronden	-256	-292	-36
Totaal Dienstverlening	-976	-1.034	-58

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	-58	-58	0
Totaal Regionale samenwerking	-58	-58	0
Totaal baten	-1.034	-1.092	-58
Saldo voor resultaatbestemming	3.979	4.158	179

Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	2024-2025
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	3.979	4.158	179

Verschillen analyse:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Vershil	Toelichting	Bedrag
Thema Dienstverlening			
Burgerzaken	138	De kosten zijn gestegen door inflatie en toename loonkosten.	138
Beheer overige gebouwen en gronden	-76	Bijdrage aan HLTsamen vervalt	-54
		Afschrijving brandweerkazerne gaat omlaag	-17
		Kosten gasverbruik Parklaan 17 komt te	-12

		vervallen	
		Overige afwijkingen	7
		Subtotaal	-76
Totaal Dienstverlening			62
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	174	De kosten zijn gestegen door inflatie en toename loonkosten.	174
		Subtotaal	174
Totaal Regionale samenwerking			174
Totaal lasten			236
Baten			
Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Dienstverlening			
Burgerzaken	-22	Meer opbrengsten reisdocumenten door hogere aantallen reisdocumenten.	-22
		Subtotaal	-22
Beheer overige gebouwen en gronden	-36	Huur van Parklaan 176a is geïndexeerd	-36
		Subtotaal	-36
Totaal Dienstverlening			-58
Totaal Regionale samenwerking			0
Totaal baten			- 58
Saldo voor resultaatbestemming			
			179
Reserves			
Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	0		
Onttrekkingen reserves	0		
Totaal reserves			0
Saldo na resultaatbestemming			179

5. Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025
Thema Algemene middelen			
Treasury	311	261	-50
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0
Overige baten en lasten	-26	-363	-337
OZB niet-woningen	0	0	0
Overhead	14.419	15.508	1.089
Parkeerbelasting	0	0	0

OZB woningen	0	0	0
Belastingen overig	304	353	49
Vennootschapsbelasting	0	0	0
Totaal Algemene middelen	15.008	15.759	751
Totaal lasten	15.008	15.759	751
Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025

Thema Algemene middelen

Treasury	-1.370	-2.004	-634
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-64.763	-65.255	-492
Overige baten en lasten	0	0	0
OZB niet-woningen	-3.021	-3.133	-112
Overhead	-91	-91	0
Parkeerbelasting	-12	-12	0
OZB woningen	-6.773	-6.977	-204
Belastingen overig	-100	-100	0
Vennootschapsbelasting	0	0	0
Totaal Algemene middelen	-76.130	-77.572	-1.442
Totaal baten	-76.130	-77.572	-1.442
Saldo voor resultaatbestemming	-61.124	-61.813	-689

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	2024-2025
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-148	-148	0
Totaal reserves	-148	-148	0
Saldo na resultaatbestemming	-61.272	-61.961	-689

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Algemene middelen			
Overhead	1.089	De bijdrage aan HLTsamen is gewijzigd en aangepast aan de begroting 2025. De kosten zijn gestegen door inflatie en kostenstijgingen.	1.089
		Subtotaal	1.089
Treasury	-50	De rente verminderd door reguliere aflossingen van de geldleningen.	-50
		Subtotaal	50
Belastingen overig	-49	De kosten van Gemeentelijke Belastingen Bollenstreek zijn gestegen door inflatie en toename loonkosten.	-49

		Subtotaal	-49
Overige baten en lasten	-337	De opgenomen stelposten ombuigingen vanuit de Kadernota 2025.	-337
		Subtotaal	397
Totaal Algemene middelen			751
Totaal lasten			751
Baten			
		Verschil	Toelichting
Thema Algemene middelen			
Treasury	-634	Verhoogde dividend door verbeterde omzet Alliander.	-359
		Door de positieve financieringspositie is de ontvangen rente hoger.	-175
		Nog niet eerder geraamde rente leningen SVN.	-100
		Subtotaal	-634
Overige baten en lasten	5	Overige afwijkingen	5
		Subtotaal	5
Algemene uitkering en overige uitkeringen	-492	De raming voor de ontvangsten uit het Gemeentefonds is aangepast aan de Meicirculaire 2024	-492
		Subtotaal	-492
OZB niet-woningen	-112	De opbrengsten OZB zijn aangepast op basis van de actualisatie en kaders in de Kadernota 2025.	-112
		Subtotaal	-112
OZB woningen	-204	De opbrengsten OZB zijn aangepast op basis van de actualisatie en kaders in de Kadernota 2025.	-204
		Subtotaal	-204
Totaal Algemene middelen			-1.442
Totaal baten			-1.442
Saldo voor resultaatbestemming			-689
Reserves			
		Verschil	Toelichting
Bedrag			
Toevoegingen reserves	0		0
Onttrekkingen reserves	0		0
Totaal reserves			0
Saldo na resultaatbestemming			-689

4.1.4 Overzicht van incidentele baten en lasten

Bedragen x 1000

Incidentele baten en lasten		Begroting		Begroting		Begroting		Begroting	
<i>(- = voordeel)</i>		2025		2026		2027		2028	
nr		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
	Programma 1: Samenleven								
1.1	Atlasklas	45							
	<i>Subtotaal programma 1</i>	<i>45</i>							
	Programma 2: Leefomgeving								
2.1	Aardwarmte	100							
	Mutatie reserve	53							
	<i>Subtotaal programma 2</i>	<i>153</i>							
	Programma 3 : Bedrijvigheid								
3.1	Regionale investeringsagenda	461							
	<i>Subtotaal programma 3</i>	<i>461</i>							
	Programma 4: Bestuur en ondersteuning								
	<i>Subtotaal programma 4</i>								
	Algemene dekkingsmiddelen								
	<i>Subtotaal algemene dekkingsmiddelen</i>								
	Totaal incidentele baten en lasten	659							

Toelichting:

nr.	Omschrijving
1	Programma Samenleven
1.1	De aTLas-klas is een samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs in een preventieve aanpak. Het gaat om thuisnabij onderwijs voor kinderen uit Voorhout die tijdelijk een meer gespecialiseerde aanpak of omgeving nodig hebben.
2	Programma Leefomgeving
2.1	De gemeenten Hillegom, Lisse, Noordwijk en Teylingen zijn voornemens een verkenning aan te gaan met woningcorporaties (STEK en Padua) en Aardwarmte Rijnland (D4, Firan (dochteronderneming Alliander) en Shell Geothermie). Deze partijen gaan daarmee samen verkennen hoe een warmtenetwerk ontwikkeld kan worden, evenals het bepalen en aanwijzen van warmtekavel(s) alsmede het oprichten van een warmtebedrijf.
3	Programma Bedrijvigheid
3.1	De projecten uit de uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek hebben voor het overgrote deel een plek gevonden in de RIA. De RIA vormt een belangrijke motor voor cofinanciering van specifieke regionale projecten ter verbetering van de bereikbaarheid en leefbaarheid van de regio.
4	Programma Bestuur en Ondersteuning
5	Programma Algemene Dekkingsmiddelen

4.1.5 Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Ten gunste van de reserve	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2025	2026	2027	2028
Reserve kunst in de buitenruimte	15.000	15.000	15.000	15.000
Totaal programma 1. Samenleven	15.000	15.000	15.000	15.000
Totaal programma 2. Leefomgeving	0	0	0	0
Totaal programma 4. Betuur en ondersteuning	0	0	0	0
Totaal algemene middelen	0	0	0	0
Totaal structurele stortingen reserves	15.000	15.000	15.000	15.000
Ten laste van de reserve	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2025	2026	2027	2028
Dekkingsreserve Sportcomplex Wasbeek, korfbal	44.039	44.039	44.039	44.039
Dekkingsreserve jongerencentrum Sassenheim	26.056	26.056	26.056	26.056
Dekkingsreserve jongerencentrum Voorhout	34.923	34.923	34.923	34.923
Dekkingsreserve Tjarda	6.133	6.133	6.133	6.133
Dekkingsreserve Scojesa	5.786	5.786	5.786	5.786
Dekkingsreserve Sociaal Cultureel Centrum 't Onderdak	100.389	100.389	100.389	100.389
Dekkingsreserve Sport- en recreatiecomplex Wasbeek	26.177	26.177	26.177	26.177
Dekkingsreserve Sportcomplex Roodemolenpolder	175.008	175.008	175.008	175.008
Dekkingsreserve Sportcomplex Vijfmeiweg	20.464	20.464	20.464	20.464
Dekkingsreserve sporthal De Korf	32.985	32.985	32.985	32.985
Dekkingsreserve sporthal Voorhout	8.780	8.780	8.780	8.780
Totaal programma 1. Samenleven	480.740	480.740	480.740	480.740
Dekkingsreserve park Rusthoff	59.081	59.081	59.081	59.081
Dekkingsreserve brandweergarage Warmond	23.508	23.508	23.508	23.508
Algemene reserve	85.785	64.850	64.850	64.850
Dekkingsreserve uitvoeringsplannen Centrumvisie				257.500
Dekkingsreserve Verlichting Spoorpad	3.000	3.000	3.000	3.000
Dekkingsreserve Noordelijke Randweg	346.608	346.608	346.608	346.608
Totaal programma 2. Leefomgeving	517.982	497.047	497.047	754.547
Totaal programma 3. Bedrijvigheid	0	0	0	0
Totaal programma 4. Bestuur en ondersteuning	0	0	0	0
Dekkingsreserve nieuwbouw gemeentehuis Sassenheim	147.733	147.733	147.733	147.733
Totaal algemene middelen	147.733	147.733	147.733	147.733
Totaal onttrekkingen uit reserves	1.146.455	1.125.520	1.125.520	1.383.020
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.161.455	1.140.520	1.140.520	1.398.020

4.1.6 Structureel begrotingsevenwicht

Kengetal structureel evenwicht verplichting BBV

Eén van de verplichte kengetallen van het BBV (Besluit, Begroting en Verantwoording) is het aantonen van het structurele evenwicht. Dit houdt in dat structurele lasten kunnen worden gedekt met structurele baten. Indien dit niet het geval zou zijn, zou de kans aanwezig zijn dat er op termijn een (begrotings)tekort ontstaat. Op basis van onderstaande overzicht wordt aangetoond dat de begroting 2025, conform de uitgangspunten in het BBV, structureel in evenwicht is.

Berekening structureel evenwicht

Om vast te kunnen stellen of er sprake is van een structureel evenwicht is het belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welk deel structureel.

Voor de specificatie van de incidentele baten en lasten verwijzen wij naar de hoofdstuk 4.1.4.

Uitkomst structureel evenwicht is positief

De uitkomst van het structureel evenwicht voor 2025 is € 698.000. Dit betekent dat de gemeente Teylingen haar structurele lasten door de structurele baten kan dekken.

Programmanaam	Begroting 2025	Begroting 2025	Begroting 2025
	Lasten	Baten	Saldo
1. Samenleven	54.126	-10.767	43.358
2. Leefomgeving	27.906	-13.567	14.339
3. Bedrijvigheid	1.376	-377	999
4. Bestuur	5.249	-1.092	4.157
Totaal Lasten en baten	88.657	-25.804	62.854
Algemene dekkingsmiddelen	251	-77.482	-77.231
Overhead	15.508	-91	15.417
Subtotaal	104.417	-103.377	1.039
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	68	-1.146	-1.078
Totaal inclusief reserves	104.485	-104.524	-39
Correctie incidentele baten en lasten	606	0	606
Mutatie reserves programma 2	53		53
Structureel resultaat begroting	103.826	-104.524	-698

Programmanaam	Begroting 2026	Begroting 2026	Begroting 2026
	Lasten	Baten	Saldo
1. Samenleven	54.982	-10.351	44.631
2. Leefomgeving	28.819	-13.040	15.779
3. Bedrijvigheid	915	-377	538
4. Bestuur	5.323	-1.113	4.209
Totaal Lasten en baten	90.039	-24.881	65.158
Algemene dekkingsmiddelen	251	-73.532	-73.280
Overhead	15.524	-91	15.433
Subtotaal	105.814	-98.504	7.310
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	15	-1.126	-1.111
Totaal inclusief reserves	105.829	-99.629	6.200
Correctie incidentele baten en lasten	0	0	0

Structureel resultaat begroting	105.829	-99.629	6.200
---------------------------------	---------	---------	-------

Programma naam	Begroting 2027	Begroting 2027	Begroting 2027
	Lasten	Baten	Saldo
1. Samenleven	55.523	-10.365	45.158
2. Leefomgeving	28.837	-12.863	15.975
3. Bedrijvigheid	940	-377	563
4. Bestuur	5.353	-1.171	4.181
Totaal Lasten en baten	90.653	-24.775	65.878
Algemene dekkingsmiddelen	402	-73.767	-73.365
Overhead	15.505	-91	15.414
Subtotaal	106.560	-98.634	7.926
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	15	-1.576	-1.561
Totaal inclusief reserves	106.575	-100.209	6.366
Correctie incidentele baten en lasten	0	-450	-450
Structureel resultaat begroting	106.575	-99.759	6.816

Programma naam	Begroting 2028	Begroting 2028	Begroting 2028
	Lasten	Baten	Saldo
1. Samenleven	55.347	-10.365	44.982
2. Leefomgeving	29.051	-12.849	16.201
3. Bedrijvigheid	1.198	-377	821
4. Bestuur	5.317	-1.095	4.222
Totaal Lasten en baten	90.913	-24.686	66.227
Algemene dekkingsmiddelen	478	-73.882	-73.404
Overhead	15.501	-91	15.410
Subtotaal	106.892	-98.659	8.233
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	15	-1.833	-1.818
Totaal inclusief reserves	106.907	-100.492	6.415
Correctie incidentele baten en lasten	0	-450	-450
Structureel resultaat begroting	106.907	-100.042	6.865

4.2 Uiteenzetting van de financiële positie

4.2.1 Gepronosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er meer aandacht is voor het EMU-saldo in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing.

Geprognosticeerde balans per 31 december

(bedragen x € 1.000)

Activa	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
VASTE ACTIVA						
Immateriële vaste activa						
Kosten onderzoek en ontwikkeling	54	124	12	8	5	3
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	361	300	284	246	208	170
	415	424	296	254	213	173
Materiële vaste activa						
met economisch nut	61.749	57.169	73.266	69.940	66.666	63.514
met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	11.839	12.899	12.436	11.849	11.261	10.676
met maatschappelijk nut	21.075	33.412	30.857	32.771	38.667	43.891
	94.663	103.480	116.559	114.560	116.594	118.081
Financiële vaste activa						
len. aan openb. lich., woningb., deelningen, ov. verb. partijen	4.273	3.500	4.130	4.130	4.130	4.130
overige langlopende leningen	8.690	7.835	8.690	8.690	8.690	8.690
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	277	277	277	277	277	277
	13.240	11.612	13.097	13.097	13.097	13.097
Totaal vaste activa	108.318	115.516	129.952	127.911	129.904	131.351
VLOTTENDE ACTIVA						
Voorraden						
onderhanden werk, gronden in exploitatie	3.134	2.500	6.069	5.292	1.403	1.721
	3.134	2.500	6.069	5.292	1.403	1.721
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar						
vorderingen op openbare lichamen	10.472	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
rekening-courantverhouding met het Rijk	23.676	18.000	1.000	1.000	1.000	1.000
overige vorderingen	223	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
	34.371	28.000	11.000	11.000	11.000	11.000
liquide middelen						
liquide middelen	320	500	500	500	500	500
	320	500	500	500	500	500
Overlopende activa						

Specifieke uitkeringen	6310		6000	6000	6000	6000
overlopende activa	3612	8000	2000	2000	2000	2000
	9.922	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
Totaal vlottende activa	47.747	39.000	25.569	24.792	20.903	21.221
TOTAAL ACTIVA	156.065	154.516	155.521	152.703	150.807	152.572

Passiva	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
VASTE PASSIVA						
Eigen vermogen						
algemene reserves	45.740	61.000	24.279	24.253	17.988	11.558
bestemmingsreserves	37.359	25.000	52.921	51.876	50.380	48.627
nog te bestemmen resultaat	3.201	0	39	-6.200	-6.366	-6.415
	86.300	86.000	77.239	69.929	62.002	53.770
Vorzieningen						
Egalisatievoorzieningen	3.745		2.718	2.759	1.217	1.192
Vz voor verplichtingen, verliezen en risico's	3.220		2.875	2.942	3.009	3.076
Van derden verkregen midd.	5.517		3.518	2.424	1.206	378
Overige voorzieningen	0		0	0	0	0
	12.482	13.000	9.111	8.125	5.432	4.646
Vaste schulden						
Onderhandse leningen van:	44.529	42.133	49.707	53.270	62.285	72.698
Waarborgsommen	32		32	32	32	32
<i>sub-totaal vaste schulden</i>	44.561	42.133	49.739	53.302	62.317	72.730
Totaal vaste passiva	143.343	141.133	136.089	131.356	129.751	131.146
VLOTTENDE PASSIVA						
Netto vlottende schulden						
Overige kasgeldleningen	0		8.500	8.500	8.500	8.500
Overige vlottende schulden	6.199	4.000	2.932	4.847	4.556	4.926
	6.199	4.000	11.432	13.347	13.056	13.426
overlopende passiva						
Verplichtingen	2.856		3.000	3.000	3.000	3.000
specifieke uitkeringen	3.623		4.500	4.500	4.500	4.500
overige overlopende passiva	43		500	500	500	500
	6.522	9.383	8.000	8.000	8.000	8.000
Totaal vlottende passiva	12.721	13.383	19.432	21.347	21.056	21.426
TOTAAL PASSIVA	156.065	154.516	155.521	152.703	150.807	152.572

4.2.2 Investerings 2025-2028

Investerings	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Afschr. termijn	Besluit nodig van (voordat het krediet wordt vrijgegeven)
Programma 1 Samenleven						
Verv. toplaag kunstgrasveld veld 2 Warmunda	545.250				10	College van b&w
Verv. toplaag kunstgrasveld veldje 3 Warmunda	274.500				10	College van b&w
Verv. toplaag tennisbaan 7 Sportpark Overbos		31.000			10	College van b&w
Verv. toplaag natuurgrasveld veld 3 Roodemolen	93.060				15	College van b&w
Verv. toplaag natuurgrasveld, drainage, ballenvangers en attributen veld 4 Roodemolen	121.395				15	College van b&w
Verv. toplaag natuurgrasveld en drainage veld 6 Roodemolen	53.040				15	College van b&w
Programma 2 Leefomgeving						
Schultemaker Villeton LMT 22 2017 (10397)			9.445		6	Geen, eerder besloten
Schultemaker Villeton LMT 22 2017 (10398)			9.445		6	Geen, eerder besloten
Schultemaker Villeton LMT 22 2017 (10399)			9.445		6	Geen, eerder besloten
Vervangen bruggen 2025: SA0.02,SA0.03,SA0.07, SA2.04, SA2.05, SA2.06, VO02, VO05, VO10, VO17, VO20, VO22, VO27, WA08, WA12, WA16, WA25	1.811.687				60	Geen, eerder besloten
Vervangen bruggen 2025: WA ST 02C	116.865				30	Geen, eerder besloten
Vervangen burggen 2026: SA0.06, SAM07		468.930			60	Geen, eerder besloten
Vervangen bruggen 2027: SA2.07,VO04, VO23, VO26, WA19			659.413		60	Geen, eerder besloten
Vervangen bruggen 2027: VO ST 04			39.984		30	Geen, eerder besloten
Vervangen burggen 2028: SAM11, VO06,VO08a,VO08b, VO11, VO13, WA14				791.683	60	Geen, eerder besloten
PWKA Walbeschoeiing 2025	655.408				25	Geen, eerder besloten
PWKA Walbeschoeiing 2026		655.736			25	Geen, eerder besloten
PWKA Walbeschoeiing 2027			655.172		25	Geen, eerder besloten
PWKA Walbeschoeiing 2028				654.921	25	Geen, eerder besloten
Vervangen groen en bomen 2025	500.000				30	Geen, eerder besloten
Vervangen groen en bomen 2026		500.000			30	Geen, eerder besloten
Vervangen groen en bomen 2027			500.000		30	Geen, eerder besloten
Vervangen groen en bomen 2028				500.000	30	Geen, eerder besloten
Aanleg 1000 Bomen 2024					30	Geen, eerder besloten
Aanleg 1000 Bomen 2025	457.632				30	Geen, eerder besloten
Aanleg 1000 Bomen 2026		457.632			30	Geen, eerder besloten
Aanleg 1000 Bomen 2027			457.632		30	Geen, eerder besloten
Openbare verlichting 2025	314.251				20	Geen, eerder besloten
Openbare verlichting 2026		344.453			20	Geen, eerder besloten
Openbare verlichting 2027			401.304		20	Geen, eerder besloten
Openbare verlichting 2028				365.654	20	Geen, eerder besloten
Herinrichting van Alkemadeaan Narcissenlaan Groen		160.000			10	Gemeenteraad
Herinrichting van Alkemadeaan Narcissenlaan ovl		100.000			20	Gemeenteraad

NarcissenIn en Vn AlkemadeIn reInning en verbet.		499.000			60	Gemeenteraad
Herinrichting van Alkemedelaan NarcissenIn wegen		510.000			20	Gemeenteraad
Speelvoorzieningen 2025	203.653				15	Geen, eerder besloten
Speelvoorzieningen 2026		243.536			15	Geen, eerder besloten
Speelvoorzieningen 2027			213.963		15	Geen, eerder besloten
Speelvoorzieningen 2028				255.865	15	Geen, eerder besloten
Vrijvervalriolering IWKP 2025	1.618.705				60	Geen, eerder besloten
Drukriolering BK IWKP 2025	30.194				45	Geen, eerder besloten
Drukriolering EM IWKP 2025	15.982				15	Geen, eerder besloten
Hoofdstraat Noord Sassenheim riolering 2025	236.000				60	Gemeenteraad

Investerings	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Afschr. termijn	Besluit nodig van (voordat het krediet wordt vrijgegeven)
Programma 2 Leefomgeving vervolg						
Vrijvervalriolering IWKP 2026		1.476.705			60	Geen, eerder besloten
Rioolgemalen EM IWKP 2026		346.401			15	Geen, eerder besloten
Drukriolering BK IWKP 2026		860			45	Geen, eerder besloten
Drukriolering EM IWKP 2026		303.654			15	Geen, eerder besloten
Vrijvervalriolering IWKP 2027			1.476.705		60	Geen, eerder besloten
Rioolgemalen EM IWKP 2027			739.585		15	Geen, eerder besloten
Drukriolering BK IWKP 2027			26.302		45	Geen, eerder besloten
Drukriolering EM IWKP 2027			69.254		15	Geen, eerder besloten
Vrijvervalriolering IWKP 2028				1.476.705	60	Geen, eerder besloten
Rioolgemalen EM IWKP 2028				161.277	15	Geen, eerder besloten
Persleidingen IWKP 2028				26.108	45	Geen, eerder besloten
Drukriolering BK IWKP 2028				9.894	45	Geen, eerder besloten
Drukriolering EM IWKP 2028				37.291	15	Geen, eerder besloten
Randvoorziening EM IWKP 2028				271.527	15	Geen, eerder besloten
Totaal investeringen	7.047.622	6.097.907	5.267.649	4.550.925		

4.2.3 Reserves en voorzieningen 2025-2028

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling reserves 2025-2028	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	Einde 2025	Einde 2026	Einde 2027	Einde 2028
Saldo einde van het dienstjaar				
Algemene reserve				
Algemene reserve	24.279	24.253	17.988	11.558
Totaal algemene reserves	24.279	24.253	17.988	11.558
Bestemmingsreserves				
Reserve bodemsanering	627	627	627	627
Reserve sociale woningbouw	742	742	742	742
Reserve startersleningen (nog te storten)	33	33	33	33
Reserve startersleningen (SVn)	5.559	5.559	5.559	5.559
Reserve duurzaamheidsleningen (nog te storten)	7	7	7	7
Reserve duurzaamheidsleningen (SVn)	2.491	2.491	2.491	2.491
Reserve grondexploitatie	13	13	13	13

Reserve investeringsstrategie Holland Rijnland	6	6	6	6
Reserve kunst in de buitenruimte	100	115	115	115
Reserve IZA-gelden	48	48	48	48
Reserve openbare verlichting	200	200	215	230
Dekkingsreserve nieuwbouw gemeentehuis Sassenheim	891	743	595	448
Dekkingsreserve park Rusthoff	415	356	297	238
Dekkingsreserve sportcomplex Rode Molenpolder	1.755	1.580	1.405	1.230
Dekkingsreserve Sportcomplex Vijfmeiweg	267	246	226	205
Dekkingsreserve sportcomplex Wasbeek, korfbal	574	530	486	442
Dekkingsres. sport- en recreatiecomplex Wasbeek	161	135	109	83
Dekkingsreserve sporthal Voorhout	158	149	141	132
Dekkingsreserve sporthal De Korf	1.031	998	965	932
Dekkingsreserve jongerencentrum Voorhout	692	657	623	588
Dekkingsreserve jongerencentrum Sassenheim	365	339	313	287
Dekkingsreserve sociaal cultureel centrum 't Onderdak	1.408	1.307	1.207	1.106
Dekkingsreserve Scojesa	87	81	75	69
Dekkingsreserve Tjarda	86	80	74	67
Dekkingsreserve brandweergarage Warmond	431	408	384	361
Dekkingsreserve kinderboerderij Klaprooshof	0	0	0	0
Bestemmingsreserve saldo Ondernemersfonds	0	0	0	0
Dekkingsreserve uitvoeringsplannen Centrumvisie	11.404	11.404	11.404	11.147
Dekkingsreserve Verlichting Spoorpad	82	79	76	73
Dekkingsreserve Noordelijke Randweg	4.750	4.750	4.300	3.850
Dekkingsreserve Nieuw Boekhorst	17.653	17.307	16.960	16.614
Reserve Maatschappelijk Zorg	885	885	885	885
Totaal bestemmingsreserves	52.921	51.876	50.380	48.627
Resultaat boekjaar	39	-6.200	-6.366	-6.415
Totaal reserves	77.239	69.929	62.002	53.769

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling voorzieningen 2025-2028	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	Einde	Einde	Einde	Einde
	2025	2026	2027	2028
Saldo einde van het dienstjaar				
Voorzieningen onderhoudsegalisatie				
Voorziening groot onderhoud gem. gebouwen (totaal)	2.150	1.754	592	406
Voorziening Onderhoud tunnels/viaducten/bruggen	387	643	443	605
Voorziening onderhoud baggeren	151	302	151	151
Voorziening onderhoud beschoeiing	30	60	30	30
Voorz. midd derden bestemming gebonden				
Voorziening vervangingsinvesteringen riolering	3.476	2.382	1.164	336
Voorziening parkeerfonds	42	42	42	42
Voorz. voor verpl., verliezen en risico's				
Voorziening facilitaire projecten	197	197	197	197
Voorziening pensioenfond (ex-)wethouders	2.678	2.745	2.812	2.879
Totaal voorzieningen	9.112	8.125	5.432	4.646

4.2.4 Verloop van reserves 2025-2028

Stortingen in reserves

Lasten	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving	Inc./ Struct
	2025	2026	2027	2028		
Reserve kunst in de buitenruimte	15.000	15.000	15.000	15.000	Storting in de reserve kunst in de buitenruimte	s
Totaal programma 1. Samenleven	15.000	15.000	15.000	15.000		
Reserve investeringsstrategie Holland Rijnland	53.000				Winstneming Bloementuin grondexploitatie	i
Totaal programma 2. Leefomgeving	53.000	0	0	0		
Totaal programma 4. Betuur en ondersteuning	0	0	0	0		
Totaal algemene middelen	0	0	0	0		
Totaal stortingen reserves	68.000	15.000	15.000	15.000		

Onttrekkingen uit reserves

Baten	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving	Inc./ Struct
	2025	2026	2027	2028		
Dekkingsreserve sportcomplex Wasbeek, korfbal	44.039	44.039	44.039	44.039	Dekkingsreserve Sportcomplex Wasbeek korfbal	s
Dekkingsreserve jongerencentrum Sassenheim	26.056	26.056	26.056	26.056	Dekkingsreserve jongerencentrum Sassenheim	s
Dekkingsreserve jongerencentrum Voorhout	34.923	34.923	34.923	34.923	Dekkingsreserve jongerencentrum Voorhout	s
Dekkingsreserve Tjarda	6.133	6.133	6.133	6.133	Dekkingsreserve Tjarda	s
Dekkingsreserve Scojesa	5.786	5.786	5.786	5.786	Dekkingsreserve Scojesa	s
Dekkingsreserve sociaal cultureel centrum 't Onderdak	100.389	100.389	100.389	100.389	Dekkingsreserve Sociaal Cultureel Centrum 't Onderdak	s
Dekkingsres. sport- en recreatiecomplex Wasbeek	26.177	26.177	26.177	26.177	Dekkingsreserve Sport- en recreatiecomplex Wasbeek	s
Dekkingsreserve sportcomplex Rode Molenpolder	175.008	175.008	175.008	175.008	Dekkingsreserve Sportcomplex Roodemolenpolder	s
Dekkingsreserve Sportcomplex Vijfmeiweg	20.464	20.464	20.464	20.464	Dekkingsreserve Sportcomplex Vijfmeiweg	s
Dekkingsreserve sporthal De Korf	32.985	32.985	32.985	32.985	Dekkingsreserve sporthal De Korf	s
Dekkingsreserve sporthal Voorhout	8.780	8.780	8.780	8.780	Dekkingsreserve sporthal Voorhout	s
Dekkingsreserve Nieuw Boekhorst			450.000	450.000	Bijdrage Nieuw boekhorst	i
Totaal programma 1. Samenleven	480.740	480.740	930.740	930.740		
Dekkingsreserve park Rusthoff	59.081	59.081	59.081	59.081	Dekkingsreserve Park Rusthoff	s
Dekkingsreserve brandweergarage Warmond	23.508	23.508	23.508	23.508	Dekkingsreserve Brandweergarage Warmond	s
Algemene reserve	85.785	64.850	64.850	64.850		s
Dekkingsreserve uitvoeringsplannen Centrumvisie	-	-	-	257.500	Dekking afschrijvingen centrumvisie	s
Dekkingsreserve Verlichting Spoorpad	3.000	3.000	3.000	3.000	R4007 Plaatsen Openbare verlichting langs fietspad spoor en A44	s
Dekkingsreserve Noordelijke Randweg	346.608	346.608	346.608	346.608	Noordelijke Randweg Voorhout	s
Totaal programma 2. Leefomgeving	517.982	497.047	497.047	754.547		
Totaal programma 3. Bedrijvigheid	0	0	0	0		
Totaal programma 4. Bestuur en ondersteuning	0	0	0	0		
Dekkingsreserve nieuwbouw gemeentehuis Sassenheim	147.733	147.733	147.733	147.733	Dekkingsreserve nieuwbouw gemeentehuis Sassenheim	s
Totaal algemene middelen	147.733	147.733	147.733	147.733		
Totaal onttrekkingen uit reserves	1.146.455	1.125.520	1.575.520	1.833.020		
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-1.078.455	-1.110.520	-1.560.520	-1.818.020		

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Afval						
Lasten	4.051	4.339	4.663	4.859	4.848	4.844
Baten	-5.204	-6.380	-6.799	-7.074	-7.057	-7.049
Saldo	-1.153	-2.040	-2.136	-2.215	-2.209	-2.205
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds						
Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-60.265	-64.763	-65.255	-61.400	-61.537	-61.505
Saldo	-60.265	-64.763	-65.255	-61.400	-61.537	-61.505
Arbeidsparticipatie						
Lasten	521	577	662	727	740	740
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	521	577	662	727	740	740
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen						
Lasten	126	153	157	158	158	158
Baten	-44	-46	-47	-47	-47	-47
Saldo	82	108	111	112	112	112
Begeleiding WMO						
Lasten	2.949	3.063	3.231	3.231	3.231	3.231
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	2.949	3.063	3.231	3.231	3.231	3.231
Begraafplaatsen en crematoria						
Lasten	6	5	5	5	5	5
Baten	-3	0	0	0	0	0
Saldo	2	5	5	5	5	5
Beheer overige gebouwen en gronden						
Lasten	1.003	757	681	680	680	680
Baten	-662	-256	-292	-292	-292	-292
Saldo	341	501	389	388	388	388
Belastingen overig						
Lasten	429	304	353	353	353	353

Baten	-270	-100	-100	-100	-100	-100
Saldo	159	204	253	253	253	253

Beschermd wonen WMO

Lasten	904	1.084	1.108	1.108	1.108	1.108
Baten	-1.678	-1.230	-1.230	-1.230	-1.230	-1.230
Saldo	-774	-145	-122	-122	-122	-122

Bestuur

Lasten	2.521	2.653	2.827	2.892	2.892	2.892
Baten	-53	-58	-58	-58	-58	-58
Saldo	2.468	2.595	2.770	2.834	2.834	2.834

Burgerzaken

Lasten	1.287	1.603	1.741	1.750	1.780	1.745
Baten	-471	-720	-742	-763	-821	-745
Saldo	816	883	999	987	959	1.000

Crisisbeheersing en brandweer

Lasten	2.376	2.810	3.044	3.044	3.044	3.044
Baten	-78	-142	-138	-138	-138	-138
Saldo	2.298	2.669	2.906	2.906	2.906	2.906

Cultureel erfgoed

Lasten	205	221	233	233	233	233
Baten	-66	-73	-73	-73	-73	-73
Saldo	139	148	160	160	160	160

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Lasten	412	471	491	491	491	488
Baten	-208	-182	-183	-183	-183	-183
Saldo	204	289	307	307	307	304

Dagbesteding WMO

Lasten	1.059	1.095	1.156	1.156	1.156	1.156
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.059	1.095	1.156	1.156	1.156	1.156

Economische havens en waterwegen

Lasten	28	29	30	30	30	30
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	28	29	30	30	30	30

Economische ontwikkelingen

Lasten	1.204	1.015	946	484	484	742
Baten	-360	-160	-160	-160	-160	-160
Saldo	844	855	786	324	324	582

Economische promotie

Lasten	274	320	243	243	268	268
Baten	-220	-184	-171	-171	-171	-171
Saldo	54	135	72	72	97	97

Geëscaleerde zorg 18-

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

Geëscaleerde zorg 18+

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

Gesloten plaatsing

Lasten	294	226	189	189	189	189
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	294	226	189	189	189	189

Gezinsgericht

Lasten	374	220	210	210	210	210
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	374	220	210	210	210	210

**Grondexploitatie (niet
bedrijventerreinen)**

Lasten	7.202	219	227	45	45	45
Baten	-8.006	-229	-236	0	0	0
Saldo	-804	-11	-8	45	45	45

Hulp bij het huishouden WMO

Lasten	2.835	2.834	3.051	3.051	3.051	3.051
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	2.835	2.834	3.051	3.051	3.051	3.051

Inkomensregelingen

Lasten	9.744	9.834	9.415	9.415	9.415	9.415
Baten	-6.058	-6.635	-7.025	-7.025	-7.025	-7.025

Saldo	3.686	3.199	2.390	2.390	2.390	2.390
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Jeugdbescherming

Lasten	-892	658	573	573	573	573
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-892	658	573	573	573	573

Jeugdhulp begeleiding

Lasten	3.856	2.698	2.513	2.513	2.513	2.513
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	3.856	2.698	2.513	2.513	2.513	2.513

Jeugdhulp behandeling

Lasten	198	177	209	209	209	209
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	198	177	209	209	209	209

Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf

Lasten	201	37	55	55	55	55
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	201	37	55	55	55	55

Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ- verblijf

Lasten	4.272	3.287	3.185	3.170	3.170	3.170
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	4.272	3.287	3.185	3.170	3.170	3.170

Jeugdhulp dagbesteding

Lasten	1.464	1.916	1.925	1.925	1.925	1.925
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.464	1.916	1.925	1.925	1.925	1.925

Jeugdhulp met verblijf overig

Lasten	1.283	1.497	1.540	1.540	1.540	1.540
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.283	1.497	1.540	1.540	1.540	1.540

Jeugdhulp zonder verblijf overig

Lasten	140	146	144	144	144	144
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	140	146	144	144	144	144

Jeugdreclassering

Lasten	65	69	71	71	71	71
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	65	69	71	71	71	71

Maatschappelijke- en vrouwenopvang WMO

Lasten	215	118	136	136	136	136
Baten	-169	-149	-149	-144	-144	-144
Saldo	46	-30	-13	-9	-9	-9

Maatwerkdienstverlening 18-

Lasten	0	-694	-694	-694	-694	-694
Baten	0	-18	-18	-18	-18	-18
Saldo	0	-712	-712	-712	-712	-712

Maatwerkdienstverlening 18+

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Lasten	473	693	505	505	505	505
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	473	693	505	505	505	505

Media

Lasten	953	928	984	984	984	984
Baten	-63	-99	-28	-28	-28	-28
Saldo	890	829	956	956	956	956

Milieubeheer

Lasten	2.285	3.140	2.656	2.711	2.751	2.791
Baten	-741	-1.086	-667	-667	-667	-667
Saldo	1.544	2.053	1.989	2.043	2.083	2.123

Musea

Lasten	72	56	56	56	56	56
Baten	-165	-188	-188	-188	-188	-188
Saldo	-93	-131	-132	-132	-132	-132

Mutaties reserves

Lasten	15.559	18.067	68	15	15	15
Baten	-17.922	-20.200	-1.146	-1.126	-1.576	-1.833
Saldo	-2.363	-2.133	-1.078	-1.111	-1.561	-1.818

Onderwijsbeleid en leerlingenzaken						
Lasten	1.943	1.628	1.647	1.592	1.592	1.592
Baten	-728	-382	-452	-241	-241	-241
Saldo	1.214	1.246	1.195	1.351	1.351	1.351
Onderwijshuisvesting						
Lasten	1.912	2.088	2.390	2.723	3.545	3.541
Baten	-20	-18	-18	-18	-148	-148
Saldo	1.892	2.070	2.371	2.705	3.398	3.393
Openbaar basisonderwijs						
Lasten	254	271	251	251	251	251
Baten	0	-2	-2	-2	-2	-2
Saldo	254	269	249	249	249	249
Openbaar groen en (openlucht) recreatie						
Lasten	3.551	4.244	4.029	4.150	4.232	4.283
Baten	-102	-71	-73	-73	-73	-73
Saldo	3.449	4.173	3.957	4.077	4.159	4.210
Openbare orde en veiligheid						
Lasten	1.289	1.432	1.608	1.608	1.608	1.608
Baten	-25	-57	-57	-57	-57	-57
Saldo	1.263	1.375	1.551	1.551	1.551	1.551
Overhead						
Lasten	12.601	14.419	15.508	15.524	15.505	15.501
Baten	-110	-91	-91	-91	-91	-91
Saldo	12.490	14.327	15.417	15.433	15.414	15.410
Overige baten en lasten						
Lasten	73	-26	-363	-363	-212	-136
Baten	7	0	0	0	0	0
Saldo	80	-26	-362	-362	-212	-136
Overige maatwerkarrangementen WMO						
Lasten	597	666	691	691	691	691
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	597	666	691	691	691	691
OZB niet-woningen						
Lasten	0	0	0	0	0	0

Baten	-2.764	-3.021	-3.133	-3.133	-3.133	-3.133
Saldo	-2.764	-3.021	-3.133	-3.133	-3.133	-3.133

OZB woningen

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-5.844	-6.773	-6.977	-7.032	-7.131	-7.277
Saldo	-5.844	-6.773	-6.977	-7.032	-7.131	-7.277

Parkeerbelasting

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-16	-12	-12	-12	-12	-12
Saldo	-16	-12	-12	-12	-12	-12

Parkeren

Lasten	261	283	285	285	285	279
Baten	-15	-5	-5	-5	-5	-5
Saldo	246	278	280	280	280	274

Pleegzorg

Lasten	258	281	270	270	270	270
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	258	281	270	270	270	270

Recreatieve havens

Lasten	28	28	32	32	32	32
Baten	-87	-99	-99	-99	-99	-99
Saldo	-59	-71	-67	-67	-67	-67

Riolering

Lasten	2.250	2.389	2.506	2.555	2.615	2.674
Baten	-3.398	-3.540	-3.745	-3.809	-3.805	-3.799
Saldo	-1.147	-1.151	-1.239	-1.254	-1.189	-1.125

Ruimtelijke ordening

Lasten	2.867	1.022	1.077	1.077	1.077	1.077
Baten	-1.471	-30	-30	-30	-30	-30
Saldo	1.396	992	1.047	1.047	1.047	1.047

Samenkracht en burgerparticipatie

Lasten	6.666	6.909	4.312	4.310	4.259	4.259
Baten	-4.987	-3.287	-660	-556	-508	-508
Saldo	1.679	3.622	3.652	3.754	3.750	3.750

Sportaccommodaties

Lasten	3.129	2.785	2.980	3.615	3.586	3.417
Baten	-805	-238	-238	-238	-238	-238
Saldo	2.324	2.547	2.742	3.377	3.348	3.179

Sportbeleid en activering

Lasten	386	563	579	569	569	569
Baten	-166	-172	-172	-162	-162	-162
Saldo	220	391	407	407	407	407

Toegang en eerstelijnsvoorzieningen

Lasten	739	1.128	1.178	1.175	1.175	1.175
Baten	-22	0	0	0	0	0
Saldo	717	1.128	1.178	1.175	1.175	1.175

Toegang en eerstelijnsvoorzieningen

Lasten	2.252	2.333	2.493	2.493	2.493	2.493
Baten	0	-3	-3	-3	-3	-3
Saldo	2.252	2.330	2.490	2.490	2.490	2.490

Treasury

Lasten	358	311	261	261	261	261
Baten	-1.694	-1.370	-2.004	-1.854	-1.854	-1.854
Saldo	-1.337	-1.060	-1.744	-1.594	-1.594	-1.594

Vennootschapsbelasting

Lasten	49	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	49	0	0	0	0	0

Verkeer en vervoer

Lasten	4.975	6.128	5.791	6.448	6.451	6.525
Baten	-468	-223	-223	-223	-223	-223
Saldo	4.507	5.905	5.569	6.225	6.229	6.303

Volksgesondheid

Lasten	2.623	3.274	3.314	3.222	3.155	3.155
Baten	-367	-371	-329	-242	-174	-174
Saldo	2.256	2.903	2.984	2.980	2.980	2.980

Wonen en bouwen

Lasten	2.362	2.084	1.981	2.001	1.844	1.844
Baten	-1.520	-1.202	-1.496	-866	-710	-710
Saldo	843	882	485	1.135	1.135	1.135

WSW en beschut werk

Lasten	2.734	3.172	3.074	3.073	2.927	2.927
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	2.734	3.172	3.074	3.073	2.927	2.927
Totaal saldo taakvelden	-3.201	176	-39	6.200	6.366	6.415

Bijlage 2: Risico-inventarisatie

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Beheersmaatregel	Aandeel
Samenleven	Open einde regelingen	Het uitblijven van de voorgenomen aanvullende bijdragen vanuit het Rijk, voor de open einde regelingen, met name Jeugdzorg.	Dit kan resulteren in een dekkingstekort in de begroting.		€ 694.000
Samenleven	Open einde regelingen	Er komen onverwachte kosten door complexe cassussen.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.		€ 755.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Bij facilitaire projecten in initiatieffase wordt toegewerkt naar een anterieure overeenkomst. Wanneer het tot een overeenkomst komt worden deze kosten, naar verwachting, volledig verrekend met de ontwikkelaar.	Het risico bestaat dat deze projecten worden gestaakt en de kosten niet kunnen worden verrekend met de ontwikkelaar. Niet verrekenbare kosten worden uiteindelijk afgeboekt ten laste van het rekeningresultaat.		€ 100.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Ziekten en plagen in de buitenruimte nemen toe door o.a. klimaatverandering.	We zien steeds meer ziekten en plagen in de buitenruimte ontstaan waartegen we maatregelen moeten nemen. Essentaksterfte, Kastanjebloedingsziekte, Eikenprocessierups. Hierdoor moeten vaker onvoorziene kosten worden gemaakt om de negatieve gevolgen hiervan te bestrijden.		€ 150.000

Overkoepelend Bedrijfsrisico risico	Risico energietransitie, het klimaatakkoord en het regionale en lokale duurzaamheidsbeleid & consequenties voor ons gemeentelijk vastgoed.	De energietransitie, het klimaatakkoord en het regionale en lokale duurzaamheidsbeleid heeft ook consequenties voor ons gemeentelijk vastgoed. Naast het realiseren van onze eigen duurzaamheidsambities ontstaan er ook steeds meer wettelijke verplichtingen omtrent dit thema waaraan wij moeten voldoen. Denk hierbij aan o.a. de informatie- en energiebesparingsplicht, het verplichte energielabel, energieneutraal en aardgasvrij. De uitvoering van deze verplichtingen vragen om aanzienlijke investeringen in ons vastgoed.	€ 300.000
Overkoepelend Juridisch risico	Procedurefouten bij aanbestedingen	Bij een gerechtelijke procedure kan de gemeente veroordeeld worden tot het betalen van de financiële schade. Tevens kan achteraf blijken dat de aanbesteding niet op rechtmatige wijze heeft plaats gevonden.	interne controle proces monitoren en verder opleiden van medewerkers € 100.000
Financiering & Garantie	Bedrijfsrisico	Risico dat directe tegenpartijen stoppen met betalen waardoor leningen niet of deels terugbetaald worden.	Dit heeft een negatief effect op de exploitatieruimte van de gemeente. € 313.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Bij inspecties/groot onderhoud constateren dat er gebreken zijn aan civiele kunstwerken.	Bij onderhoud en inspecties is eerder geconstateerd dat de staat van een civiel kunstwerk niet direct zichtbare problemen had. Directe actie is hierbij vereist om verdere problemen te voorkomen. Met regelmaat inspecties uitvoeren. € 250.000
Overkoepelend Bedrijfsrisico risico	De digitale dreiging van cyberaanvallen is aanwezig. Het risico van geslaagde cyberaanval is hier gekwantificeerd.	De afgelopen jaren zien wij een groei in de digitale dreiging voor gemeenten. Gemeenten worden doelbewust aangevallen door zowel statelijke, criminele en activistische actoren. De impact van een succesvolle aanval kan enorm zijn. De continuïteit van onze dienstverlening kan stil komen te liggen en privacy gevoelige gegevens van onze inwoners kunnen op straat	€ 905.000

			belanden. Een succesvolle hack brengt vervolgens ook zware financiële gevolgen met zich mee.	
Verbonden partijen	Bedrijfsrisico	Risico's in de bedrijfsvoering van een verbonden partij.	Hierdoor is de verbonden partij onvoldoende in staat om haar opdracht uit te voeren en/of schade (euro) wordt doorbrekend aan de gemeente.	€ 2.170.000
TOTAAL				€ 5.737.000